

Nogle bemærkninger om valget af fangers arbejde.

Fangens arbejde udgør på den ene side en væsentlig del af hans straf, men er på den anden den største velgørelse mod ham selv, det egentlige kernemoment i fangens liv og stræben efter at holde sig oppe, fysisk, intellektuelt og moralsk, samtidig som det er et næppe vurderligt led i midlerne til disciplinens håndhævelse. Gælder det nogen- sinde, at lediggang er en djævelens hovedpude, så er det i strafanstalten, hvor den arbejdsløse fange altid vil svinge mellem selvopgivelsen og selvfornedrelsen.

Men heraf følger da også, at det må blive en af de største og vigtigste opgaver for lovgivning og administration at vælge arbejds måder og arbejds grene, der bedst stemmer med de mål, den moderne fangebehandling sætter sig for øje.

Det vil i korte træk sige:

1. Arbejde, der passer bedst for det størst mulige antal fanger, idet man må stræbe efter at sysselsætte enhver fange med det arbejde, der stemmer med hans naturlige anlæg, udvikling og kræfter, samtidig, som det pålægger fangen en kendelig med strafondet forenelig tvang;
2. Arbejde, der ikke virker nedbrydende paa fangens helbred eller kræfter, men kan gengive ham til det fri

samfund som et brugbart medlem af dette, og som om muligt i og for sig kan tænkes at skaffe ham hans brød efter løsladelsen;

3. Arbejdsgrene, der er forenelige med straffetablissermentets økonomi uden samtidig at øve en for den fri konkurrence skadelig indflydelse.

Jeg skal i det følgende i nogle bemærkninger søge at eftervise, hvorledes man efter min anskuelse ved den måde, hvorpå man i de norske straffetablissermenter — og vel også i den største del af den civiliserede verden — søger at løse den foreliggende opgave, har grebet ikke lidet fejl.

I.

Man behøver vistnok kun at kaste et sammenlignende blik på den ene side på vore anstalters nuværende beliggenhed og indretning og på den anden på det billede, statistiken viser os af de elementer, af hvilke den flok består, der befolker dem, for straks at opdage modsætningen mellem mål og middel.

Anstalterne er som regel beliggende i de store byer, forholdsvis snevre i udstrækning, uden jordegods, og frembyder efter sin beskaffenhed liden eller ingen adgang til udvendigt arbejde. Den bedrift, der her finder plads, er næsten udelukkende håndværksarbejde i videre forstand, altså iberegnet endel husflidsarbejde, som legetøjs- og flettearbejde, idet det her i landet kun er strafanstalten for kvinder, der driver nogen fabriksvirksomhed. Bortser man imidlertid fra kvinderne, med hvilke jeg i disse bemærkninger af forskellige grunde ikke agter at beskæftige mig, viser det sig, at den tilførsel af arbejds kræfter, strafanstalterne erholder fra det praktiske liv, kun for en ringere grad synes at egne sig til udbringelse i de arbejdsgrene, hvortil de nu næsten med nødvendighed er henviste i anstalterne.

Der er for det første et antal af forskelligartede klasser af mennesker, der i penitentiarstatistiken er opført under

grupperne ombuds- og bestillingsmænd, handelsmænd og fabrikanter, handelsbetjente og kontorister, husmænd og inderster, fiskere og søfolk samt en del andre, der tilsammen udgør omkring 20 procent af de indkomne fanger. Dernæst har man den efter statistiken ikke ubetydelige gruppe af uddannede haandværksfolk, hvortil man vel kan lægge de få fabriks- og værksarbejdere, tilsammen omkring 30 procent. Endelig den tilbageværende store halvdel af fangerne, der allerede efter statistikens nuværende affatning går ind under begrebet kropsarbejdere i engere forstand, d. v. s. folk, der lever af lejlighedsarbejde, ved hvilket kræfterne, ikke uddannelsen, er det afgørende. Her indgår først og fremmest de egenlige dagarbejdere, der i og for sig udgør en tredjedel af belægget i vore strafanstalter, dernæst tjenestetyende, jordarbejdere, løsgængere og omstrejfer og endelig en ubetydelig (ca. $\frac{1}{2}$) procent betlere og fattiglemmer. For den, der har syslet med disse ting, springer det imidlertid let i øjnene, at denne sidste hovedgruppe i virkeligheden kunde gøres større, om man havde materiale til at opløse de to øvrige grupper i sine enkelte bestanddele og undersøge disse nøjere. Blandt de i statistiken som »håndværksarbejdere og læredrenge« opførte findes f. eks. et ikke lidet antal recidivister, hvis hele håndværksopdragelse er tilegnet i strafanstalterne, og som derfor ved fornyet indsættelse er bleven indført i rullerne under sine i anstalterne tillærte fag. Disse vilde imidlertid, særlig når denne håndværksdannelse er erhvervet under en kortere straffetid, næppe kunne bestå for en skarpere fagmæssig prøve i det fri liv. Fabrik- og værksarbejdere har dernæst som følge af den i deres virksomhed mere gennemførte deling af arbejde næppe nogen indsigt i mere egentligt håndværksarbejde.

Holder man sig imidlertid til statistikens tal og altså går ud fra, at en tredjedel af de straffede mænd egner sig for sysselsættelse med håndværksmæssig bedrift, står altså de øvrige to tredjedele igen. Om et fåtal af disse gælder

det selvfølgelig, at de kan — og må — anvendes i anstalt-
ternes egen tjeneste. Men udenfor disse falder man da
igen tilbage på håndværksarbejdet, hvori de altså skal op-
læres lige fra grunden af. Hvis vore straffetider var lange,
lad mig sige 5 år i gennemsnit, hvis man kunde sætte en-
hver netop til det arbejde, hvortil han kunde tænkes at
have lyst eller særlige evner, og hvis man endelig havde
raad til at drive arbejdsvirksomheden væsentlig med det
mål for øje at gøre virkelige fagmænd ud af fangerne, da
ville sagen stille sig ganske anderledes. Men saa er langt-
fra tilfældet. Halvdelen af de i strafarbejde indkommende
fanger har en straffetid af under 1 år, og ikke en tyvende-
del har over 5 års strafarbejde ved indkomsten. Kommer
så hertil, at et ikke lidet antal af de til længere tider dømte
regelmæssig løslades ved benådning, og at der blandt dem
er en del affældige og lidet arbejdsdygtige personer, vil det
klart fremgå, at anstaltuddannelsen alene af den grund kun
kan blive en lidet fyldestgørende faguddannelse. Men her-
til kommer, at strafanstaltens arbejdsbrancher nødvendig-
vis må være af begrænset antal, idet der jo for hver som
regel må have mindst 1 håndværkskyndig betjent, fornød-
ent værktøj og passende lokale, således at det jævnlig
hænder, at en mand med nogen uddannelse i ét fag bliver
sat til arbejde i et andet. Endelig kræver hensynet til an-
staltens økonomi, at de ikke kan give den grundige ud-
dannelse i faget, som ude i det fri liv finder sit udtryk i
den gradvise oprykning fra læregut til svend, men at fangen
snarest mulig og helst fra den første dag må levere arbejde
til salg. Men heraf følger igen med uundgåelig konsekvens,
at arbejdsprodukterne ikke holder det almindelige hånd-
værksmæssige mål, at de kort sagt går ind under det fast-
slåede begreb »fængselsarbejde«, hvorved forstås hånd-
værksarbejde af en grovere, mindre minutiøst udarbejdet
art. et slags solidt fabrikarbejde, der har sin egen plads og
sin egen pris på markedet.

II.

Her er man allerede rykket besvarelsen af det andet spørgsmål ind på livet. Først og fremmest om dette slags arbejde kan tænkes at ville forskaffe fangen hans ærlige levebrød efter løsladelsen. Jeg mener, at man med beklagelse må svare benægtende. Ikke så at forstå, at jo ikke i og for sig den allerede ved indkomsten håndværksdygtige fange også efter løsladelsen skulde kunne hævde sin plads på et almindeligt værksted, og heller ikke så, at ikke mangen gang også en i anstalten, særlig gennem en længere straffetid oplært fange skulde være sat i stand til at underholde sig og i tilfælde også sin familie ved den håndtering, hvortil anstalten har skaffet ham uddannelse. Men jeg er bange for, at dette kun er undtagelserne.

Man må nemlig her tage en hel del momenter i betragtning. Først og fremmest den før nævnte mangel ved hele anstaltuddannelsen, der leverer halvfærdige håndværkere, der ikke står i fuld kurs, selv om det lykkes at smugle dem ind i den almindelige konkurrence uden at publikum og arbejdskammeraterne får vide, at de er løsladte straffanger. Thi der hersker desværre i denne henseende en så almindelig fordom, at de fleste neppe aner det. Og denne fordom rejser en mægtig ismur mellem den løsladte og det ærlige arbejde. Driftsherren har skræk for at tage ham i tjeneste og betro ham værktøj og materiale, og arbejdskammeraterne nægter mangen gang simpelthen at arbejde på værksted sammen med en straffet person, en slags honnet ambition, der endog efter lang tids redelig virksomhed har sat den ulykkelige på bar bakke, idet arbejdsherren ikke kan risikere strejke eller utilfredshed for den enkeltes skyld. Kanske endnu mere virker fangens egen ulyst under straffetiden til for alvor at tilegne sig nye færdigheder med det mål for øje derved at skabe sig en ny fremtid. Naar man ser på den brogede flok, der befolker vore strafanstalter, folk fra sågodt som alle næringer og samfundsklasser, med de mest forskellige interesser og

uddannelse, kan man ikke undre sig over vanskeligheden ved af disse at danne ny personer, der skulde kunne ofre sig for den jævne borgerlige håndtering, hvortil de får et vink i anstalten. Fangens tanker går, om ikke i retning af noget værre, uvilkårlig tilbage til det gamle liv og den gamle virksomhed, og han betragter derfor det arbejde, han gør i anstalten, i heldigste fald, om han er så fornuftig, som en nyttig adspredelse, der forkorter ham straffetidens pinagtighed.

Dagarbejderen optager efter løsladelsen igen sit løsarbejde, thi der kræves jo bare de stærke næver og den brede ryg, og der spørges ikke så kræsent efter fortid og attester. Sømanden går igen ombord, og det gør så mangen anden også, heldigvis, for grundig at ryste støvet af sine fødder og i ny omgivelser søge en ny chance. Selve den virkelig håndværkskyndige arbejder finder vel som regel sin gamle plads besat og den gamle tillid rokket, og så vender han sig mod andet og mere tilfældigt arbejde. Og her kommer jeg til en vigtig anke mod vort nuværende system, nemlig anstaltens centralisation i de store byer, specielt i hovedstaden. Det er en kendsgerning, at alt det arbejde, som i straffetiden og ved løsladelsen ofres for af forbryderen at gøre et brugbart samfundsmedlem, så let spildes derved, at den løsladte har en udpræget tilbøjelighed til at opholde sig på straffestedet eller i dettes nærhed. De store byer, med de mangfoldige mer eller mindre tvivlsomme udveje til at slå sig igennem, og med de mange kroge til at gemme sig og sin fortid bort i, synes at byde så ulige større chancer for den løsladte end hans eget hjemsted, hvor hver mand kender hans tidligere liv, og hvor forholdene ere snevrere og mere gennemsigtige. Om alt andet glipper, så har man jo anstalten at ty tilbage til om hjælp, man har en rigere veldædighed, mere af tilfældigt arbejde, som til nød kan føde sin mand, kort sagt, der synes altid at være en udvej. Og af mange grunde, falsk undseelse, falske forespejlinger, halve løfter, løse bekendt-

skaber, flyder de løsladte sammen som et bundfald på det sted, hvor fristelserne er størst og nøden netop arter sig værst. Men følgen heraf springer let i øjnene. De slette bekendtskaber, mån har gjort på straffestedet, og som ikke er til at undgå, får lejlighed til at trives og blive mere intime, der dannes broderskaber, som bliver til bander, den ene hånd vasker den anden, og de, der undgår at komme i åbenbar konflikt med lovene, lever et liv, der ikke var nogen nødvendig følge af det første fald. Den enkelte, der går ud med et virkeligt, hæderligt forsæt om at ernære sig, og som måske er strafanstalten taknemlig for, som han tror, der at have fået en uddannelse, der synes ham bedre end den forrige til at skaffe ham brødet, vil som regel, hvis man da ikke har været så heldig at sikre ham fast arbejde lige fra løsladelsen, snart gøre den bitre erfaring, at netop i den store by er dørene mest stængte, pladsene mest optagne, konkurrencen skarpest. Og så dukker han ned til de andre, lever et tilfældighedens liv og går til grunde med had til samfundet og uden egenlig klar bevidsthed om egen skyld.

III.

Endelig står vi foran den økonomiske side af spørgsmålet. Her er man dog som før nævnt i høj grad bunden af forholdene, d. v. s. anstaltens beliggenhed, bygningsmåde og areal, hvilke nu med nødvendighed peger på håndværksarbejdet som det eneste naturlige. Hvis imidlertid valget af sysselsættelse havde stået uafhængigt af disse hensyn og man havde kunnet lægge mere vægt på den økonomiske side af sagen, tror jeg neppe, håndværksarbejdet havde vundet så stor plads i anstalterne. Det er nemlig en selvfølge, at alle de momenter, jeg ovenfor nævnte til bedømmelsen af det arbejde, hvortil de enkelte fanger selv kan tænkes at egne sig, i økonomisk henseende vil trække nedad. Arbejdet bliver overvejende begynderarbejde med det deraf følgende uforholdsmæssige forbrug af materiale,

mindre nitid udførelse og ringere salgspris på det færdige produkt. Jeg nævnte ovenfor, at fængselsarbejdet har sit eget særpræg af noget grovere, mindre smukt. Dette er tillige parret med en vis soliditet, som dette slags arbejde næsten altid vil have, og som er en følge af, at der til de gennemgående mindre øvede arbejdere kræves mere ud-søgt materiale, og at det affald, som man ellers på værkstederne med kyndige, fuldt uddannede folk forstår at udnytte til det yderste, her for en stor del går spildt. Nu er det jo så, at det tvungne arbejde i og for sig både er kvalitativt og kvantitativt slettere, men dette gælder naturligvis i endnu langt højere grad ved arbejdsgræne, hvormed den arbejdende fra først af er ukendt, og hvori han aldrig driver det til nogen fuldkommenhed. Slap intelligens går her side om side med sløvhed for nye indtryk og mangel på initiativ og arbejdslyst, samtidig som det ofte stillesiddende arbejde, der næsten til stadighed foregår i indelukkede lokaler, virker skadeligt på fangens legemskraft og sundhed. Den økonomiske side ved sagen vil klarest fremgå af de statistiske opgaver over arbejdets afkastning ved vore strafanstalter. Årsberetningerne viser år om andet en daglig udgift pr. mandlig fange af omkring 2 Kroner. Heraf dækkes ved udbyttet af arbejdsdriften mellem 50 og 60 øre, eller, hvis man fordeler arbejdsudbyttet kun på de virkelige arbejdsdage, mellem 60 og 70 øre. Her skal imidlertid bemærkes, at denne indtægt er beregnet i korthed ved at trække udgifterne til materialier og det dermed ligestillede fra driftens bruttoindtægter, medens der intet hensyn er taget til de ikke ubetydelige udgifter, der falder på kontoerne lønninger (værksmester med assistenter, håndværkskyndige opsynsbetjente, regnskabsførere og kontorister), belysning, brændsel, værkstedernes vedligehold og rengørelse, kontorhold o. s. v., hvormed jo den private bedrift måtte belastes, ikke at tale om udgifterne til fangernes underhold, som vilde drive udbyttet ned langt under nul. Jeg skal ikke indgå på nogen nærmere drøftelse heraf, men alene

henpege på, hvor små de ovenfor anførte tal trods denne beregningsmåde er blevne, og hvorledes det klart fremgår, at anstaltens nuværende drift påvælter staten et betydeligt økonomisk offer, der ikke står i noget rimeligt forhold til driftsudbyttet. Vilde man hertil svare, at det er hensynet til fangerne og den for dem heldigste måde at syselsættes på og ikke statens økonomi, man først og fremmest må søge at tilfredsstille, så mener jeg i det foregående at have påvist, at det ikke netop er sikkert, at det første mål nås bedst gennem den nuværende anordning, og at man ikke for den sags skyld bør være så ængstelig for at opgive denne og gå over til en ny, specielt da det økonomiske udbytte af den nuværende drift næppe kan blive tarveligere.

Foruden den vanskelighed, man har ved således at få straffeetablisementernes drift til at svare regning, er det imidlertid en side ved denne, på hvilken man naturlig må komme ind ved en undersøgelse som nærværende. Dette er hensynet til konkurrencen med den fri arbejder, specielt håndværkeren. Der har til enhver tid i de forskellige lande været klaget herover, ikke mindst nu og hos os. I og for sig tror jeg egentlig ikke, at disse klager er synderlig berettigede. Thi det er en selvsagt sag, at når man først anvender tvunget arbejde som straf, så må der også præsteres arbejde, og hvis arbejdet skal blive produktivt og til en vis grad skaffe valuta for de anvendte omkostninger, vil nødvendigvis en konkurrence opstå med dem, der i det frie liv driver samme håndtering. Man kan imidlertid ingenlunde gå ud fra, at alle de, der er idømte arbejdsstraf, uden domfældelsen aldeles intet arbejde vilde have udført, og når man i forbindelse hermed tager i betragtning det mindre intense arbejde hos den ufri mand, tror jeg ikke, man skal finde, at konkurrencen har det omfang, man ofte har villet tillægge den.

Imidlertid, den eksisterer, og spørgsmålet bliver da, om den ikke er større end strængt fornøden, og om der gøres

nok for at indskrænke den. Jeg tror, at den nuværende anvendelse af fangernes kræfter i håndværkets tjeneste også i denne henseende har en skadelig indflydelse. Denne produktion, som man har søgt fremmet ved fortrinsvis at ansætte håndværksmæssigt uddannede opsynsbotjente i strafanstalterne, frembringer i årenes løb ikke lidet færdigt fabrikat, der, for at det ikke skal fylde lagerne og igen forårsage udgifter på denne konto, må søges afsatte ofte til forholdsvis lav pris. I forbindelse med den ovenfor omtalte i sagens natur liggende ringere kvalitet hos fængselsarbejdet, bidrager dette i ganske ikke så liden grad til ialfald i enkelte brancher at trykke de ordinære markedspriser på vedkommende varer.

Det offentlige — og hos os drives som bekendt nu overalt det tvungne arbejde direkte for statens eller kommunens regning — kan, da det ikke tør gøre regning på en lønnende omsætning, og da nu engang hensynet til denne side af sagen ikke for det spiller nogen fremtrædende rolle, sælge til en lavt beregnet pris. Og hvad varens kvalitet angår, da er der jo en hel række produkter, hvor de små fejl og unøjagtigheder ved arbejdet ikke har nogen betydning, idet publikum kun forlanger den størst mulige soliditet, hvad fængselsarbejdet netop byder på. De fri konkurrenters klager er derfor hos os i den senere tid netop gået ud på, at man sælger fængselsprodukterne for billigt, idet de meget godt kender og delvis vel også erkender de mangler ved disse, der kun kan betinge en noget lavere pris end den, det fuldt håndværksmæssige arbejde betinger.

Men er det altså givet, at der hersker og må herske en vis grad af konkurrence, da forekommer det mig heller ikke tvivlsomt, at man efter evne bør søge efter midler til såvidt muligt at uskadelliggøre den eller ialfald at begrænse den såvidt gørligt.

Alle momenter tilsammentagne turde vise, at der kræves en reform i fangearbejdet, ikke blot af økonomiske grunde, men også for fangernes egen skyld. Der kræves et arbejde, der henvender sig lige meget til fangens fysiske kraft som til hans intelligens, helst et udearbejde med tung drift, der passer bedre for flertallet af de dømte end det nuværende halvarbejde i lokalernes indestængte luft, — et arbejde, der kan levere dem tilbage til samfundet med grove hænder og styrket legeme, og som har vænnet dem til at tage fat på hvadsomhelst, der kan skaffe dem brød i ansigtets sved.

Dette er spørgsmål, der til enhver tid og man kan vel også sige overalt i den civiliserede verden har lagt beslag på deres opmærksomhed, der har haft med disse ting at gøre. Når jeg imidlertid netop nu og hos os har troet at burde gøre sagen til genstand for nærværende bemærkninger, er hertil såmeget større grund, som vi synes at stå over for reformer i vor straffelovgivning og i vort penitentiærsystem, der også i henseende til det her berørte emne kan komme til at berede os ikke få vanskeligheder.

I nær forbindelse med det af den ved kongelig resolution af 14 november 1895 nedsatte kommission udarbejdede udkast til en almindelig borgerlig straffelov for kongeriget Norge foreligger der fra samme kommission 2 andre lovudkast, det ene til lov om fængselsvæsenet og om fuldbyrdelse af frihedsstraffe og det andet til lov om løsgængeri, betleri og drukkenskab samt om tvangsarbejdshuse. I det førstnævnte foreslås i § 12 det hidtil for fængselsfanger fakultative arbejde ombyttet med tvunget arbejde, og i § 47 foreslås det om fanger, der ikke udstår straf, altså praktisk talt varetægtsfanger, at de, om de ønsker det, mod en passende godtgørelse skal søges beskæftigede med arbejde for fængslet, samt at fanger, der ikke selv sørger for passende beskæftigelse, skal være pligtige til at udføre det arbejde, der anvises dem. Hermed er, som i motiverne udtrykkelig udtalt, alle fanger

pålagt arbejdspligt. Ved det sidstnævnte lovudkast søges blandt andet åbnet adgang til anbringelse af løsgængere i temmelig vid forstand, eller, som det i § 5 hedder, personer, om hvem der er grund til at antage, at de helt eller delvis ernære sig ved strafbare handlinger, der kan medføre højere straf end bøder, i tvangsarbejdshus for en tid af 3 år, eller, såfremt han tidligere har været anbragt i tvangsarbejdshus i henhold til samme lov, i 6 år. Udkastet åbner derhos også adgang til anvendelse af varetægtsarrest på løsgængere.

Bliver disse udkast i en nærmere eller fjernere fremtid lov, er hermed rammen for det tvungne arbejdes anvendelse i væsenlig grad udvidet. Og idet man med sikkerhed kan gå ud fra, at det er hensigten at behandle straffangen og tvangsarbejdsfangen i henseende til arbejdspligten i alt væsenligt på samme måde, vil det indses, at de vanskeligheder, under hvilke det tvungne arbejde med hensyn til valg af arbejdsgrene, produkternes afsætning o. s. v. nu lider, i endnu langt højere grad vil forøges. Som en ikke uvæsenlig faktor hertil vil inddragningen af også varetægtsfangerne under arbejdspligten sikkerlig virke. Thi er det, noget enhver, der har haft med den slags fanger at gøre, må indrømme, forbundet med vanskeligheder på en effektiv og nogenlunde økonomisk måde at lede en arbejdsdrift med fanger, der hensidder på længere og bestemte tider, så forfleres disse ganske overordenlig, når det gælder personer, hvis ophold i fængslet ikke engang tilnærmelsesvis kan forudsiges. Allerede valget af arbejde for personer, der ikke på forhånd er i besiddelse af nogen som helst færdighed eller kendskab til nogen branche af produktiv virksomhed, er slemt nok. Men hertil kommer da videre, at fangerne mangan gang løslades kort tid efter arbejdets påbegyndelse, således at det halvfærdige produkt må overleveres en anden, der ofte står på et ganske andet standpunkt i færdighed, hvoraf igen følger, at varen mer end vanligt beheftes med fejl, der vanskeliggør dens

afsætning eller endog umuliggør den. Endvidere forløber jo ikke varetægtsfangens fængselsophold på samme vis som straf- eller arbejdsfangens; han er jævnlig optagen af retsmøder, konferencer med forsvarer, politi eller vidner, ofte fraværende fra fængslingsstedet under sessioner på andre steder o. s. v., noget, der altsammen gør hans arbejde afbrudt og desuden afleder hans interesse og svækker hans arbejdslyst og energi.

Jeg vover neppe for meget ved at påstå, at man ved en under de ny forhold fortsat virksomhed i det gamle spor vil komme til at stå overfor administrative vanskeligheder, hvis løsning vil kræve et måske uoverkommeligt arbejde.

Men botemidlerne, vil man sige, hvor er da de?

Jeg tror ikke, man på forhånd bør være bange for at indlade sig på at søge efter disse.

Først og fremmest gælder det her selvfølgelig at udnytte fangens egen kraft i etablerementernes egen tjeneste såmeget som muligt. Det synes mig i så henseende klart, at hver enkelt anstalt til enhver tid må kunne sysselsætte et så stort antal arbejdere i de forskellige håndværksbrancher, at al leverance til anstalterne selv af vedkommende produkter kan leveres af disse. Således beklædning, inventar ligesom også mindre væsentlige reparationer og vedligeholdsarbejder på anstaltens bygninger, specielt malerarbejde, bør kunne udføres ved fanger, mer end nu finder sted. Hermed vil en større eller mindre del af fangerne til enhver tid finde sysselsættelse, men vel at mærke som regel kun sådanne, der på forhånd har forudsætningerne for at levere brugbart og økonomisk arbejde.

Dernæst bør administrationen i langt større udstrækning end nu søge at monopolisere visse dertil skikkede arter af arbejde for det offentlige for straffeetablermenterne. Det forekommer mig ikke tvivlsomt, at en hel

del sådant arbejde, jeg vil alene nævne en række forfærdigelser for armé og flåde, post-, jernbane- og vejvæsen, i stor udstrækning vilde kunne overdrages strafanstalterne, hvorved staten ligefrem kunde undgå en dublering af sine værksteder og således i nogen grad tillige opnå at forenkle sin administration.

Hvad der imidlertid efter min anskuelse først og fremst må betragtes som et hovedpunkt ved en reform på det her omhandlede område, er den tidligere omtalte afskaffelse af det nu utvivlsomt overdrevent anvendte sløvende og uøkonomiske håndværksarbejde på anstaltens værksteder. Den grundsætning for fangerens beskæftigelse, der nu sidst hos os er bleven præciseret ved § 9 i bodsfængselsreglementet af 9 september 1889, hvori det hedder, at der særligt bør have sig øje at gøre fangen såvidt mulig skikket til fremtidigt erhverv, har man, hvad jeg tidligere i disse bemærkninger har søgt at eftervise, altid været tilbøjelig — og kanske også tildels tvungen af omstændighederne — til at forstå derhen, at man skulde se til at lære fangen noget, der kunde skabe ham en bedre fremtid. Satsen er imidlertid kun da rigtig, hvor det gælder at udvikle fangens medfødte begavelse eller tidligere tillærte færdighed. Ellers er den et udslag af en slags usund filantropi, der hævner sig på fangen selv. Man må bevare ham eller rettere sagt det gode og praktisk brugbare i ham, for samfundet, men ikke lægge an på at uddanne et nyt slags borger af ham, medmindre han da viser en særdeles udpræget lyst til at lære og under læretiden en ganske fremtrædende energi, villighed og nemme i et fag, som desuden kan have bestemte og påregnelige chancer for at skaffe ham bedre underhold, end det han før drev. Alt andet ombytte af virksomhed må man såvidt gør ligt sky som et onde. Man skal vogte sig for at gøre en dårlig skomager af en flink sømand eller en halvlært kurvmager af en grovarbejder. Og gælder det de unge fanger, der tidligere ingen egenlig stilling havde og ingen praktisk uddannelse besad, skal

man tage nøje i betragtning, om man virkelig tiltror sig i anstalten at bibringe ham en såpas grad af duelighed, at han kan bestå i konkurrencen med andre, der har fået sin uddannelse i det fri liv, og om man tør påtage sig det ansvar, der ligger i at lede hans tanker og håb ind på en bane, hvorpå man ikke også kan sikre ham for fremtiden. — Jeg mener altså kort og godt, at anstalt-håndværket, der før har været regel, bør blive undtagelse. Hertil kan meget gøres ved valget af beliggenhed og indretning for de i de foran nævnte lovudkast projekterede strafanstalter og arbejdshuse. Man må bort med disse fra de store byer, specielt fra hovedstaden, hvor alene grundens kostbarhed lægger hindringer i vejen for anskaffelsen af tilstrækkelige arealer eller jordegods. Om man ikke, hvad jeg heller ikke mener, netop bør fæste sig ved jordarbejde som en passende afløsning for håndværket, uagtet der kunde være meget, som taler for at lade etablerementerne drive såpas jordbrug, at de også i denne henseende skulde kunne udnytte nogen arbejdskraft, — så bør man i hvert fald forlægge anstalterne til landets grund, helst i så stor afstand fra hovedstaden, at man fjerner farerne ved dens naboskab. Der kunde da erhverves en så stor og med vekslende natur udstyret ejendom, at man derpå foruden jordarbejde, gartneri eller lignende tillige f. eks. havde adgang til stenbrud med dertil knyttet stenhuggeri, specielt med de grovere former for bygnings- og gadesten, gerne puksten, for øje. Sidstnævnte arbejde vilde netop på grund af sin grovere, for mindre intelligente arbejdere lettere begribelige art og fordi det tillige efter sin natur er lettere at udmåle i kvantitativt mål, efter min opfatning frembyde et effektivt og i mange måder praktisk fangearbejde.

I det man selvfølgelig også for de ny etablerement er måtte beholde et passende antal håndværkssværksteder bl. a. til afhjælpelse af eget behov, skal jeg her straks bemærke, at man så meget som muligt bør søge at undgå brugen af

Maskiner. Når man i den senere tid i vore nuværende strafanstalter har indført sådanne, mener jeg nemlig, at dette er et fejlgreb. Man har altid et så stort antal af mindre intelligente og lærvillige, af sløve eller modvillige fanger, at de ikke med fordel, hverken for sig eller anstalten kan anvendes til noget bedre end til simpelthen at levere den fornødne drivkraft.

Ja, jeg vil gå også et skridt videre, om jeg end er forberedt på her at møde modstand. Vi erindrer så godt fra den nu tilendebragte polarrejse med »Fram«, at man her ombord havde indrettet sig på, dels til besparelse af kunstig drivkraft, dels som en heldig motion for besætningen, at levere sig den elektriske belysning ombord på fartøjet ved en motor, hvortil besætningens eget arbejde leverede kraften. Jeg mener at kunne spørge, når man således turde byde dette udvalgte mandskab af hæderlige, hver i sit slags fremtrædende mænd et sådant arbejde, skulde der da være noget nedværdigende eller forkasteligt i at påtvinge dem det samme, hvem samfundet finder at måtte indespærre i sine strafanstalter for forbrydelser? Et arbejde som dette, der i modsætning til den gamle trædemølle vilde være en nyttig og økonomisk faktor i anstaltens liv, vilde desuden frembyde en næsten uvurderlig fordel derved, at den døvne og modvillige lettelig kunde kontrolleres.

Desuden kunde det drives udenfor lokalerne i åbne skur eller fri mark, hvorved man opnåede et højst ønskeligt ophold i frisk luft for fanger og bevogtning.

Om end disse former for arbejde visselig bedst vilde egne sig for de større etablissementer med friere arbejdspladse og i almindelighed for fællesanstalter, er jeg ikke vis på, om de ikke også, afpassede efter forholdene, endog vilde kunne lade sig gennemføre for cellefængslet, hvor omsorgen ved at finde sysselsættelse for varetægtsfangerne nu specielt frembyder de største vanskeligheder. Det vilde være en opgave af rent teknisk art at konstruere kraft-

udviklingsmaskiner enten for hånd- eller trædekraft, for siddende eller opret stilling, ved hvilke man vilde være istand til fra første øjeblik af at skaffe hvilken som helst fange et virkelig effektivt arbejde med økonomisk fordel for anstalten, hvilket tillige med de nævnte varianter i udførelsen vilde sikre hver enkelt en for hans alder og kræfter passende motion og bevare hans legemes spændstighed til frihedens time. Man vilde herved med et slag være kommen bort fra den tilstand, da hver ny fange, der skal sysselsættes, synes at måtte medføre et nyt tab for anstalten.

Jeg ved vel, at man vil indvende, at et sligt arbejdes ensformighed vil trætte mer end fornødent og kanske tværtimod hensigten bevirke lede til arbejdet. Hertil kan kun svares, at en fanges liv i vore dage ikke udelukkende er et arbejdsliv. Han har sine skoletimer og andagtstimer, sin luftetid og sine besøg og som varetægtsfange ialfald, som ovenfor påvist, en række andre ting, der lægger beslag på hans tid og vil virke generende på ethvert andet arbejde end det rent mekaniske, der uden skade kan afbrydes og genoptages når som helst. Og desuden, under vor tids gennemførte deling og mer og mere fabrikmæssige drift af alskens håndværksarbejde også i det fri liv, hvad intelligentere og mere vextlende sysselsættelse bydes der den underordnede arbejder i fabriker og på værksteder? Der bør, dette må engang for alle slås fast, aldrig bydes den, der har krænket samfundets love, nogen som helst fordel, han ikke ellers kunde erholdt.

Under den diskussion om omsorgen for de løsladte straffanger, der den 28 oktober 1896 afholdtes i den norske kriminalistforening, udtalte jeg som min hovedanskuelse i denne henseende, at staten, når fængslets port har lukket sig efter den løsladte fange, ikke dermed bør anse sin

opgave løst. Så sandt det er, at mangen gang den straffedes skæbne er vel så hård, når han igen slippes ud i det samfund, der har forlangt ham straffet for lovovertrædelsen, som den var på den tid, da fængslet bød ham et stille tilflugtssted, så vist er det også, at den samme myndighed, der på samfundets vegne måtte overtage hans indespærring, også får påtage sig igen at formidle hans genindtrædelse i det fri liv. Og her er det ikke nok, at man bevilger penge til fængselselskaberne. Man må holde alle de udveje åbne, som netop det offentlige i rigt mål råder over, for at frelse den straffede fra at falde påny. Thi det næste fald bliver jo altid dybere end det forrige. Og man får, når han ikke selv kan gøre det, også beskytte ham, ikke blot mod andre, men kanske mest mod ham selv.

I og med, at staten allerede har erkendt det for sin pligt i nogen grad at tage sig af den løsladte ved årlig at yde bevilling til fængselselskabernes virksomhed, ligger en erkendelse af ovenstående sætninger også i deres videre konsekvenser. Det må ikke, må aldrig være disse selskabers opgave, at yde fattigunderstøttelse eller i det hele underhold for længere tid til sine klienter, der må aldrig være nogen præmie for forbrydelsen; men opgaven må være den alene, ved formidling at træde mellem den straffede person og det fri samfund, at berede den første overgangen til det sidste ved at skaffe ham naturlig tilgang på arbejde. Men da må staten være den sidste til at nægte sin håndsrækning. Hver enkelt administrationsgren må her arbejde sammen til et hele, og ingen vej, som kan tænkes at ville bære den ulykkelige, der ved straffen har fået sin regning med samfundet og den borgerlige retfærdighed opgjort, må han finde stængt hos den, der har repræsenteret disse. Der bør derfor allerede under straffetiden være adgang til hos de forskellige administrationsgrene at forhøre sig om arbejde for fangen, så han, strax han forlader straffestedet, har sin bane opstukket og slipper at gøre de ofte så farlige afstikkere fra den lige linie. Jeg sigter her specielt

til sådanne arter af virksomhed, som f. ex. vej- og jernbanebygning, til hvilke et i anstalten drevet strengt, fysisk arbejde netop vil bevare hans legeme friskt og hans kræfter ubeskårne og færdige til anspændelse.

Man misforstå mig heller ikke her derhen, at jeg skulde ønske de løsladte i flokke sendte afsted til arbejdsstederne. Det vilde være at give stene for brød. Nej, man måtte her være så forsigtig som aldrig ellers; men en fordel frembyder netop de nævnte, over det hele land spredte arbejder derved, at de, i modsætning til den herskende konflux af de løsladte fanger til de store byer, tillader deres spredning og hindrer dem fra at søge det gamle, ulykkessvangre selskab. Det skal indrømmes, at der her foreligger vanskeligheder af forskellig art. Man savner jo adgang til at tvinge den løsladte til at modtage det tilbudte arbejde, og man støder desuden på den ofte omtalte lyst hos dem selv til netop at vende tilbage til det gamle opholdssted og de gamle vaner. Men allerede nu kan der gøres meget, f. ex. ved aldrig at give understøttelse til hjemsendelse, uden hvor der bevislig venter den løsladte ordenligt erhverv, eller hvor specielle familieforholde eller lignende gør den ønskelig, men derimod tilbyde rejsepenge og udstyr til det sikre arbejdssted på den udtrykkelige betingelse, at der ellers ingen form for understøttelse tilstås.

Med fremtiden for øje vil man desuden ikke i denne henseende behøve at se sig om efter udveje. Begge de foran nævnte lovudkast vil nemlig i tilfælde give adgang til at sikre sig alt fornødent. Udkastet til lov om fuldbyrdelse af frihedsstraffe bestemmer i § 21, at den, der har udstået fængsel i et år og to trediedele af den idømte straf, bliver at løslade på prøve. medmindre hans forhold i fængslet eller andre særlige omstændigheder gør løsladelsen utilrådelig eller ham dertil ufortjent. og at løsladelsen sker på sådanne betingelser med hensyn til opholdssted, meldepligt og forhold forøvrigt, som i ethvert tilfælde foreskrives i overensstemmelse med nærmere regler givne af kongen, —

samt i § 22, at om den på prøve løsladte forøver nogen strafbar handling, der kan medføre frihedsstraf, eller overtræder han iøvrigt de for hans løsladelse satte betingelser, kan han påny indsættes i fængslet til udståelse af den genstående del af straffen, og kommer da tiden fra løsladelsen indtil den fornyede indsættelse ikke i betragtning ved straffetidens beregning.

Og udkastet til lov om løsgængeri m. v. foreslår i § 35, at enhver løsladelse efter denne lov sker på prøve, om hvilken det i § 35 udtales, at uanset om den tid, hvori fangen kan beholdes i anstalten, ved løsladelsen er udløben, kan den løsladte inden et år derefter besluttes taget tilbage til anstalten, når han overtræder de for løsladelsen satte betingelser eller hans forhold findes dertil at give grund.

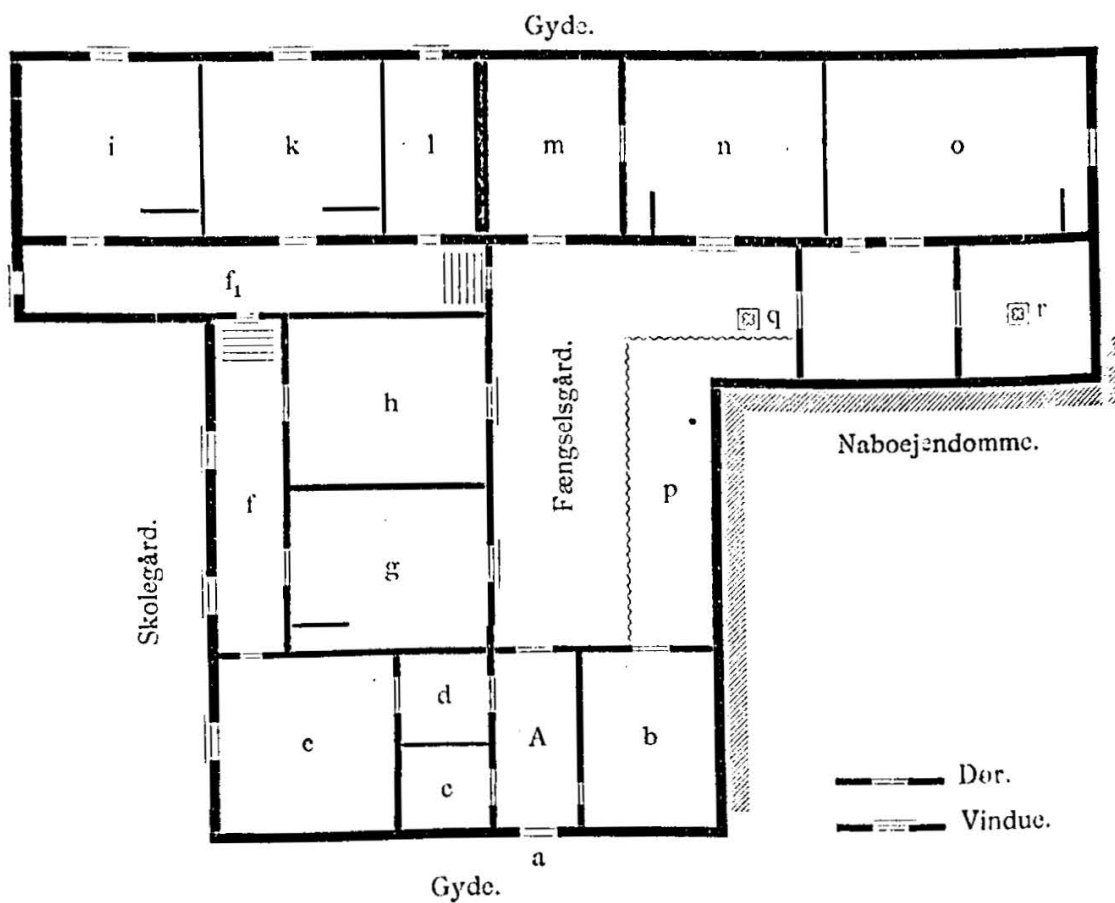
Den, som således igen indsættes, kan beholdes i anstalten indtil udløbet af den oprindelig fastsatte tid, hvorved den tid, han har været i frihed, ikke medregnes, og i ethvert tilfælde i 2 år.

Her vil man have midlerne ihænde. Og mod den indvending, at dette neppe altid vil være heldigt at anvende tvang lige overfor den person, der nu har sonet for sin brøde og fået krav på frihedens gave, kan kun svares, at på den arbejdsvillige, der altså viser sig at være fyldt af et ærligt forsæt om at skabe sig en position i det fri samfund og derfor med tak modtager tilbudet om det anviste arbejde, kommer disse bestemmelser aldeles ikke til anvendelse, men falder bort som ufornødne. Det er de vrangvillige, de, som gør vanskeligheder, hvem man får tvinge, fordi de trænger tvangen også for sin egen skyld. Og det må vel erindres, at man jo ikke tvinger disse folk til andet end det, som vi alle ere pligtige at påtage os, om vi vil leve i det ordnede samfund: det ærlige arbejde.

Segelke Thrap.
fængselsbestyrer i Kristiania.

Fra et fangeophold i Italien.

(Meddelt en dansk fængselsmand.)

Grundplan af Brindisis arresthus
(*carcere giudiziaria*).

De følgende bemærkninger må ikke betragtes som udtryk for en bevidst stræben efter at lære italienske fængselsforhold og fangeliv at kende. De er udslag af umiddel-

bare indtryk på et sind, der, i højeste grad optaget af sine egne forhold, var såre lidet modtageligt for alt udenforstående. Det er således kun, hvad der under begivenhedernes ufrivillige gang uvilkårligt er blevet hængende og uimodståeligt har fæstnet sig, der meddeles her — noget, der i og for sig turde være en borgens for skildringens pålidelighed.

Arresthuset i Brindisi, ikke den derværende betydelige strafanstalt, ligger midt i byen, omgivet af så smalle gyder, at en vogn ikke kan køre op for dets dør. Dets grundplan ser omtrent ud som hosstående rids.

Fra indgangsdøren (a) kommer man ind i en lille smal forgård (A), der delvis er dækket med et halvtag. Til højre er der indgang til kustodens bolig (b), til venstre til magasinet (c) og kustodens kontor (d). Døren ligefor fører til den egenlige fængselsgård. Bag magasinet og kontoret, kun skilt derfra med en halvæg, da det højt-siddende vindue også skal give lys til disse lokaler, ligger underkustodens rum (e). Derfra løber korridoren (f) i T form bag arrestkammerne (g til l), idet den bredeste del (f) ligesom de bagved liggende kamre (i, k, l) er sænkede nogle trappetrin under jordlinjen, få tommer over hvilken ellers samtlige lokaler ligger, uden nogen som helst kælder under. Kamrene g, h, m—n og o har hver et vindue i almindelig højde ud til gården, hvorimod vinduerne i kamrene i k og l samt i korridoren er højtsiddende. Bygningen har med undtagelse af kustodens bolig, der består af to over hinanden liggende rum, kun en etage med omtrent 8 alens højde til de hvælvede lofters top. De større fængselskamre er vel henved 100 kvadratalen i fladerum og har stampede lergulve. Fængselsgården er belagt med uregelmæssige flisesten. Den optages for en del af en meget gammel vinstok og lidt anden plantning (p), hvortil altså kamrene g, h og m—n har udsigt, og i dens smalleste del står brønden (q), bag hvilken en mur og dør sætter skel mellem mands- og kvindefængslet (o). Bag endnu en stump

mur og en dør findes i gårdens bageste del latrin-beholderen (r).

Arresthuset er indrettet på at rumme 40 mandlige og 10 kvindelige fanger, og er dels varetægtsarrest, dels straffefængsel for mindre forseelser, dels transitofængsel. Fangerne sondres dog ikke strengt efter disse kategorier, udømte og domfældte sidder i rum sammen; kun de jævnlige fangetransporter holdes i reglen i de sletteste lokaler (i og k). Der findes kun en enkelt celle, der udelukkende bruges til disciplinært straffemiddel. Ellers sondres arrestanterne efter kustosens skøn med hensyn til samfundsstilling, klædedragt, brøde, personligt bekendtskab og evne til selv at sørge for deres forplejning.

Kvinderne derimod har kun ét rum, så at selskabet dér er mere blandet. Der hensad iøvrigt i det halve år, jeg opholdt mig i fængslet, sjældent mere end fire kvinder ad gangen, og i lang tid fandtes kun en. Derimod var mandsafdelingen aldrig under højdepunktet og i reglen overfyldt. Til tider indeholdt den nøjagtig det dobbelte antal af, hvad den er bestemt til at optage.

Arrestlokalernes faste inventarium er lig nul. Der er fire nøgne kalkede vægge og henne i et af hjørnerne en stump fremspringende, knap mandshøj skillemur, nødtørftstøndens plads. Det løse inventarium består af nævnte tønde, ét vandfad, to lerkrukker med vand, henholdsvis til vask og drik, af hvilke i hvert fald altid den ene er gået for længe til vands, samt sengene, der flyttes ind og ud, alt som stuens arrestantbestand øges eller mindskes. Sengen består af to, omtrent tre kvarter høje, godt en alen brede bukke, over hvilke der løst lægges to, en halv alen brede og tre alen lange brædder. Sengeklæderne består af halmsæk, halmhovedpude, et lagen og et tæppe.

Om morgenen oplægges sengen på den måde, at halmsækken bøjes sammen på tværs og skubbes op ved hovedgærdet, medens de øvrige sengeklæder lægges oven på. Derved bliver da sengestedets fodende fri og tjener til

sæde for fangen om dagen. Nødtørftstedet må jeg, så uappetitlig det end er, omtale nøjere. Det består kort og godt af en bag nævnte murstump stillet tønne, spidst tilbøbende opad, forsynet med to håndgreb og løst låg, men ikke dækket af noget sæde, man må tage plads på selve tøndens rand. Denne er jo ikke synderlig indbydende, da indholdet morgen og aften styrtes ud over den i baggårdens latrinbeholder, og efterskylning med vand anses for overflødig. Jeg har set nøjagtig samme form for denne genstand i de sex italienske fængsler, jeg har passeret; den er altså typisk. Hvor ubehageligt det er stadigt at have dette møbel, besat eller ubesat, for øje, behøver ingen skildring — hvor usund den evindelige uddunstning fra dette aldrig rensede kar og den næsten uundgåelige berøring med det på dens sider aflejrede affald er, for hvilken ens følsomste legemsdel udsættes, må man vist være italiener for ikke at kunne indse.

Arrestens gulv fejedes hver morgen; men jeg har ikke i sex måneder en eneste gang set en dråbe vand, endsige sæbe, anvendt til dets yderligere rengøring, der skulde synes dobbelt nødvendig, når man ved, hvormeget en italiener spytter. Ved en højtidelig lejlighed, d. v. s. da en bygningskommission skulde besigtige bygningen, anstrængte man sig så meget, at man fik det værste spindelvæv raget ud af krogene og ned fra loftet; derimod blev der ikke tid til at rense væggene. Disse var selvfølgelig både bekradsede og bemalede, men ikke egentlig beskrevne, thi det er såre sjældent, at den jævne italiener kan læse og skrive. Kan han med barnebogstaver tegne sit eget navn og de ti taltegn, er det store sager. Af skrift så man da kun slige, gang efter gang som øvelse hentegnede, navne og nogle talgrupper. Sidstnævnte var stedse amber eller terner i tallotteriet, enten numre, vedkommende havde drømt og næste lørdag vilde spille på, eller sammenstillinger, på hvilke han alt havde vundet, og med hvilke han nu gavmild gjorde efterverdenen bekendt. Ellers var det

mest tegninger, der mindede om skoledrenge kunstneriske forsøg, uden at jeg dog har set en eneste af vore sjofle plankeværks- og retiradedekorationer.

Der findes ingen som helst varmeindretning i arrestlokalet, og da på den anden side vinduerne ikke er dækkede af glastruder, men kun spærrede af jernstænger og forsynede med skodder, er der ved sommertide rigelig og uhindret adgang for moscitoer og myg og senere på året for piskende regn og jagende blæst.

Lokalet oplyses om aftenen ved, at der på den fremspringende murstump sættes et almindeligt vandglas, fyldt halvt med vand, halvt med olie, i hvilket der brænder én, en af de bekendte voxnatlampevæger.

Om lejlighed til at erholde et bad eller blot varmt vand til én extrarensning var der ikke tale, derimod tilbødes barbering hver fjortende dag.

Morgen og aften fyldtes de to vandkrukker. Vaskevandet toges fra gårdbrønden og var absolut udrikkeligt og stærkt saltholdigt, drikkevand fra et par store beholdere, der stod i magasinet og daglig fyldtes fra en brønd på torvet. Det hentedes og uddeltes så knebent, at jeg ofte fra et eller andet af arrestkamrene har hørt samlede råb på *aqua*. Det kunde da hænde, at de fik til svar, at de havde fået deres vandration, en halv liter pr. mand. Dette skete ikke, fordi der var vandmangel i byen, men hang sammen med hele fængslets økonomi, som jeg derfor nu skal omtale. En såkaldt »*appalatore*« tager en bestemt jurisdiktions fængselsforplejning i entreprise for et vist antal år. Han påtager sig at forsyne vedkommende fængsler med senge, sengklæder, gangklæder, vask, rengøring, barbering, forplejning, medicin, kort sagt, alt undtagen lokale, opsyn og læge for en betaling af så og så mange centesimi pr. fange om dagen. Denne entreprenør, der personlig kun tager sig af hovedfængslets forsyning, giver de omliggende småfængsler i underentreprise, selvfølgelig til så og så mange centesimi mindre pr. hoved. Det kommer nu for

underleverandøren an på at tjene så meget som muligt, og bogstaveligere end ellers gælder her sætningen, at hvad der er spart, er fortjent. Spares der på vask, tjenes der, spares der på bæreløn for vand, tjenes der, er der af 40 fanger 15, som selv sørger for deres forplejning, så at der i virkeligheden leveres så mange portioner mindre, end der figurerer på de officielle registre, efter hvilke der betales, tjenes der, og er man endelig ikke alt for ilter efter at sende bud til lægen, når en fange har feber, eller, når han har været der, til at efterkomme hans forskrifter, men sparer lidt på den dyre kinin — tjenes der også. Og såsom ikke blot den ene hånd hjælper, men også vasker den anden, arbejder leverandør og kustode hånd i hånd.

Forplejningen, ensartet for samtlige italienske fængsler, er så karrig som mulig. Den ydes én gang om dagen ved middagstid og består af et temmelig stort, hvidgråt hvedebrød og en skålfuld »*minestra*«, d: et vandafkog af afvejlende makaroni, gule ærter, bønner samt ris og grønt med en smule tilsætning af salt, tomatsaft og spæk. Intet videre. Om søndagen kødsuppe og et par lod dårligt kød af selvdøde dyr. Tre gange om året: juledag, påskedag og kongens fødselsdag, trakteres der med makaroni med reven ost, kød i tomatsauce og $\frac{1}{3}$ liter vin pr. mand. Det er fangernes store dage; men de dage holder leverandøren mest af, at der er få at bespise.

Om madens næringsværdi tør jeg selvfølgelig ikke dømme, men portionerne er urimelig små og, tror jeg, aldeles utilstrækkelige. Tillavningen var, så usammensat den end synes, ikke altid ulastelig; det hændte, at man for at spare saltet havde kogt — i søvand. Og hvad der var værre: melet i brødet var ikke sjældent muggent.

Så vidt jeg ved, fik underleverandøren i Brindisi, der havde at sørge for alt med undtagelse af senge, senge- og gangklæder, som »*il appalatore*« selv leverede, 48 cms. (papir), eller omtrent 30 øre pr. mand om dagen. Selv om han »skar« lidt, skulde han ikke blive nogen Krøsus.

Alene brødets værdi i handel og vandel ansloges til 18 cms.

Men hvilke muligheder åbner ikke et sligt system?

Den fortræffelige indretning, at arrestreglementet op-hænges i cellerne (der i Danmark kun har den fejl at indeholde den største fristelse til at overskride dets bestem-melser, da det næsten er umuligt at dy sig for at rette stil på dets frygtelige sprog), findes ikke i Italien.

Man ved derfor ikke nøje besked med sine pligter og rettigheder; hine er vistnok de samme, disse lidt større end hos os. Således har fangerne ubetinget ret til selvforplejning og kan daglig få deres mad indført i arre- sten; de har lov at røge ad libitum og drikke vin inden- for vide grænser, og heller ikke af druebrændevin (*la grappa*) og andre spirituøse drikke er nydelsen forbudt.

I Brindisi benyttede selvfølgelig de af fangerne, der havde lejlighed og råd dertil, sig af retten til at lade sig mad og vin bringe. For mit vedkommende besørgede man mig — uden at jeg egentlig selv var herre derover — fra et trattori noget meget tarvelig og særdeles kostbar mad. For den og min vask beregnede man mig ca. 4 fcs. om dagen og tog sig betalt af mine medbragte penge. End ikke brød tilbødes mig af fængslet.

Som allerede omtalt spillede ved fordelingen i ar- restrummene evnen til selvforplejning en væsentlig rolle. Det indrettedes med rette således, at de i den henseende heldig stillede sattes sammen. Det er et kønt træk hos italieneren, at han gerne deler med andre. Dersom nu nogle enkelte, velstillede fanger blev sat sammen med otte, ti, der slet ingen mad fik sendt ind, vilde følgen enten blive, at de lykkelige ved at dele med de andre kun fik såre lidt af deres egen mad og vin, eller når de ikke mente, at det kunde overkomme det, fordærvede deres egen appetit; thi det vilde ved hver mundfuld falde dem ind, at de andre kun havde fået den magre fangekost og nu skulde se på, at de gjorde sig tilgode. Derimod vilde der ikke

lyde et misundeligt ord fra de sultne kammerater, ikke en bøn om en bid eller en slurk, når den ikke tilbødes. Men sad der på et af de fattige rum en sølle fyr, der så ordenlig ud, hændte det tidt, at elitestuens (m—n) besætning bad kustoden om at få ham flyttet over til dem, de havde mad nok til ham med. Jeg er sikker på, at var mine penge slupne op, havde de betragtet mig som deres gæst.

Maden og vinen bragtes henad middag. Ved den tid ryddedes så et sengebord, tørredes flygtigt med en klud og rykkedes frem på gulvet, medens man brugte en af sine sengebukke til stol. Man satte sig sjældent til bords, før alle portionerne var komne. Når dette var sket, undersøgte og ordnedes indholdet, og flaskerne samledes ved den ene bordende. Så stillede først et fad på bordet, og alle langede til det, indtil det var tømt, og så fremdeles fad efter fad med de for en nordisk gane mærkeligste retter. I mellemrummene gik flasken flittig fra mund til mund.

Der var ikke tale om, at det faldt nogen ind at nyde sin mad og vin alene, undtagen han af en eller anden grund følte sig fornærmet eller forurettet af de andre; men havde han surmulet en dag eller to, satte han sig ganske rolig igen hen til det fælles bord, og hverken han eller de andre talte om det forefaldne. Ved på denne måde at »splejse« gav de måltidet en afvexling, der til sine tider kunde være ganske forbløffende og danne en tilsyneladende nok så elegant spiseseddel, f. ex.:

Suppe med nudler. Suppe med cichorie.

Kold kogt fisk i olie.

Pasta (makaroni) med tomatsauce.

Stegte blæksprutter.

Fyldte løg med olivenfars.

Gratin af muslinger og tomater.

Lam.

Indbagt kliplisk.

Ost, silleri. Radiser.

Druer, figner, nødder, mandler. Melon.

Og portionerne var ikke almindelige danske portioner, de mindste var topfyldte skåle som vestre fængsels, de fleste større. Maden bragtes i reglen i selve den lerskål, i hvilken den var tilberedt — og for et øjeblik siden taget ud af ovnen —. Men jeg har heller aldrig set en appetit som disse menneskers. Det var ved sammenligning mellem de kvantiteter, en mand behøvede for at mættes, og den uselige, knappe fangekost, at dens utilstrækkelighed faldt mig så stærkt på sinde. Tomater, cichorie, ærter, bønner, småfisk, vinbjergsnegle, muslinger, blæksprutter, klipfisk og makaroni og makaroni og makaroni — det var hovedsagen. Kød var sjælden føde og repræsenteredes på menuen i reglen kun af min portion; men det bughede af al slags frugt, især de pragtfulde, blodrøde vandmeloner, der i den hede tid var den mest læskende forfriskning. Man må jo lands lov følge eller land fly, og da jeg, hvor gærne jeg end vilde, ikke kunde det sidste, måtte jeg gøre fælles sag med de andre. Syntes man, man havde for meget mad, bad man om tilladelse til at sende et fad eller to ind på et af de andre kamre. Vin blev der derimod aldrig for meget af, selv om der var bleven bragt 1 liter ind pr. mand.

Der arbejdes aldeles ikke i arresten i Brindisi, undtagen forsåvidt en eller anden professionist har lyst til at gøre lidt arbejde for sig selv eller sine. Tiden går for fangerne med passiar, der mest af alt drejer sig om tal-lotteriet og de numre, de har drømt og nu vil holde på, med rygen, kortspil og brikspil i smug, med den en time lange gårdtur; men først og sidst med at fortælle historier.

På grund af sin ukyndighed i at læse og skrive henvist til mundtlig overlevering, som han er, har den tarvelige italiener udviklet sin hukommelse og fremstillingsevne i en forbavsende grad. Han er stopfuld af de vidunderligste historier og æventyr om konger og tiggere, bravoer og doger, grusomme fædre og opofrende døtre, guds moder og onde mennesker, vidunderdoktorer og hexe — og gud ved alt hvad. Og han fortæller dem ikke blot med en

sikkerhed i memoreringen og en fart og flugt i foredraget, som mangen professionel taler kunde misunde ham, men med en overbevisningens varme, som forkyndte han evangeliet, — og han hører til gengæld på andre med en lydløs, spændt opmærksomhed, der af og til afbrydes af et umiddelbart udbrud, som om han troede på den bogstavelige sandhed af hvert ord, der siges ham — og det gør han. Time efter time kan disse store, uvidende og overtroiske børn sidde og høre på slige timelange fabler, gang efter gang kan de høre den samme lektie om igen. Især om aftenen, efter at man var kommen i seng, gik det ivrigt til. Jeg tvang mig selv til at høre efter og lærte på den måde en mængde af sproget, især da de fortællende for min skyld gjorde sig umage for at tale højitaliensk isteden for dialekt; men kom de lidt i affekt, gik hurtig naturen over optugtelsen — og videre gik det i vanskelig forståelige idiomer.

Opsynet bestod af *il capo custode* og *il satto custode*. Overkustoden, der efter at have været dragonunderofficer under kong Ferdinand af begge Sicilier en tidlang havde slået sig på borgerlig næringsvej, der var mislykkedes, havde i de sidste 20 år siddet som overopsynsmænd ved fængslet her. Det var en skikkelig, ludfattig stakkel, som, gud ved hvordan, i sin ynkelige stilling havde opdraget et stort kuld børn. Han var bunden til sit fængsel dag og nat med undtagelse af en timestid om eftermiddagen, og oppebar derfor bolig uden lys og varme og den kongelige løn fs. 55., d. v. s. mellem 35 og 40 kroner månedlig. Intet under, at han havde brug for den smule extrafortjeneste. leverandøren undte ham for at spare, hvor spares kunde, og ikke var helt uimodtagelig for gunst og gave også i anden form. Han var agtpågiven og medgørlig og som sagt altid på sin post. Henad mørkningen kom, dag ud, dag ind en gammel ven af ham, forhenværende barber, nu *«uscivere»* ved præturet, en mellemting mellem en skriver og et retsbud, og hentede ham. Så gik de sig en tur, fik sig

i deres stamknejspe et par, stundom flere par, glas vin, og saa traskede han hjem igen til fængslet. Men det kunde hænde, at han selv følte, at han havde fået et glas over tørsten, og var der sådan en aften lidt uro i arresten, lod han det drive over. »De må ikke mærke, jeg har drukket«, sagde han. Ellers holdt han en ret skrap justits og kunde fare voldsomt op; men vreden lagde sig hurtigt, og opdagede han, at han i sin hidsighed havde været uretfærdig, forstod han på en ganske køn måde at gøre det godt igen. Jeg husker således, at en aften, da der havde været mudder på et af kamrene, var en fange med urette bleven belagt med spændetrøje. Da cellen var besat, blev han sat ind i den forreste mørke del af litr. m—n, og mellemdøren lukket. Da det den næste morgen viste sig, at han var uskyldig, fik han lov til at blive på elitestuen og nyde godt af selvforplejningens goder, hvad den stakkels, fattige djævel havde inderlig godt af. Han var ikke til at kende igen, så rask så han ud, da han fjorten dage efter forlod fængslet.

Underkustoden satte en ære i at kunne sige, at han i de 16 år, han havde været der, aldrig havde modtaget så meget som en skive melon eller en cigar af nogen af fangerne eller deres slægt. Han var ubestikkeligheden selv. Af gammel rig slægt var han ved nogle oprørsforsøg i sin ungdom bleven kompromitteret, hans ejendom konfiskeret, han selv var gået i hundene og endte nu sin tilværelse her. Han var »from«, havde i sit kammer altid en lille lampe brændende til Madonnas ære, holdt af at citere bibelen og Dante, kogte selv sin kummerlige middagsmad på et fyrfad, passede sin dont, læste sin messe og gav sig Gud i vold. Nu var han gammel, skaldet og hvidskægget med sammenfalden krop og svulne fingre, men man kunde endnu se racen på pande, næse og øjne. Han var en ualmindelig sympatetisk person. Han fik mod slutningen, jeg var der, en bedre plads som kustode ved en skole og blev

afløst af en yngre, tvetunget, upålidelig og sikkert let bestikkelig person, der næppe er bleven gammel i gårde.

Jeg havde ikke været synderlig længe i arresten, før end man opdagede, at jeg kunde gøre nytte, og da jeg hellere end gerne vilde have beskæftigelse, var jeg særdeles vel tilfreds med at blive sat til at føre fængselsregistrene og i det hele gøre kontorarbejdet.

Når en fange ankom, blev han selvfølgelig visiteret, og »alt, hvad o. s. v.« frataget ham. Især sås der jo nøje efter, at han ingen kniv førte med ind i arrestkammeret. Det våben sidder jo særlig løst hos italieneren, og selv om den er taget fra dem, griber de, når de bliver rasende, og det bliver de let, til, hvad de kan finde. Det hændte en gang dernede, at en i hidsighed fik fat i en stump spejlglas, der på en eller anden måde var smuglet ind, røg løs på sin modstander og gav hans øre en — for resten ufarlig — flænge. Det kostede fire dage mørk celle på vand og brød.

Registrene havde en mængde rubriker om alle mulige, de ind- og udgående fanger vedrørende forhold, men udfyldtes kun delvis; det vigtigste var — selvfølgelig foruden angivelse af navn, paternitet, fødested o. s. v. — at anholdelsens dag og time var nøjagtig angivet, thi fra samme time løber afsoningen af den eventuelle straf.

Ved førelsen af disse registre fik jeg samtlige fanger at se og var særlig vidne til de hyppige fangetransporter, der finder sted fra fængsel til fængsel. Med pålagt håndjern, kædede sammen tre og tre, føres de, kun forsynede med et tørt brød, af det italienske statsgendarmeri: *Reali Carabinieri*, til deres bestemmelsessted. Jeg har set dem komme segnefærdige af sult og tørst. Ja, vand kunde de jo få; men ligegyldig hvad tid de kom på dagen, vankede der intet at spise før den næste dag kl. 12, undtagen de havde penge, for så — gudbevares. De ynkeligste, jeg så, var forskellige hold tyskere, desertører og arbejdsløse, der ikke kunde eller vilde komme mere hjem

til deres fædreland og nu med magt skulde føres ud af landet. De blev bragt fra fængsel til fængsel indtil Brindisi, sattes uden en hvid og uden mad ombord på en damper til Korfu — blot ud af Italien med dem! De var ikke så stolte som italienerne, de stakler, de tiggede hos mig, da de mærkede, at jeg kunde tysk.

Fra kontoret, der jo kun lå adskilt fra forgården med en, selv i den værste kulde, altid vidåben dør, så jeg også, hvorledes »besøgene« gik for sig. Søndag og torsdag mellem 3 og 4 var besøgstiden. Der findes bestemte regler for, hvor ofte en fange tør modtage besøg, men de overholdes ikke strængt. — Forsynede med billetter, lydende på så og så mange navngivne personer og udstedte af præturet eller fængselsdirektionen, alt eftersom besøget galdt varetægtsarrestanter eller domfældte, stod der de nævnte dage ved tre tiden kø udenfor porten, der på slaget åbnede sig for alle de ventende samtidig. De tog plads i den usle lille gård, i hvilken efterhånden også arrestanterne indlodes. Og her stod så på et rum af knap 40 kvadratalen stundom 30—40 personer, snakkende, spisende, drikkende, røgende, grædende og leende, mellem hverandre uden at selvfølgelig nogen kontrol kunde holdes med, hvad der blev stukket til arrestanterne; og mangen kniv, mangt brev og mangt spil kort smugledes selvfølgelig ind ved den lejlighed fra lomme til lomme. —

Mine sekretærforretninger omfattede også at slå op i drømmebogen, »*smorfia*« og at skrive breve for arrestanterne. Af alle bøger og dokumenter i signor Tommasos kontor var »*smorfia*« den mest søgte. Den indeholdt i bogstavorden en fortegnelse over, til hvilket af tallotteriets 90 numre en hvilken som helst ting mellem himmel og jord svarede. Havde man nu f. ex. en nat drømt, at en munk mødte en løve og pludselig forvandlede den til en hane, måtte man slå op på: Munk, løve og hane, og dersom de f. ex. viste sig at svare til drømmentumrene 14. 47. 86, holde på denne terne ved den første ugenlige trækning af

tallotteriet. De troede uden undtagelse på denne, af det gamle kongerige Neapel autoriserede, humbugsbog fastere end på noget dogme. Fangerne rettede forespørgsler, naboerne kom at spørge, og sign. Tommaso selv drømte, slog efter, spillede og vandt aldrig. Man må have set disse småfolk give deres surt fortjente skillinger ud, uge efter uge, gang efter gang, til denne statens blodsugeranstalt for ret at fatte dens ødelæggende virkning. Det er ikke blot penge, det er det, at hele deres tanke, al deres tale drejer sig om lotteriet. —

Breve måtte jeg skrive for de fanger, der ikke kunde skrive selv. Det var de fleste. Det var især de ulykkelige passanter, der benyttede den sjældne lejlighed til at få sendt et par ord hjem, enten til en gammel moder, en søn eller en hustru, og det stadige omkvæd var, om de ikke kunde få sendt et par lire med postanvisning til det eller det fængsel. Ellers var brevene kun en endeløs række hilsener til en for en navngivne slægtninge, venner, naboer og herskab og stundom en forespørgsel til et eller andet kreaturs befindende. Det arbejde frembød ingen anden interesse end den mistænksomme omhu, med hvilken de vilde vide, om man nu også havde skrevet nøjagtig, som de havde sagt, og den rørte, strålende tak, man fik, når oplæsningen af det skrevne faldt ud til deres tilfredshed. Det var undertiden et surt arbejde, da deres dialekter var vanskelige nok for mig at forstå. Derimod fik jeg undertiden interessante breve at se, der var sendte eller stukne til fangerne, og som jo nu skulde have dem læst. Der sad således på vort kammer en lystig skomagersvend, der var gift med en flink lille kone, som imidlertid hans familie satte ondt for hos ham. Hun smuglede en gang med deres lille dreng et brev ind til ham, der lød omtrent således:

Kære mand. Det gør mig ondt, at jeg må skrive således til dig, men hvorfor gør du mig den fortræd, at tro på alt det onde, de siger om mig? Det er jo dog snarere mig, der har grund til at beklage mig over dig. Og allige-

vel har jeg ikke knyet og aldrig været utålmodig, når jeg savnede dig om natten. Men jeg kan godt mærke, at du ikke mere bryder dig om mig, for du har ladet spørge, om din broders kone ikke trængte til støvler; men mig har du ikke tænkt på, skønt du jo må vide, hvor længe det er siden, du syede mig det sidste par, som nu er helt slidt. Jeg sender dig dette brev med Carlo, som jeg ved, du holder af; så tænker du måske også en kende på hans moder.

Din trofaste kone
Marietta.

Med dette lille, rørende document humain, der var skrevet med store usikre bogstaver, vil jeg slutte skildringen af forholdene i Brindisis arrest og gå over til at omtale det strejfblik, jeg kom til at kaste over andre italienske fængsler.

*

*

*

Jeg skulde jo selv blive genstand for en af de fange-transporter, af hvilke jeg havde set så mange komme og gå; kun med den forskel, at jeg alene havde to carabinieri til min persons bevogtning. Jeg afhentedes i Brindisi, belagdes trods min indsigelse med håndjern, og derefter gik rejsen til Foggia, den første station på min rejse til Genua. Undervejs fik jeg lidt at vide om carabinieriernes forhold. Carabinierierne er slanke, elegante folk, iførte mørkeblå kjole med højrød bred belægning og skødefoer, sølvknapper og sølv paa krave, opslag og skødesnipper, mørkeblå benklæder med brede røde striber, hvide banderoler og trekantet sølvsiret hat, der bæres à la Bonaparte. De er bevæbnede med sidegevær og revolver, på længere expeditioner med bagladeriffel. De må selv anskaffe deres mundering med undtagelse af våbnene, der er korpsets

ejendom, De lønnes med faste dagpenge og med rejse-diæter, men hvad der især gør stillingen så eftertragtet er følgende forhold: Når de har tjent tre år i korpset, hensesættes der af staten på deres navn en kapital på fs. 1000, efter andre fem år 2000 fs. og så fremdeles med ulige mellemrum stigende summer, så at de, når de har tjent fjorten år, er ejere af en kapital på fs. 8000. De kan da enten forblive i korpset og nyde renten af deres kapital ved siden af deres dagpenge, der stiger med de stigende grader, *capo maggiore*, *brigadiere* og *marciallo*, eller trække sig tilbage og anbringe deres kapital i et eller andet lille håndværk, en landejendom e. l. Det gør i reglen de, der ikke er avanceret videre. Træder en mand altså ind med tyve årsalderen, ved han, at han, når han bliver i korpset, til han er 34 år, bortset fra de chancer, han kan have i dette, i hvert fald til den tid besidder en efter italienske småborgerforhold anselig kapital til at sætte bo for. Han er tilmed ved sin tidligere stilling særlig kvalificeret til de af staten monopoliserede tobaksudsalg og lotterikontorer. Staten opnår ved denne lønningsmåde at have unge, raske folk, som den er sikker på at beholde i den for tjenesten mest passende alder, og med hvilke den siden øger og fæstner den lovlydige, besiddende klasse. Desuden er den sikker på påpasselige tjenere, der ikke vil sætte deres chancer til at erholde kapitalen overstyr, og — ikke mindst — er så dyre at bestikke, at vel ingen prøver derpå. — Af de tre hold, der ledsagede mig, havde da også hver enkelt mand sit håndværk eller profession, hvori han var oplært, og som han udøvede i sin fritid, og i hvilket han til sin tid agtede at nedsætte sig. Korpset tæller, såvidt jeg husker, ca. 18,000 mand; der findes ikke en by så lille, ikke en jernbanestation så ubetydelig, at den ikke har en *Caserna dei R. Carabinieri*. De medlemmer af korpset, jeg gjorde bekendtskab med, var ret daannede, belevne og velvillige folk, der gerne vilde vide besked om fremmede forhold.

Ud på natten nåede vi Foggia. Ankomsten til fængslet, der gjorde et meget stort indtryk, blev jeg i nærheden af en stor fyrpande visiteret efter alle kunstens regler, alt: Slips og støvlesåler blev undersøgt. Der var kun sparsomt med lys; men såvidt jeg kunde se og høre af regnens plaskende lyd, førtes jeg gennem en meget bred, ud til fængselsgården åben buegang, som antagelig benyttes til spaseregang for fangerne i dårligt vejr, dernæst ad stentrapper ind i en mægtig, høj og hvælvet hal med store, skoddedækkede vinduer til to sider. Salen var så stor, at den omløbende, skrå, over tre alen brede cementforhøjning, der tjente til underlag for halmsækkene, kun gjorde indtryk af en lidt bred sokkel for murens fod. På denne uafbrudte, skrånende stenbænk lå da side om side i det dæmrende halvllys fra en eneste olielygte, der hang ned midt fra loftet, et halv hundrede mørke, tilhyllede skikkelser. Der anvistes mig tavs en soveplads, og jeg lagde mig påklædt; allerede klokken sex om morgenen skulde det gå videre; desuden var der koldt. Sålidt i dette som i noget andet af de sex fængsler, jeg har set, er der tale om den mindste varmeindretning i arresterne. Jeg havde ikke ligget længe, førend nøglebundet raslede, låsen nirkede, jerndøren knagede, og ind trådte fire, sært formummede skikkelser i lange hættekutter af det i brede uregelmæssige brune og grå striber vævede italienske fængselsstof, med lygter hængende på enden af lange stænger. De gik nede på gulvet i hastig runde fra leje til leje, førte lygten hen over hver enkelt fanges ansigt, undersøgte skodder og slåer og forsvandt. Det gentog sig tre gange i nattens løb. Jeg purredes ud klokken fem, hentedes af et nyt hold carabinieri — og videre gik det. Havde jeg ingen penge haft, havde ingen spurgt, hvor jeg fik mad fra. Nu kunde jeg jo ved mine ledsageres hjælp få lidt hist og her på en station; men både de og jeg måtte nøjes med lidt brød og pølse og iskold vin i en iskold jernbanevogn. Det gik i storm og

frost langs det skummende Adriaterhav, og kupeen var selvfølgelig ikke opvarmet. Jeg var sommerklædt.

Den aften stoppede vi i Ancona. Fængslet der var under ombygning. Den del, der stod endnu, var en ældgammel rønne, og det kammer, jeg lagdes i, så primitivt, uhyggeligt og snavset som muligt, uden i øvrigt at være omtale værd. Fængslet i Bologna, til hvilket vi nåede den næste aften, gjorde et betydeligt indtryk: Visitation til kroppen, stor sovesal med halmsækkene liggende umiddelbart på stengulvet, malpropert sengetøj, typisk nødtørftsindretning, 3 gange patrulje, udpurring klokken fire — videre til Genua uden vådt eller tørt. — Det var først her, hvor jeg ankom ved dagen og blev nogle døgn, at jeg så en smule af et større italiensk fængsel.

Arresthuset, *carcere giudiziario*, som der stod over dets port, ligger omtrent på byens højeste midtpunkt. Ad stejle, smalle gyder når man derop. Det er en stor, gammel, borgagtig bygning. Gennem flere gårde kommer man til kontoret, der ligesom trappegangene er råt dekorerede med skrigende farver. Der foretoges indregistreringen ved en med store protokoller belagt pult, og her var de oplysninger, der fordredes og indskreves, adskilligt mere indgående end andensteds. Jeg lagde også mærke til, at protokollernes skema var forskelligt i de forskellige fængsler. Derimod var visitationen, i hvert fald for mit vedkommende, ret overfladisk. Her, såvel som i to andre større fængsler, jeg havde passeret, forrettedes kontor- og opsynstjenesten af det specielle korps, der dertil uddannes på de store strafanstalter (selvfølgelig ikke blandt fangerne) og derefter sendes i tjeneste landet rundt; jeg tror, de lønnes af staten og ikke af kommunerne. Deres ualmindelig klædelige uniform består af tætsluttende, kort eradede jakke samt benklæder af blågråt meleret klæde med mørkeblå *passé-poil*, og felthue. Om sommeren afløses denne dragt af en hvidgrå drejlsdragt af samme snit. I stedet for vinterdragtens sølvknapper har den ringgrå stennødsknapper. Disse folks optræden er rask, under-

tiden fejende og mut, ikke sjelden grov og uhøflig, næsten aldrig beleven og imødekommende.

Ad uregelmæssige, smalle trapper og korridorer, førtes jeg til et forholdsvis lille værelse, hvor der allerede var sex andre i forvejen. Der var ikke en håndsbred plads mellem sengestederne. Der var kun fem alen til loftet, lergulv, men ruder i vinduet, der selvfølgelig var spærret af jernstænger og yderligere for den nederste halvdels vedkommende af en massiv, skråtliggende jernkasse. Sengene var på borde som i Brindisi, vandkrukker og spiseskåle derimod af en overordenlig smuk glaceret, brunsort lerart.

Brødet var stort og hvidt, men lidt oret i smagen, minestraen aldeles som i Brindisi. — Købet var derimod til rimelige priser, og den extra forplejning, marketenderiet lavede, forekom mig i hvert fald den gang, da jeg ikke havde smagt ordenlig mad i fire dage, særdeles velsmagende. — To gange om dagen var der gårdtur, to gange om dagen runde med eftersyn i alle kroge og hamren på jernstængerne — samt med lejlighed for arrestanterne til at forebringe *il sotto custode* deres ønsker og klager. Om natten kom den sædvanlige patrulje fire gange. Renligheden var ligesom nødtørftstønden — den typiske.

Mit fangeophold i Italien endte imidlertid med, at jeg for at være ved hånden, når min aflevering skulde ske, førtes til kvæsturen og dér indespærredes 32 timer i et hundekoldt fangetårn, hvor der bogstavelig talt kun fandtes en pøs vand, latrinen og to skidne, lasede tæpper. Der var et svineri uden grænser og en næsten uudholdelig stank, endskønt vinduet kun havde jernstænger og end ikke kunde lukkes om natten med skodder. Minestra og brød skubbedes ind ad en lem, køb tilbødes ikke, og om lys om aftenen var der ikke tale. — Det var omtrent som at sættes i frihed at komme ombord på en dansk damper.

Man ser dog noget af et land indenfor dets fængselsmure.

Betænkning fra rigsadvokat Getz (Norge) angående
det private forslag til en ny § 13 i straffelovens
16. kapitel.

(Beskyttelse af arbejderes politiske rettigheder og foreningsliv.)

Genpart af skrivelse fra rigsadvokat Getz til justits-
departementet, dateret Kristiania d. 16. maj 1896.

Ved skrivelse af 23. april d. å. har det ærede departement gennem undertegnede begæret straffelovkommissionens udtalelse om et for stortinget privat fremsat forslag til en ny § 13 i straffelovens 16. kapitel (sth. dok. nr. 85 for 1896). Da imidlertid foruden de tvende af kommissionens medlemmer, som er bortrejste, også hr. amtmand Qvam som formand i den kombinerede justits- og socialkomite, til hvis behandling sagen i stortinget er oversendt, finder sig hindret fra at deltage i dens behandling i straffelovkommissionen, har man antaget, at en betænkning afgivet af dennes genværende medlemmer ikke længere kunde betragtes som afgivet af denne, og at der således ikke nu er anledning til at indhente denne kommissions udtalelse.

Jeg har imidlertid ikke villet undlade at benytte lejligheden for mit personlige vedkommende til at udtale mig om sagen, så meget mere, som jeg erkender dens store betydning, og desuden en drøftelse af den fører ind på forskellige spørgsmål og leder til belysning af strafferetslige emner, som i straffelovkommissionens motiver til dens lovudkast alene er bleven i al kort-
hed antydede.

Det omhandlede for stortinget i år fremsatte forslag slutter sig til en række tidligere (sth. dok. nr. 29 for 1893, nr. 42 for 1894, nr. 136 for 1895). Med hensyn til forslaget af 1894 har også straffelovkommissionen i skrivelse af 23. maj s. å. på opfordring af formanden i stortingets justitskomite afgivet en betænkning, hvortil jeg her kan henvise, idet adskilligt af, hvad der udtaltes angående hint forslag, også vil finde sin anvendelse på det i dokument nr. 85 for 1896 fremsatte.

Efterat dette sidste er blevet den kombinerede justits- og socialkomite oversendt, er der inden denne fremsat et amendement, hvoraf komiteens formand velvillig har tilstillet mig et aftryk. Forskellen mellem dette amendement og det oprindelige forslag består, såvidt ses, væsenlig deri, at amendementet foreslår en særskilt lov istedet for en ny paragraf i straffeloven, at det blandt dem, mod hvem straffetruselen rettes, nævner »arbejdsformand« ved siden af arbejdsgiver og bestyrer, samt at det i sine §§ 2 og 3 optager et par nye, yderligere straffetrudslar, medens det på den anden side udtrykkelig begrænser den strafbare indgriben i arbejderens fri foreningsliv til at angå deres deltagelse deri udenfor arbejdstiden.

Da amendementet*) vistnok kan betragtes som det fuldstændigste udtryk for forslagets tanke, som det, der bedst og

---

*) Dets lydelse hidsættes her:

Lov

til beskyttelse af arbejderes politiske rettigheder og foreningsliv.

- § 1. Arbejdsgiver, arbejdsbestyrer eller arbejdsformand, som
- a) ved afskedigelse, trusel om afskedigelse eller om tab af arbejdsfortjeneste;
  - b) ved ydelse af, negtelse af eller løfte om nogen fordel; eller
  - c) ved skræmsler eller åbenbar ugrundede forespejlinger af økonomisk natur

søger at gøre indgreb i eller øve indflydelse på sin undergivnes politiske optræden eller på hans deltagelse udenfor arbejdstiden i fagligt eller politisk foreningsliv, straffes med bøder eller fængsel og i gentagelsestilfælde med fængsel eller bøder.

§ 2. På samme måde straffes arbejdsgiver, arbejdsbestyrer eller arbejdsformand, der ved kontrakt eller aftale søger at på-

mest præcist rammer det tilsigtede mål, har jeg troet rettest at kunne særlig knytte de bemærkninger, jeg har at gøre, til dette, idet det forøvrigt siger sig selv, at det meste af, hvad derom er at anføre, også finder anvendelse på det oprindelige forslag.

Det synes ubestrideligt, at de udtryk, hvori den påtænkte lov her foreslås affattet, er så vage og så vide, at det vil være vanskeligt eller endog umuligt at påpege nogen grænse, udenfor hvilken man sikkert kan sige, at strafbarheden ikke strækker sig. Det er imidlertid antagelig også overflødigt at forsøge en nærmere granskning af dette spørgsmål. Praktisk talt vil lovens indhold kunne sammenfattes kort og fyndigt derhen, at alt, hvad angår arbejderens politiske forhold, deres fagforeninger og forhold til disse, skal for arbejdsgiveren være som noget ikke tilværende. Om det end ikke i virkeligheden er lovens mening at belægge enhver hensynstagen til arbejderens politiske standpunkt og færd, ja enhver samtale med ham desangående straf, er den dog således affattet, at arbejdsgiveren aldrig kan inddrage sig på sådant uden at gribes af frygt for at have overskredet det lovlige grænse og at det vil drage en straffefølging over sig. Selv om der f. ex. blot handles om at træffe aftale med en meningsfælle blandt arbejderne om fælles optræden på et politisk møde, vil han måtte befrygte at rammes af lovens arm som den, der »ved aftale søger at påvirke sin undergivnes politiske optræden«.

Et sådant lovforslag er vistnok egnet til at vække opmærksomhed. Ingen vil kunne bestride, at meget af det, som her forbydes, i sig selv kan være uskyldigt, ja, endog priseligt. Når det da alligevel foreslås belagt med straf, er grunden åbenbart den, at man har troet ikke at kunne sondre misbrugen fra brugen og derfor at måtte skære alt over én kam. Dette er jo en fremgangsmåde, som ikke heller ellers er ganske uset. Navnlig i politilovgivning er det en ikke ualmindelig foreteelse, at

---

virke sin undergivnes politiske optræden eller hans deltagelse udenfor arbejdstiden i fagligt eller politisk foreningsliv.

§ 3. Arbejdsgiver, stedfortræder for samme eller arbejder, som på arbejdsstedet i arbejdstiden driver politisk agitation, straffes med bøder.

§ 4. Overtrædelser af denne lov påtales af det offentlige.

der under straf påbydes eller forbydes handlinger, som i virkeligheden er rene adiafora, men som dog i betragtning af, at de vanskelig lader sig sondre fra andre farlige eller skadelige handlinger, findes at måtte dele skæbne med disse.

Man fejler da næppe ved at antage, at det er en sådan betragtningsmåde, som også hos forslagsstillerne har gjort sig gældende, at altså forslaget mening er at skabe et sådant politiforbud, hvorved selve adgangen til misligheder og misbrug fjernes. Herved kan forslaget fremkomst vistnok siges forklaret, men dets godhed eller brugbarhed er dog endnu ikke derved godtgjort. Der spørges nemlig, om også et sådant interdikt som det, der her rettes mod arbejdsgiveren, kan nedlægges, uden at han derved ialfald undertiden udsættes for at krænkes i eller hindres fra at varetage sine berettigede interesser. Og selv om det må vise sig, at der fra denne side ingen overvejende betæneligheder kan gøres gældende, er det dog fremdeles et spørgsmål, om ikke straffetruslen, såfremt den overhovedet skal få betydning, må fortolkes og håndhæves på en sådan måde, at den let bliver en chikane selv mod den lovlydigst sindede. Jeg skal først ytre nogle ord om denne sidste side af sagen.

Lad os altså tænke os en arbejdsgiver, som principfast lukker øjnene til for arbejderens forhold i alt, som ikke netop umiddelbart angår arbejdet, og da navnlig for hans forhold i alt, som angår politik og fagforeninger. Kan denne arbejdsgiver da trygt stole på, at han ikke for en afskedigelse eller for en forfremmelse af en arbejder til arbejdsformand eller lignende udsætter sig for anklage, forfølgning, ja måske domfældelse?

Hvis det er tilstrækkeligt til at gå fri, at han ikke som grund til sine handlinger angiver hensynet til politik eller fagforeninger, kan han vistnok være tryg. Men da vil også de foreslåede straffetrusler i sine væsentligste dele være omtrent som uskevne. Selv om man forudsætter, at ingen arbejdsgiver vil gribe sin tilflugt til en ligefrem løgn — hvad dog ialfald de, der finder det påkrævet at gøre ham til genstand for straffelovens særlige behandling, ikke bør — står det ham jo frit at tie og beholde sine grunde for sig selv. Kan det da hjælpe, vil arbejdsgiveren selvfølgelig regelmæssig vælge at tie og handle i tavshed, stolende på, at man også kan gøre sig forstået uden

benyttelse af talen. Var forslaget at opfatte således, vilde det da forsåvidt være uskyldigt, men også unyttigt. Ialfald som det nu foreligger affattet, giver det imidlertid ikke engang nogen antydning om, at det som betingelse for strafbarheden kræver en angivelse eller udtalelse af de utilstedelige grunde. Og man vil da kunne gå ud fra som sikkert, at bliver forslaget lov, vil den fordring med uafviselig styrke gøre sig gældende, at arbejdsgiveren ikke må tilstedes at lyve sig eller tie sig fra straffen. Skal imidlertid denne fordring efterkommes, vil påtalemyndigheden nødes til jævnlig at indlede forfølgning, hvor der fra nogen kant fremkommer klage med påstand om, at skjulte, ulovlige drivfjædre ligger under for arbejdsherrens handlinger, og at disse drivfjædre ved en skarp undersøgelse vil kunne afdækkes. Den uduelige eller efterladne arbejder, som på grund deraf afskediges, vil ved en sådan klage kunne søge at hævne sig og samtidig gøre sig selv til politisk martyr; og frygter nogen afsked på grund af sin uduelighed eller efterladenhed, vil han kunne kaste sig ind i politikken eller søge at blive en fremskudt fagforeningsmand, for derigennem at skaffe sin eventuelle klage så meget mere sandsynlighedens præg.

Arbejdsherren på sin side vil snart gøre den erfaring, at for at gå skudfri er det ikke nok at lukke øjnene til, han må tværtom lære at se sig for, lære af den store agitator at tale en uduelighed og efterladenhed i arbejdet, hvorfor han uden betænkelighed kan give det politiske nul sit løbepas; og hvis han vil forfremme en fremragende flink arbejder til fortrængsel for en mindre flink, må han først undersøge, om måske hin er hans politiske ven og våbenbroder, hvis forfremmelse af den tilsidesatte, der måske er det modsatte, vil kunne udlægges som en politisk belønning, en ydelse af en fordel, hvorved der »søges øvet indflydelse på de undergivnes politiske optræden«. Selv om han opnår at blive hørt med den påstand, at den foretrukne var en bedre arbejder end den anden, vil man kunne gøre gældende mod ham, at dette dog ikke vilde have været afgørende for ham, om de tvende konkurrenter havde ombyttet politiske roller. Aller værst faren er arbejdsherren måske, hvor på grund af en indskrænkning af driften en masseafskedigelse må finde sted, og at han ikke da har tilstrækkelig greje på arbejderne

politiske farve og forhold til fagforeningen til at udfinde den i enhver henseende rette procent og ikke den tilstrækkelige uinteressethed til at lægge denne til grund uden hensyn til dueligheden, stillingen som familiefader o. lign.

Selv om man da går ud fra, at det, som lovforslaget vil tvinge arbejdsgiverne til at afholde sig fra, er noget, som de uden tilsidesættelse eller krænkelse af deres berettigede interesser kan afholde sig fra, må det da medgives, at forslaget ingenlunde er så uskyldigt, som man under denne forudsætning kunde tro. Endnu meget betænkeligere stiller imidlertid sagen sig, når man kommer til det andet spørgsmål, om man virkelig kan fordre af arbejdsherren, at han skal betragte alt, der angår hans arbejders politiske og faglige foreningsliv, som sig ganske uvedkommende.

Selv om man går ud fra — hvad man visselig ikke kan gå ud fra —, at udtrykkene politisk og fagligt foreningsliv i praxis vil kunne gives en så strikse fortolkning, at foreninger, som befatter sig med forskelligt andet, der udøver en uheldig indflydelse på medlemmernes arbejdsevne, ikke går ind herunder, må det for det første erindres, at under de politiske foreninger i ethvert tilfælde ikke alene de indgår, hvis formål er deltagelse i det politiske liv inden de ved lov og forfatning optrukne grænser, men også de, som mere eller mindre uforbeholdent og ufordækt hylder anskuelse i retning af det bestående stats-samfunds omstyrten ved ulovlige, voldsomme midler. Mangfoldige eksempler fra forskellige lande viser, at personer af en sådan politisk trosbekendelse kan være farlige ikke alene for det hele, store samfund, men også særlig for sine egne arbejdsgivere, idet de også lige overfor dem anvender de samme voldsomme grundsætninger. Det lader sig imidlertid åbenbart ikke forene med retfærdighed at straffe en fabriksbesidder, fordi han ikke ved sin fabrik vil have arbejdere, der bekender sig til grundsætninger, i henhold til hvilke de ved første udbrudte strejk vil lægge dynamitbomben under fabrikken, så meget mere, som jo hos os staten ligeså lidt som kommunen har overtaget nogen forpligtelse til at erstatte således påført tab.

Selv om man imidlertid tror at kunne affærdige denne betænkelighed som en, der hos os har mindre praktisk betydning,

kan det samme i al fald ikke gøres lige over for det, som særlig er at anføre med hensyn til fagforeningerne.

I sig selv er det selvfølgelig fuldt ud legitimt, at arbejderne ligesom andre, der har fælles interesser at varetage, slutter sig sammen for så meget bedre og kraftigere at kunne virke for disse. Med fuld grund har derfor nu lovgivningerne i omtrent alle lande ladet de straffebud falde, som tidligere mængstedes fandtes mod arbejdernes koalition. Det er almindelig anerkendt, at det må være disse tilladt at forene sig for ved lovlige midler at virke for højere løn og andre bedre vilkår, og at blandt disse lovlige midler også hører arbejdsnedlæggelser, strejker, når disse ikke kommer i strid med indgåede forpligtelser.

En strejk kan imidlertid søges gennemført på forskellig måde. Det kan ske ved, at samtlige arbejdere, som deltager i samme, frivillig kommer overens derom og alene deltager, så længe denne frivillige overenskomst varer, medens ingen hindringer lægges ivejen for, at andre arbejdere tilkaldes af arbejdsherren i de strejkendes sted. En sådan strejke anses imidlertid, og vistnok med grund, for mindre virkningsfuld. For at kunne gennemføre en fuldt effektiv strejk må dennes ledelse have fuld kommando over alle arbejderne, og dette søges i almindelighed opnået ved hjælp af fagforeningerne. Disse fordrer af de enkelte arbejdere, at de skal indtræde som medlemmer af dem og blindt lystre de befalinger, som inden dem fattes af flertallet, navnlig nedlægge arbejdet og gøre strejke på kommando. De såkaldte skruebrækkere, selv om de ikke er medlemmer af foreningerne, anskues og behandles som æreløse mennesker og forbrydere. Man tager ikke i betænkning i den udstrækning, hvori det lader sig gøre, mod dem at anvende midler, der efter den ellers overalt gældende retsopfatning er ligefrem straffbare, som legems- eller æresfornærmelser eller ulovlig tvang. Man anser sig for at være i et slags nødværnstilfælde lige over for dem, hvilket gør det ellers utilstedelige ialfald moralsk tilladt, selv om straffelovene ikke anerkender denne anvendelse af nødværgeretten. Så meget selvforståeligere er det da, at fagforeningerne ingen skruppel kender, når det gælder anvendelsen af midler, som kan virke kraftigt uden i sig selv at indeholde noget efter den almindelige straffelov strafbart, og som da derfor

også i mange lande kan anvendes uden kollision med lovgivningen. Hertil hører navnlig, hvad man kan kalde *boycotting* eller *bansættelse*, hvorved de arbejdere, der ikke vil underkaste sig fagforeningernes despoti, erklæres for pariaer, med hvem de andre arbejdere intet samkvem og navnlig intet samarbejde vil have.

Vor lovgivning har hidindtil på dette felt som på andre gået ud fra, at en sådan *boycotting* som en anvendelse af enhver ret til selv at bestemme, hvem han vil handle og overhovedet have at gøre med, ikke egnede sig til at belægges med straf. Selvfølgelig må der da imidlertid for dem, som udsættes for at rammes deraf, være den samme frihed til at værgе sig ved de samme midler. Dette al retfærdigheds mest elementære princip fornægtes imidlertid af det foreliggende forslag, der vil tvinge arbejdsgiverne til at tåle fagforeningerne og disses medlemmer, uden at fagforeningernes medlemmer underkastes nogen indskrænkning i sin ret til at nægte at tåle andre. Ved at antage dette lovforslag vilde derfor staten ligefrem gribe parti, lige over for den ene part fragå de grundsatninger, den lige over for den anden bekender sig til, og derved til og med bevirke, at de kampredskaber, hvis benyttelse den tilsteder den ene part, bliver dobbelt farlige, fordi den har afvæbnet modstanderen.

Idet imidlertid arbejdsgiveren således afvæbnes, udleveres også til fagforeningen den enkelte arbejder, som ikke har villet opgive sin selvbestemmelsesret og gå under dens åg, men som ikke ved egen kraft alene kan modstå den, når arbejdsgiveren hindres i at beskytte ham. Ved at antage forslaget vilde således staten også tage parti mod de rolige og fredelige arbejdere, der ikke ønsker at lade sig tvinge til strejker og voldsomheder, men som derfor ingenlunde bør stemples som ligegyldige for arbejdernes interesser og velfærd, da den mening meget vel lader sig høre, at fagforeningerne ofte gør sig skyldige i forivrelser, hvorved deres berettigede formål mere skades end gavnnes. Og ved således at tage parti fremmer og opelsker staten endog denne deres tilbøjelighed til forivrelser, idet den uden at sætte noget i stedet

berøver dem den gavnlige modvægt, som ligger i, at den enkelte arbejder dog bevarer nogen evne til at nægte lydighed.

Det er klart, at omend alle de andre fejl og mangler ved forslaget kunde overses, er denne sidste omstændighed i sig selv tilstrækkelig til at stemple det som uantageligt. Staten hverken kan eller vil i spørgsmålet om den taktik, som fra arbejdernes side bør vælges til fremme af deres tarv, tage parti for dem, der bedst tror at gavne sagen ved pågâenhed og voldsomhed, og mod dem, som har en anden opfatning af de heldigste midler, og som derfor lige over for fagforeningerne søger at værges sin frihed og selvbestemmelsesret.

Som man under disse omstændigheder kunde vente, findes der da heller ikke noget andet land, hvis lovgivning kan opvise noget sidestykke til det, som her bringes i forslag. Selv i lande, hvor den almindelige stemmeret og derigennem arbejdernes brede lag er og længe har været den fremherskende magt i samfundet, har man — det må siges til ære for disse — ikke ladet sig friste til på denne måde at efterligne fortidens fejl og påny skabe en lovgivning til særlig brug for dem, der er de rådende i samfundet. Ja selv efter forslag, der tilsigter at indføre en ordening, som kunde jevnstilles med det nu hos os på bane bragte, vil man, såvidt mig bekendt, forgæves lede. Der har vistnok også anden steds været bragt under drøftelse forholdsregler, som mere eller mindre sigter i samme retning, men stort længere har ligheden ikke heller strakt sig. Dette gælder også de forslag, som i det franske deputeretkammer gentagne gange mellem 1889 og 1892 har været vedtagne til beskyttelse af foreningsfriheden, men som i senatet hidindtil har stødt på en afgørende modstand. Vistnok var der den lighed mellem deputeretkammerets sidste beslutning og det her foreliggende forslag, at de begge alene rettede sig mod de overordnede. Man synes i det franske kammer i løbet af de vidtløftige drøftelser, som her fandt sted, tilslut at være kommen til den erkendelse, at en lovbestemmelse, som her opretholdt fuld upartiskhed, vilde være en tvivlsom gave for fagforeningerne, således at disses særlige talsmænd endog endte med at erklære fremfor en sådan at foretrække *status quo*. Under forslagens behandling i 1892 foresloges der derfor, og opnåedes også, skønt med betydelig

formindsket flertal, en ny redaktion, hvorved al omtale af arbejdere og betjente udelodes. I senatet udtaltes tilfredshed med, at den påtænkte forfølgelse af den store arbejderstands frihed således var opgivet, men samtidig, at forslaget ved nu at føje ulighed for loven til sine øvrige fejl var blevet så meget mere uantageligt og alene kunde betegnes som skikket til at skærpe striden, vanskeliggøre arbejdets vilkår og forfalske rets- og retfærdighedsfølelsen.

Skønt imidlertid således også i det franske deputeretkammer en straffebestemmelse er blevet besluttet, alene rettet mod de overordnede, er dette dog i virkeligheden intet, som af vore forslagsstillere kan påberåbes. For det første handlede den franske beslutning nemlig alene om hindring eller forulempelse af de ved loven af 21. marts 1884 anerkendte fagforeninger (syndikaters) oprettelse eller virksomhed. Disse fagforeninger er imidlertid i loven selv undergivne visse stærkt kontrollerende bestemmelser, således bl. a., at de alene må befatte sig med rent faglige anliggender (art. 3), og at det står ethvert medlem frit at udtræde, og at han da uden hensyn til modsatte bestemmelser beholder sine ved indskud i sygekasse o. lign. vundne økonomiske rettigheder (art. 7). Disse franske syndikater kan således ingenlunde sammenlignes med vore vildt voxende fagforeninger.

Endnu meget vigtigere er imidlertid en anden forskel, nemlig den, at der allerede fra tidligere tid i Frankrig består en lov, som i endog temmelig vid udstrækning truer med straf sådan retsstridig eller terroriserende optræden, som arbejdsgiverne særlig har at frygte fra fagforeningernes side. Også efter »Code pénal«, art. 414 og 415, således som disse artikler er modificerede ved loven af 25. maj 1864, bliver nemlig enhver, som ved vold, trusler eller svigagtig adfærd søger at fremkalde eller gennemføre en arbejdsstandsning i hensigt at fremtvinge en forhøjelse eller nedsættelse af arbejdslønnen, at straffe med fængsel indtil 3 år, under skærpende omstændigheder indtil 5 år. Vistnok har man også set forslag fremsat om ophævelse af disse bestemmelser, men selv i deputeretkammeret synes der dog neppe at være stemning for mere

end en modifikation*). I al fald består de fremdeles og blev under drøftelsen af loven til beskyttelse af foreningsfriheden også udtrykkelig påberåbt som bestemmelser, der gjorde det ufor-
nødent i denne at vende sig mod andre end de overordnede.

Udenfor Frankrig vides lovbestemmelser, som i denne forbindelse kan nævnes, alene at være bragt på bane i Schweiz. I professor Stoos' forslag til en fælles schweizisk straffelov var nemlig optagen en art. 161, sålydende:

»Wer jemanden an der Ausübung eines ihm in der Bundesverfassung gewährleisteten Freiheitsrechtes, insbesondere des Rechtes der freien Niederlassung, der Religionsfreiheit, Lehrfreiheit, Versammlungsfreiheit, Pressfreiheit, Handels- und Gewerbe-freiheit oder an der Freiheit der Arbeit durch Gewalt oder Drohung hindert oder ihm den Genuss eines solchen Freiheitsrechtes boswillig schmälert oder unmöglich macht, wird mit Gefängniss bis zu 6 Monaten oder mit Geldstrafe bis zu 5,000 Franken bestraft«.

Hertil foresloges i den til forslaget's behandling nedsatte lovkommission udtrykkelig føjet forsamlingsretten. Den hele paragraf besluttedes imidlertid strøget efter en diskussion, hvori det gjordes gældende, at den led af for stor vaghed, og at staten særlig ikke kunde forbyde arbejdsgiverne at opsiges arbejdere, som trådte ind i foreninger, der modvirkede arbejdsgivernes interesser, al den stund den ingen forpligtelser havde overtaget til i tilfælde at holde arbejdsgiverne skadesløse for de af sådanne arbejdere voldte ødelæggelser**). Hvad enten man nu billiger disse indvendinger eller ikke, står det i ethvert fald fast, at den påtænkte schweiziske bestemmelse ikke tilsigtede nogen parti- eller klassebegunstigelse, men stillede alle lige for loven.

Medens således straffetrusler, som de hos os foreslåede, neppe forekommer eller har udsigt til at ville blive antagne i noget andet land, er det ingenlunde ualmindeligt, at man andetsteds har fundet det nødvendigt at gribe til særlige lovbestem-

*) Annales de la chambre des Deputés, 1891, IV, side 415.

***) Schweizerisches Strafrecht. Verhandlungen der von dem Eidg. Justits- & Polizeidep. einberufenen Expertenkommission, II Band, Bern 1896, side 147 flg.

melser til beskyttelse af arbejdets frihed, navnlig til beskyttelse af den enkelte arbejder lige over for fagforeningerne.

Således i *Frankrig*, hvor, som allerede nævnt, »*Code pénal*«, art. 414 og 415, indeholder herhen hørende bestemmelser. Den italienske straffelov af 1891, art. 187, slutter sig til den franske, men udelader dog blandt de strafbare midler »svigagtig adfærd« som altfor ubestemt og vidtgående*). I Belgien er den ældre bestemmelse i straffelovens art. 310 i 1892 afløst af en strengere, efter at erfaringerne fra de sidste års yderst voldsomme strejker havde vist, at der var behov for en sådan. Loven af 30. maj 1892 truer med fængsel indtil 2 år enhver, som for at fremtvinge lønsforhøjelse eller lønsnedsættelse eller hindre den fri udøvelse af industri eller arbejde forøver voldsomheder, fremfører ærekrænkelser eller trusler eller æreløserklæringer eller på anden måde lyser i ban eller belægger med interdikt dem, som arbejder eller skaffer arbejde. Hertil følger loven videre: På samme måde straffes den, som gør indgreb i arbejdsgivernes eller arbejderens frihed ved sammenstillinger udenfor arbejdsstederne eller arbejdsledernes huse eller ved at intimidere arbejderne på vejen til eller fra arbejdsstederne eller ved at volde explosioner i nærheden af disse eller af arbejderens boliger eller ved at ødelægge de arbejdsstederne eller boligerne omgivende hegn eller arbejdsredskaber el. lign. Omtrent lignende bestemmelse indeholder den ungarske straffelov af 1878, § 177, medens den neuchatelske straffelov af 1891, art. 187, indskrænker sig til at sætte straf for enhver forstyrrelse af den offentlige fred og orden i hensigt at angribe arbejdsfriheden, presse- eller lærefriheden eller foreningsfriheden.

I Tyskland findes en herhen hørende bestemmelse i gewerbeordnung, som, efter i § 152 at have hjemlet fuld frihed til at indgå i, men også til at udtræde af foreninger og til at beslutte aftale om strejker o. lign., § 153 siger: »Hvo, som bestemmer eller søger at bestemme andre til at tage del i eller rette sig efter sådanne aftaler ved legemlig tvang, trusler, ærekrænkelser eller æreløserklæringer, eller som ved sådanne midler hindrer eller søger at hindre

*) Progetto del codice penale per il regno d'Italia, Roma 1887, II, pag. 54—63.

2 fejl.
(Løst kun om Trængsel
off. Ulyndi?)

andre fra at træde tilbage fra sådanne aftaler, straffes med fængsel indtil 3 måneder, såfremt ikke den almindelige straffelov medfører højere straf.«

Det østerrigske straffelovudkast, således som det i 1893 er vedtaget i rigsrådsudvalget, bestemmer i § 141: »Hvo, som ved anvendelse af eller trusel med vold, trusel med en fornærmelse på legeme, frihed, ære eller formue, skrækindjagende forhånelser eller ved hindring i den forretningsmæssige brug af værktøj eller redskaber søger at bestemme andre til at tage del i eller rette sig efter aftaler, som går ud på indstilling af arbejde eller afskedigelse af arbejdere eller forhøjelse af varepriser, eller som ved sådanne midler søger at hindre andre fra at træde tilbage fra deslige aftaler, straffes med fængsel indtil 6 måneder«.

Hvad angår den engelsk-amerikanske ret, betragter den boycotting, ialfald af sådan art, som her nærmest omhandlet, allerede i sig selv som en forbrydelse efter *common law*. Således udtaler *Bishop*, at det ikke kan betvivles, at, således som antaget i New Jersey, en sammensværgelse af arbejdere om i fællesskab at forlade arbejdet, medmindre visse andre arbejdere afskediges, er strafbar*). I de fleste herhenhørende lande er sagen dog ordnet ved særlige love. Således i England ved *conspiracy and protection of property act*, 1875. § 7, som udtaler, at den, som, i den hensigt uberettiget at tvinge en person til en undladelse eller handling, anvender vold eller trusel mod ham eller hans hustru eller børn eller uafsladelig forfølger ham fra sted til sted, skjuler eller hindrer brugen af værktøj, lurar på ham ved huset eller værkstedet eller forfølger ham på en larmende måde på offentlig gade med mindst tvende andre i følge, straffes med bøder indtil £ 20 eller fængsel indtil 3 måneder. Omtrent ganske ligelydende bestemmelser findes i den ny Canadiske straffelov af 1892, sec. 523. New Yorks straffelov af 1881 erklærer i § 168,5 det for en forseelse (strafbar med bøder eller fængsel indtil 1 år), når to eller flere sammensværgere sig om at afholde en anden fra et lovligt fore-

*) *Bishop: Commentaries on the criminal law*, II, Boston 1872, § 233.

tagende eller arbejde ved vold, trusel, indjagelse af skræk eller ved angreb på eller trusel med angreb på værktøj, redskaber eller ejendom m. m. (jfr. også § 653). At bemærke er også § 673, som sætter samme straf for at bryde en arbejds- eller lejekontrakt, når den sandsynlige følge heraf er fare for mennesker eller for ødelæggelse af værdifuld ejendom.

Endelig kan også nævnes det russiske straffelovsudkastets specielle del I, art. 51.

Vi ser således, at deslige mod angreb på arbejdets og industriens frihed rettede straffebestemmelser er fundne fornødne i de fleste større lande, og at de forekommer lige såvel i de mest demokratiske stater som i autokratisk styrede.

Åbenbart kan der ikke heller mod deslige bestemmelser indvendes, at de er ensidige, alene vender sin bråd mod den ene part. De er såvel i formen som i realiteten rettede mod begge eller overhovedet mod enhver, som kan gøre sig skyldig i forseelser af de omhandlede arter. De omfatter uden noget hensyn til den handlende person forskellige slags handlinger, hvorved uhjemlet indgreb eller indblanding i andres forhold finder sted, navnlig i hensigt at hindre andre i at overtage eller give arbejde, når, hvor og for hvilken pris de vil, medens retten til frit at råde i egne anliggender ikke ved dem pålægges noget bånd. Om i virkeligheden arbejderne oftere rammes af disse straffetrusler end arbejdsgiverne, er dette da ligesålidt begrundet i nogen partiskhed fra lovgivernes side, som når de fattige oftere rammes af straf for betleri end de, der har mindre behov for at ty til andres godgørelse.

Imidlertid må det medgives, at den omstændighed, at arbejderne, når de skal søge egnede kampmidler, i større udstrækning end arbejdsgiverne er henviste til sådanne indblandinger i andres anliggender, der i de nævnte love er belagte med straf, medens arbejdsgiverne oftere vil kunne opnå sit formål ved forholdsregler, der, som liggende indenfor deres egen retssfære, er straffri, her fremkalder et modsætningsforhold, der ikke bør skærpes mere end strengt nødvendigt. I samme retning formenes også den betragtning at drage, at det vistnok er en for fremtiden mere frugtbar og nyttig lærdom, som erhverves, når de, der iværksætter strejker, får lov til at gøre den erfaring, at

voldsom og hensynsløs færd i sig selv er snarere egnet til at skade end gavne, end når de tror målet forfejlet, fordi samfundsmagten til fordel for den anden part har lagt ubillige bånd på deres frihed.

Ledet af disse grunde har også straffelovkommissionen i det nu netop fuldførte straffelovudkast undladt at optage nogen straffetrusel svarende til de oven gennemgåede*). Man har i lighed med, hvad også i endel andre lande er tilfældet, fundet også på det her omhandlede felt at kunne nøje sig med den almindelige straffetrusel mod ulovlig tvang. Denne er i virkeligheden efter de forandringer, den i 1889 og 1890 har undergået, bleven så omfattende og effektiv, at hvis den på dette felt blot håndhævedes med nogen kraft, da vilde mange af de udskøjende foreteelser, som nu jævnlig forefalder ved strejker og synes at betragtes som hørende til disses retmæssige udstyr, pådrage ret ubehagelige følger**). Meget taler da vistnok for ikke her at gå videre, ialfald ikke, før man for alvor har prøvet, om ikke de midler, som man har til rådighed, er tilstrækkelige til forebyggelse af de angreb på andres frie selvbestemmelsesret, der i intet ordnet samfund bør tåles, og om hvis strafbare karakter der inden almenheden derfor ingen uenighed vil kunne være.

Så meget der imidlertid end kan siges til fordel for denne opfatning, så længe der heller ikke gøres noget forsøg på ved straffetrusler at hindre nogen i at beskytte sig selv ved hjælp af sine naturlige forsvarsmidler mod arbejderorganisationernes pågaaenhed, bliver stillingen selvfølgelig en helt anden, såfremt man berøver arbejdsgiveren og derved også de enkelte udenforstående

*) Se udkast til straffelov II, motiver, side 155, jfr. 208, Kristiania 1896.

**) Også i Holland, hvor tidligere en lov af 12. april 1872 særlig handlede om dette æmne, blev det, da den ny straffelov gaves, antaget, at dens almindelige bestemmelse om tvang (art. 284), der omtrent er redigeret som vort udkasts, gjorde en sådan lov overflødig. Endnu mere kan dette gøres gældende, hvor, som i Finland (straffelovens kap. 25, § 12), al uberettiget tvang ved hjælp af trusler er strafbar uden hensyn til de anvendte truslers art. Det samme kan vistnok også siges, når man således som efter det schweiziske udkast (art. 103) straffer enhver tvang ved hjælp af alvorlig trusel (schwere Drohung, menaces sérieuses).

arbejdere retten til selvforsvar. Da er det selvsagt, at staten også må overtage deres forsvar og drage bestemte grænser for, hvad der navnlig til fremme af strejker kan tilstedes, — grænser, som nødvendigvis må være snævre og strenge, da det dog ikke går an til bedste for fagforeningerne at indskrænke arbejdsgivernes rådighed i egne anliggender, samtidig med, at en vid adgang holdes åben for fagforeningerne og andre uvedkommende til at fortrædige arbejdsgiveren og de udenforstående arbejdere ved uljemlet indblanding i deres anliggender.

Efter min mening er det dog overhovedet lidet tilrådeligt at skride til en sådan forandring i lovgivningen. De sociale spørgsmåls løsning, det fredelige forhold, som lovgivningen såvidt muligt bør søge at fremme mellem arbejdere og arbejdsgivere, gavnep neppe ved, at staten indblander sig og sine straffende myndigheder i ethvert tilfælde, hvor den ene eller anden part har optrådt på en mindre korrekt måde, og det så meget mindre, som det i deslige sager vil være meget vanskeligt at erholde ensartede og objektive afgørelser, og derfor regelmæssig den, hvem dommen går imod, vil anse sig forurettet og således strafforfølgingen være egnet til at øge bitterheden i de sociale modsætninger.

Om betinget domfældelse.

På det juristmøde, som i 1896 afholdtes i Stockholm for de skandinaviske lande, var et af æmnerne »Oversigt over gældende love og foreliggende lovudkast om betinget domfældelse og dermed beslægtede instituter«. Der var i den anledning forfattet en oversigt over de herhenhørende bestemmelser og udkast i de forskellige lande af cand. juris *Andreas Urbye*, som også indledede spørgsmålet på mødet. Denne oversigt er med forfatterens tilladelse benyttet i det følgende til forskellige meddelelser om æmnet.

Den betingede domfældelse hører med til århundredets reform på strafferettens område. Den er en følge af bestræbelserne for at gøre straffen så retfærdig som muligt, af bestræbelsen for at lade brøden tynges mere moralsk end fysisk på den skyldige, af bestræbelsen for først at søge ved advarsel og på lempelig måde at virke på individet, førend straffen indtræder. Den har tillige den økonomiske betydning at gøre det lettere for samfundet at bære den pekuniære byrde, som afsoningen af al straf nødvendigvis medfører, idet den ved straffriheden formindsker fangetallet.

Dens første fremkomst skete i Amerika 1878 i staten Massachusetts, derfra kom den i 1879 til England, i 1886 i New Zealand og Queensland, 1888 til Belgien og har siden vundet indgang i Canada, Victoria, Neuchatel, Frankrig, Vestaustralien, Luxemburg, Genf, Portugal, Norge, New

South Wales, Sachsen og Preussen. Desuden findes bestemmelser om den optagne i lovudkast i Frankrig, Italien, Østerrig, Svejts og Norge.

Bestemmelserne om den ere forskellige efter de forskellige steder og lande, hvor den er foreslået eller alt indført. Således er der strax meningsforskell om, hvorvidt domsafsigelsen eller straffens fuldbyrdelse udsættes. I almindelighed er det den sidste alene, som udsættes. De engelsk-amerikanske love danne i så henseende, som i flere retninger på det omhandlede område, en undtagelse, idet de udsætte domsafsigelsen, men dog må retten anse vedkommendes skyld for konstateret. I Sachsen udsættes alene straffuldbyrdelsen, men under særegne omstændigheder kan justitsministeriet udsætte påtalen.

Udsættelsen sker i almindelighed for mindre forseelser, hvorfor mindre straffe fra bøder til kortere tids frihedsstraf kan idømmes, men som sagt grænsen er forskellig. I England er der taget særligt hensyn til forbrydelser af børn i meget ung eller yngre alder. Skønt således de fleste love ikke i henseende til alder opstille nogen begrænsning, gøres dog i flere et vist hensyn til alderen gældende.

De personlige betingelser for at nyde godt af den betingede domfældelse ere ligeledes i flere retninger afvigende, men som almindelig regel opstiller den anglikanske lovgivning personens ustraffethed, den belgiske, som i mangt har været rettesnor for den kontinentale lovgivning, forlanger ustraffethed i une peine criminelle ou correctionnelle. Aldeles ingen betingelse indeholder den nye Summary Jurisdiction Act, Massachusetts og Norges love.

At der skal tages hensyn til vedkommendes tidligere vandel i almindelighed, fremhæves udtrykkelig i Portugals, Englands, (*First Offenders Act*) Canadas, New Zeelands, Westaustraliens og Norges love og det norske og italienske udkast.

I nogle stater opstilles det som regel, at vedkommende

har fast bopæl på stedet; men også andre betingelser for-
dres i de forskellige lovgivninger. — Regler for forholdet
under udsættelsen gives i almindelighed ikke, kun i en-
kelte tilfælde opstilles forpligtelser, som må iagttages, så-
ledes med hensyn til ophold, mælding m. m.

Terminen for udsættelsens længde er i den engelske
lovgivning og flere landes overladt til rettens skøn, andre
steder er der fastsat en bestemt grænse, og andre steder
er det indenfor en vis tid overladt retten. Endelig er der
spørgsmål om personens stilling, når fristen udløber uden
domsafsigelse eller straffuldbyrdelse; hvad der bevirker, at
straffedom afsiges eller fuldbyrdes, hvem der beslutter
straffedomsafsigelse eller fuldbyrdelsen. I alle de nævnte
punkter hersker der forskellige opfattelser, således at der
egenlig ingensteds kan siges at herske fuld enighed om in-
stitutets ordning eller anvendelse. Kun i det ene punkt er
man enig, at den betingede domfældelse er en sag, der
bør optages og prøves.

Til den ende har den tyske regering i 1896 udgivet
»Ausländische Gesetze betreffend die Bedingte Verurtheilung
und amtliche Mittheilungen über die Anwendbarkeit dieser
Gesetze«, hvoraf her leveres et uddrag efter den af hr. Urbye
givne oversigt.

I Grevskabet Suffolk i Massaschusetts — omfat-
tende også byen Boston — blev udsættelse på prøve i
10-året 1879—88 (i året 1879 er medregnet 2 måneder
10 dage af 1878) anvendte på i det hele 7251 personer; af
disse falder på 5-året 1879—83 2803 personer, på det sid-
ste femår 4448, hvilket viser en stærk stigning i anven-
delsen; af *the probation officers* var der i den sidste tid an-
stillet undersøgelse i tilsammen 27052 sager. Af de på
prøve stillede 7251 personer befandt 312 sig ved 10-årets
udløb endnu i prøvetiden; af de øvrige 6939 havde 6359
eller 96,6 pct. skikket sig vel, medens 580 var domfældt
eller havde flygtet. Af de 6939, hvis prøvetid var udløbet,
var 53,8 pct. mænd og 46,2 pct. kvinder. 5697 personer

var derved sparet for at komme i fængsel, hvortil de vilde være blevet dømt, eller hvori de vilde være indsat for ikke betaling af bøder eller omkostninger. Staten undgik på denne måde at fuldbyrde frihedsstraffe, hvis samlede længde er beregnet til 1716 år, og blev derved sparet for fængselsudgifter, som angives til 210886 L. eller 3,829680 kr. Ved denne beregning af fængselstidens længde og sparede omkostningerne er dog at mærke, at straffesystemet og afsoningsregler er ganske forskellige fra de i Evropa vanlige, så nogen paralel kan ikke drages. Også årene 1889 og 1890 har gode resultater at opvise; udsættelse blev indrømmet 2342 personer, hvoraf 289 ved udgangen af 1890 befandt sig i prøvetiden. Af de øvrige 2053 + de 312, der ved begyndelsen af 1889 befandt sig i prøvetiden, altså tilsammen 2365 på prøve anbragte, havde 2272 skikket sig vel, og alene 93 eller omtrent 4 pct. var bleven dømt eller havde flygtet. Under loven af 91.s herredømme har i 3-året fra 1. oktober 1891 til 30. september 1894, i hele staten Massaschusetts udsættelse på prøve fundet sted overfor tilsammen 15651 personer. Af disse var 12,9 pct. under 18 år, 19,6 pct. mellem 18 og 25 år og 67,2 pct. over 25 år. Det største antal, nemlig 4254 personer, var mellem 30 og 40 år.

I Belgien blev i 5-året 1890—1894 af *les Tribunaux correctionnels* afsagt tilsammen 209956 domme, hvor straffen var fængsel i 6 måneder eller mildere straf — hvor med andre ord betinget domfældelse kunde anvendes. Den blev anvendt i det hele i 66259 tilfælde, eller i 31,6 pct. af samtlige, mulige tilfælde. Medens den i årene 1890 og 91 kun anvendtes i tilsammen 18289 tilfælde, blev den i årene 1893 og 94 anvendt i 32251 tilfælde. Af de 66259 betinget domfældte personer blev 24915 dømt til fængsel og 41344 til bøder. 4375 eller 6,6 pct. er faldet tilbage, medens ved 5-årets udgang 93,4 pct. ikke havde begået nogen ny *crime* eller *délit*. Mærkes må dog, at en stor del af disse personer endnu befandt sig i prøvetiden, så statistiken lidet beviser med

hensyn til spørgsmålet om den betingede domfældelses evne til at afholde fra at begå nye forbrydelser.

For politiforseelser domfældtes i det samme tidsrum i det hele 697795 personer, hvoraf til betinget straf 104699 eller 15 pct.; af disse falder på de første 2 år kun 17213, medens på de sidste 2 år falder 65695 eller henimod 4 gange så mange. Kun 788 personer blev dømt til fængsel, og resten 103911 til bøder. Ved 5-årets udgang var tilbagefald konstateret i 1397 tilfælde eller i 1,3 pct. af samtlige tilfælde. Men også her må mærkes, at en stor del af de domfældte endnu befandt sig i udsættelsestiden.

Da i Frankrig fristen er 5 år og der ikke foreligger statistik længere end til udgangen af 1893, vil denne med hensyn til tilbagefald ikke være af synderlig betydning. Med hensyn til anvendelsen bemærkes, at betinget domfældelse af *tribunaux correctionels* anvendtes i 1891 i 10,8 pct., i 1892 i 11 pct. og 1893 i 12,7 pct. af de tilfælde, hvor der var adgang til at anvende sådan. Anvendelsen er meget ujævn, medens den således i distriktet Rennes i årene 1891—93 blev anvendt i 16,3 17,1 og 21,2 pct. af samtlige anvendelige tilfælde, blev den i distriktet Bastia anvendt alene i 2,2 og 1,7 og 2,3 pct. af disse. I Paris anvendtes den i 14,3, 13,1 og 13,9 pct. af de anvendelige tilfælde. I det hele blev den i Frankrig ved *tribunaux correctionels* fra 26. marts 1891 til udgangen af 1893 anvendt overfor henholdsvis 11778, 17849 og 20399, tilsammen 50026 personer. Af særlig interesse er anvendelsen ved *cour d'assise*, idet man her ikke ser så få straffe af længere varighed udsatte. Fra 26. marts 1891 til udgangen af 1893 afsagdes af disse i det hele 136 betingede domme. I 112 af disse blev idømt fængsel på 1 år og derover — deraf 13 på 5 år.

I Luxemburg er i 2-året fra 10. maj 1892 til 10. maj 1894 loven anvendt i 477 tilfælde, hvoraf blot 41 i politisager; i 7 tilfælde er straffen senere fuldbyrdet. Da Fristen også her udenfor politisager er 5 år, beviser dog statistiken lidet.

I England foreligger kun oplysninger fra 6 jurisdiktioner (London, The West Riding of Yorkshire, Lancashire, Staffordshire, Warwickshire og Durham); i disse bemærkes dog en stærk stigning i anvendelsen. I 6-året 1888—1893 blev udsættelse med domsafsigelsen indrømmet i 10393 tilfælde, men deraf i de 3 første år blot 2530, medens i de 3 sidste i 7863 tilfælde. Tilbagefald konstateredes i 938 tilfælde eller i omtrent 9 pct.

I New Zealand blev i årene 1889—1893 ialt 561 personer *placed on probation*. Af disse var ved udgangen af 1893 43 endnu i prøvetiden; af de øvrige 518 havde 470 eller ca. 90,7 pct. opført sig vel. Efter en beregning har staten ved indførelsen af probationssystemet i disse 8 år i fængselsudgifter sparet over 200000 kr.

I Queensland har fra 1887—1892 683 betinget domfældte (herunder dog muligvis også indbefattet betinget løsladte); alene 51 eller ca. 7½ pct. har vist slet opførsel.

Hertil kan føjes et kort uddrag af en artikel om betinget domfældelse fra Genf: Schw. Zeitschr. f. Strafr. 1896, 1 og 2 h., hvor det hedder:

Loven om den betingede løsladelse i Genf er af 29 oktbr. 1892 og er bleven anvendt siden 6 decbr. s. å.; den kan kun komme frem ved en correctionel domfældelse og kun undtagelsesvis i en criminel sag, når domstolen i denne får anvendelse for en correctionel straf. Denne anvendelse har der hidtil ikke været brug for.

De betingelser, som fordres for at kunne nyde godt af udsættelser, ere: et virkeligt domicile, ingen tidligere dom til fængsel for en tilregnelig overtrædelse (infracation) af landets ret og endelig, at den anholdte synes værdig til den begunstigelse, som han påkalder.

Det er domstolen og juryen, tre øvrighedspersoner og sex jurymænd i forening, som afgøre spørgsmålet om udsættelse af straffens fuldbyrdelse, medmindre den sigtede ikke har tilstået hele gerningen og erklærer sig tilfreds med at blive dømt uden jury, i hvilket tilfælde de tre dommere,

som udgøre den correctionelle domstol, alene afgøre spørgsmålet om udsættelse.

Udsættelsen kan tilstås for en frist, som ikke kan være under 2 år og ikke over 5 år; domfældelsen vedbliver at figurere på hans generalia, og forsvinder først, når tiden er udløben, i hvilken straffen er suspenderet. En domfældelse, som er foretagen udenfor kantonet, har ligeså vel tilbagekaldelsen af udsættelsen tilfølgende som en domfældelse i Genf.

Antallet af udsættelser, som er tilstået i de 3 år 1893, 1894 og 1895, har været 49, som af et antal af 572 anholdte svarer til $8\frac{1}{2}$ pct. Hvis man ikke tager antallet af anholdte, men af dømte til udgangspunkt, det vil sige 419, så repræsentere udsættelserne $11\frac{1}{2}$ pct. af de domfældte, der bliver altså $82\frac{1}{2}$ pct. af de domfældte, som ikke nyde godt af loven.

Undersøge vi, hvilke kategorier af domfældte der oftest modtage udsættelsen, vil vi se, at det er de f. ex., som ere dømte for vold, ærerørige skældsord eller trusler m. m., men væsenligst unge mennesker dømte for forseelser mod ejendom. Dem er juryen meget tilbøjelig til at skåne for et længere ophold i fængslet.

Det er en udbredt mening blandt jurymedlemmerne og deles også af mange dommere, at et ophold i fængslet virker skadeligt på ungdommen, og at forseelsen ikke er meget stor, at deres antecedentia såvidt kendt ikke ere slette, og at den domfældte overhovedet viser anger og fortrydelse; det er derfor let at erholde udsættelse af straffen hos juryen.

Antallet af dem, som have mistet velgerningen af udsættelsen ved at begå en ny lovovertrædelse, udgør 4, hvorimod 45 have heldigt overstået udsættelsen.

Loven tillader for de unges vedkommende at undgå disse uretfærdige ophold i fængslet, som ofte frembringe et resultat, modsat det tilsigtede.

Af de på mødet faldne udtalelser om nærværende spørgs-

mål anføres efter et referat i Nationaltidende, af cand. juris *Frants Dahl*, følgende:

Forhandlingsæmne var om betinget domfældelse og indledes af cand jur. *Urbye* fra Norge.

Cand. *Urbye* gav en oversigt over reformens historie. I Massachusetts fandt man dens første spor. Man havde i mange tilfælde i spørgsmålet om behandling af unge forbrydere fundet det hensigtsmæssigt ikke at straffe, før der forelå recidiv, og det samme synspunkt bragtes også frem ved de voxne forbrydere. I 1887 ansattes probation officers, hvis funktioner allerede ligge i selve navnet. Reformen indførte i virkeligheden intet nyt, den var voxet frem af selve det praktiske liv og dets behov. Exemplet fra Amerika smittede. Den næste stat, som optog principet, var England i 1879, derpå kom New Zealand, Queensland og den første europæiske fastlandsstat, Belgien i 1888, Norge fik loven af 1894. Også af teorien blev betinget domfældelse modtaget med en sådan varme, at Liszt udtalte, at dens sejrsgang gennem verden havde forekommet ham uhyggelig, hvorfor han ønskede modstand, et ønske, som forøvrigt blev hurtig opfyldt. Om nu reformen havde opfyldt de forhåbninger, man havde stillet til den, kunde være tvivl underkastet, taleren mente, at den havde overtruffet dem. Ganske vist var statistiken ikke nogen pålidelig eller sikker kilde, og de to hovedspørgsmål i sagen er: er straffetruslen ved betinget domfældelse effektiv, og trodser den recidiv, vare ikke besvarede af den. Ved en række statistiske oplysninger og erklæringer fra praktikere i de forskellige lande belyste taleren disse to spørgsmål. I Norge havde institutet jo kun virket i to år, og det var for kort et tidsrum til at drage sikre slutninger derfra. Taleren havde henvendt sig til de norske statsadvokater for at æske deres mening i sagen, og flertallet af dem havde udtalt sig til gunst for institutet. Taleren hævdede, at årsagerne til institutets livskraft nærmest måtte søges i, at principet praktisk set ikke var nyt, i hvilken anledning han citerede fængselsdirektør *Soelberg*, som først

havde stillet sig skeptisk, men senere blev en tilhænger af det. Hvad indvendingerne mod institutet angik, havde man sagt, at det var urimeligt at lægge denne afgørelse i dommernes hånd, som jo ikke havde det fornødne kendskab til forbryderne, men dette argument forstod taleren ikke: dommerne skulde jo oven i købet gøre det større og mere indgribende: at fælde dommen. Man havde frygtet, at straffe-truse-len ikke blev så effektiv, der var sikkert ingen anledning til frygt. Antallet af forbrydere var steget betydelig efter reformen, men det var dog forhastet at drage nogen slutning derfra. Den ved institutets anvendelse herskende ujævnhed var i og for sig ikke noget onde. Hvad var da fordelene ved betinget domfældelse? Straffuldbyrdelsen er et onde af indgribende betydning for forbryderen, den gør ham til en mærket mand, den undtager ham hans familie og rammer i sidste instans også samfundet. Hvorfor skulde man anvende dette onde, når der ikke var nogen nødvendighed derfor? Ved dommen fik forbryderen en alvorlig advarsel, derfor burde der også afsiges dom, det belgiske system. Den betingede domfældelse er at foretrække for unkladelse af påtale, staten sparede en hel del ved at anvende den. Reformen var også heldig for juristerne: hvilken dommer har ikke ofte ved en konkret forbrydelse ønsket ikke at skulle straffe.

Professor *Hagstrømer* (Upsala) hævdede, at man for Sverigs vedkommende selvstændig måtte prøve, om det passede til retssystemet der. Han ønskede i en særlig grad udtalelser fra svenske dommere, om de virkelig følte eller have følt trang til reformen, og henstillede, at juristmødet heller ikke denne gang fattede nogen resolution i sagen.

Viceherredshøvding *Ancker* savnede den theoretiske kerne i dette spørgsmål; bestemmelserne i de forskellige landes lovgivninger vare så modstridende, at man ikke kunde nå til den sikre theoretiske grundvold i sagen. Han advarede mod indlederens glimrende statistik.

Dr. phil. *A. Kraft* (København) rejste, skønt tilhænger

af systemet, adskillige indvendinger imod det. Reformen tager ikke tilstrækkeligt hensyn til folks omdømme, dens opgave er at undgå de kortvarige frihedsstraffe og den moralske vanære, og disse mål vare ikke nåede. Taleren hævdede, at staten måtte overtage det fornødne erstatningsansvar i tilfælde af, at forbryderne ikke bleve straffede.

Sorenskriver *Hausmann* (Norge) frygtede for, at reformens indførelse hos visse samfundslag vilde rokke den forestilling, at der må være lighed for loven. Ved eksempler, hentede fra praxis, viste han, hvor ujævnt institutet virkede, at man i ganske ensartede tilfælde snart straffede og snart ikke straffede. Udtrykket i de norske love og lovudkast »særlige formildende omstændigheder« var meget vagt. Spørgsmålet er egentlig et socialt spørgsmål, man måtte hellere ved en rationel behandling af unge forbrydere og forsømte børn gribe sagen ved roden end at tage sin tillugt til palliativer som den betingede domfældelse.

Assessor *Kjerschow* var i det store og hele enig med indlederen. Loven var et forsøg, om man ikke med mildhed kunde nå sit mål, et forsøg, som sikkert vilde lykkes. Indlederen så måske sagen i et noget for rosenrødt skær. Selv om recidiver ere talrige, er det dog en vinding at redde en eller to. Nogen aldersgrænse måtte loven ikke opstille.

Statsminister dr. *Hagerup* havde med fornøjelse hørt diskussionens gang. Ved forrige juristmøde var hans foredrag en brandfakkell, nu var reformen gennemført i Norge. Selv tidligere modstandere — som f. ex. den foregående taler — vare nu tilhængere, og modstand mod institutet vilde være håbløs. Spørgsmålet er rent praktisk, og erfaringen — selv om statistiken ikke er afgørende — den bedste læremester. Taleren spåede institutets indførelse i alle moderne straffelove og dvælede udførlig ved spørgsmålet om, hvorledes det bedst skal indpasses i det øvrige straffesystem samt med fortolkningen af enkelte lovparagrafer i det norske udkast. Ligesom i Frankrig (*Loi Be-*

renger) må institutet suppleres med regler om en strengere repression overfor recidivister. Når institutet først bliver almindelig kendt og indarbejdet i det almindelige system, så vilde ujævnheden i praxis og andre vanskeligheder sikkert forsvinde.

Geheimeetatsråd, dr. *Goos*: Når Hagerup siger, at modstand er overflødig overfor reformen, så havde Danmark dog ingen love om betinget domfældelse, ligesom der heller ikke var fremkommet lovforslag i så henseende. Grunden hertil må ikke søges i modstand mod selve tanken, som taleren selv anså for rigtig. Institutets anvendelse vil i alle tilfælde være en undtagelse, hvis man da ikke — hvad vel ingen tænker på — kun vil straffe recidivister og ikke første gangs forbryderne. Afgørelsen bør ikke træffes af domstolene, men bør lægges i de administrative myndigheders hånd. Han mente, at i modsætning til det norske var det preussiske og sachsiske system — afgørelsen hos justitsministeriet — at foretrække. Går man ud herfra, er der egentlig ingen grund til at søge institutet indført ad lovgivningsvejen, thi spørgsmålet ligger i selve administrationens beføjelse, og derfor kan det løses ad administrativ vej. Anderledes vilde forholdet måske være, når vi få retsreformen i det hele indført — det har måske lange udsigter — men selv dette var tvivlsomt.

Overretssagfører *Oskar Johansen* var i konklusion, ikke i præmisser enig med geheimeetatsråd *Goos*. Grunden til Danmarks holdning måtte vistnok snarere søges i tvivl om tankens berettigelse. Taleren savnede oplysninger om enkelte punkter, således særlig, om ikke antallet af første gangs forbrydelser vil stige, selv om recidivisttallet synker. Men værst var det, at institutets anvendelse i så høj grad var en skønssag. Under det herskende processystem i Danmark vil det være næsten en umulighed.

Som det fremgår af det foregående, er der i de forskellige lande en i mange punkter meget forskellig opfattelse af, hvorledes sagen skal gribes an; men i principet

er der den skønneste enighed, alle ere enige i, at den hele fremgangsmåde har noget særdeles plausibelt ved sig, kun som sagt er man uvis om, hvilken fremgangsmåde der er den rette. I flere stater i Tyskland er man, istedenfor at foretrække nogen af de sædvanlig anvendte former for den betingede domfældelse, gået til ad administrativ vej at søge spørgsmålet ordnet og at lade udsættelsen i det enkelte tilfælde bevilge af justitsforvaltningen efter den straffuldbyrdende myndigheds indstilling, indtil man på den måde har høstet nogen erfaring i sagen. En lignende anskuelse synes at have gjort sig gældende på juristmødet i Stockholm, idet der i princippet var enighed nok, men i udførelsen ønskede man ikke at forhaste sig, så længe der ikke forelå større erfaring på området. Ad administrativ vej kan der ganske vist gøres noget, særligt kan her i Danmark institutet finde en forhåbenlig gunstig anvendelse på behandling af børn under 15 år, som have forset sig imod loven, der selv giver anvisning dertil, og i dens virkninger må blive af langt større betydning end den fremgangsmåde, som nu er meget brugt, nemlig prygl. Det voxende antal unge forbrydere synes ikke at tale til fordel for den fremgangsmåde.

Kan man ad administrativ vej ikke komme langt nok, særlig måske lige overfor unge, så kan man ty til benådningensretten som et brugbart middel, så længe man ikke endnu har en lov. Som sagt hjælpemidler til at komme ud over besværlighederne vil uden tvivl kunne findes og bruges, hovedsagen er kun, at man giver anvisning på hjælpemidlerne og på anvendelsen af dem, at administrationen stiller sig villig ligeoverfor sagen, og at man ikke lader den gode vilje og tilslutningen i princippet blot blive til ord uden handling.

Betinget domfældelse i Tyskland.

I 1895—96 er den betingede dom bleven indført i så godt som alle tyske enkeltstater ad administrativ vej, idet vedkommende justitsministerium har instrueret statsanklagerne om i alle dertil egnede tilfælde at aflægge beretning til ministeriet, der da eventuelt bevilger udsættelse med straffens udståelse eller efter omstændighederne med selve strafforfølgningen i et længere tidsrum, efter hvis udløb fuldstændig benådning kan meddeles, såfremt vedkommende har opført sig tilfredsstillende; dog skal denne fremgangsmåde hovedsagelig komme forbrydere under 18 år til gode, om den end ikke er ganske udelukket overfor voxne personer.

Den betingede dom har således atter gjort et stort skridt fremad, og da den i denne skikkelse måske lettest har udsigt til at blive realiseret herhjemme, citere vi her hovedindholdet af anordning 25—3—1895 for Sachsen, der fuldstændigst skildrer den form, hvorunder den ny ordning skal foregå. I Preussen er den herom handlende adg. udkommen d. 23—10—1895.

Det kgl. sachsiske justitsministeriums anordning af 25 marts 1895 til domstolene og anklagemyndighederne.

I de sidste år ere oftere i tale og skrift betydningsfulde forslag fremkomne til virksom bekæmpelse af børns

og unge menneskers forbrydelser. Disse have dog, for såvidt som de ikke overhovedet må anses for uigennemførlige, ikke for tiden udsigt til at blive gennemførte af lovgivningsmagten. Med allerhøjeste sanktion har derfor justitsministeriet besluttet, foreløbig forsøgsvis at træffe bestemmelser, der kunne antages at ville befordre samme formål, som de omtalte forslag tilstræbe.

De trufne bestemmelser ere beherskede af den grundtanke, at det særlig overfor unge forbrydere er nødvendigt indgående at prøve det enkelte tilfældes ejendommeligheder, i særdeleshed at udforske de årsager, der have hidført forbrydelsen som virkning. Efter disse årsager kan man adskille unge forbrydere i 2 hovedgrupper. Den ene omfatter dem, hvis forbrydelser udspringe af hang til det onde, grundet på oprindelige karakteranlæg eller en forsømt opdragelse. Den anden består derimod af sådanne, hvis slette handlingers indre grund er letsindighed, ubetænksomhed og uerfarethed.

Overfor den første gruppe gælder det om at opnå en grundig ændring i den sædelige betragtnings- og tænke-måde ved hensigtsmæssig og vedvarende indvirkning på karakteren i skikkelse af en ordnet efteropdragelse og således forhindre, at den unge forbryder bliver vaneforbryder. Dette formål kan, som forholdene er, kun opnås ved, at den af loven givne lejlighed til forskaffelse af en vedvarende, planmæssig, opdragende påvirkning i en dertil indrettet anstalt behørig udnyttes. Af domstolene sker dette hyppig på den måde, at der, hvor omstændighederne tale derfor, ikendes en langvarig straf, som udstås i en af landets forbedringsanstalter. Ministeriet billiger ganske dette, men er forfatningsmæssig forhindret i at foretage yderligere i denne henseende. Derimod ser det sig i stand til at træffe særlige foranstaltninger overfor den anden, ovenomtalte gruppe. Overfor disse forbrydere drejer det sig om at tildele en alvorlig advarsel, der som regel ikke vil forfejle sin virkning overfor det ufordærvede ungdommelige sind, og som allerede

kan siges at ligge i en retlig domfældelse såvel som om at yde dem muligheder for at vise anger og god vilje i længere tid og give dem udsigt til der igennem at opnå fuldstændig benådning for den dem idømte straf.

Herved ansføres den unge forbryder til sædeligt alvor og god opførsel, og tillige undgås de betænkelige eftervirkninger, som ligge truende nær ved fuldbyrdelse af kortvarige frihedsstraffe i de til opdragelsesformål lidet egnede arrester. Ministeriet anser det derfor for heldigt i de tilfælde, hvor kun ungdommelig letsindighed, uerfarenhed, ubetænksomhed og forførelse have givet anledning til retsbruddet, og hvor derfor forbedring og fremtidig god opførsel med nogen sikkerhed kan ventes, at straffuldbyrdelsen for det første udsættes i længere tid, og at der således gives den dømte chance for ved at afholde sig fra yderligere lovovertrædelser og ved sin adfærd iøvrigt at vise sig værdig til fuldstændig benådning.

Disse betragtninger kunne i deres fulde omfang kun finde anvendelse på unge forbrydere. Men med visse indskrænkninger kunne de også udstrækkes til voxne; også for dem kan undtagelsesvis en længere strafudsættelse navnlig ved kortere frihedsstraffe med mulighed for fuldstændig benådning ved en i længere tid fortsat lovlydighed gavne retsplejens interesser bedre end den øjeblikkelige straffuldbyrdelse.

Fremdeles synes det endog ikke ganske udelukket, at i enkelte særlige tilfælde en længere udskydelse af strafforfølgningen med udsigt til, ved vedvarende god opførsel at opnå en fritagelse for al videre undersøgelse, vil kunne bevilges. Navnlig gælder dette for lettere tilfælde, i hvilke allerede straffeprocessen kan forudses at ville udøve en så ugunstig indflydelse, at denne skade må vurderes højere, end den interesse samfundet kan have i gerningsmandens domfældelse. Særlig den offentlige hovedforhandling tilligemed de uundgåelige referater i bladene medføre erfaringsmæssig for unge anklagede så store ulykker, at de

komme til at stå i et betænkeligt misforhold til den nytte, strafferetsplejen kan vente sig af undersøgelsens gennemførelse til dom. Ganske undtagelsesvis kunne lignende betragtninger også tale mod en øjeblikkelig strafforfølgning overfor voxne.

På grundlag af foranstående overvejelser har ministeriet derfor truffet følgende bestemmelser til gennemførelse af de tilstræbte øjemed:

1. De straffuldbydende myndigheder have i alle tilfælde, hvor unge personer mellem 12—18 år dømmes til frihedsstraffe, at prøve og fatte beslutning om, hvorvidt der skal indgives beretning til ministeriet om udvirkelse af en længere tids udsættelse med straffuldbydelsen. I den anledning skal de fornødne undersøgelser anstilles vedrørende tilfældets nærmere omstændigheder og den dømtes personlige forhold i de oven angivne retninger, forsåvidt dette ikke ved den foregående strafforfølgning er tilstrækkeligt oplyst.

2. Faste grundsætninger, efter hvilke den oven omtalte prøvelse skal ske, kan ikke opstilles på grund af de enkelte tilfældes såre forskelligartede karakter. Hovedsagelig vil det komme til at bero på straffuldbydelsesmyndighedernes pligtfølelse, velvilje og takt, hvorvidt en indberetning skal afgives eller ikke. I hvert enkelt tilfælde ville dog efterfølgende almindelige synspunkter være at iagttage ved prøvelsen og beslutningen.

a) Af særlig vigtighed er det spørgsmål, om den dømte allerede tidligere har gjort sig skyldig i en strafbar handling, særlig i en ligeartet handling, og herved eller ved slet opførsel i hjemmet, skolen, læren, arbejdsstillingen eller på anden måde givet grund til at befrygte, at der ikke er udsigt til et fremtidig udadledigt liv, og at derfor en udsættelse af straffuldbydelsen kun vil føre til forsinkelse af en execution, som dog før eller senere vil blive at foretage.

b) Af lignende betydning er det spørgsmål, om den dømte befinder sig i omgivelser og forhold, i hvilke for-

bedring ikke kan ventes, og om der er grundet håb om, at en forandring i disse forhold kan hidføres således, at der ikke mere er grund til at frygte for, at forholdsreglen skal vise sig unyttig.

c) Fremdeles bør det oplyses, hvorvidt den dømtes egne, andre privatpersoners eller offentlige myndigheders interesser taler mod forholdsreglen. Muligvis nærer den dømte, hans værge eller pårørende det ønske, at straffen uopholdelig må blive fuldbyrdet for at den dømte ikke skal hindres i sin nærmeste fremtid af en forestående straffuldbyrdelse. Det kan eksempelvis forekomme, når anbringelse i lære eller aftjening af værnepligten forestår. Efter omstændighederne må også en overvejende interesse hos den krænkede, formynderinstitutionen eller en forvaltnings-, navnlig en skolemyndighed komme i betragtning. I ethvert tilfælde må den dømte selv, hans værge og i påkommende tilfælde de nævnte privatpersoner og myndigheder høres med deres mulige indvendinger og anmodninger. Endelig må der sørges for ikke at vække unyttige forhåbninger hos de vedkommende selv. Der bør derfor ikke meddeles disse andet, end at der vil blive indgivet beretning til justitsministeriet om tilståelse af en længere udsættelse af straffuldbyrdelsen, men at ministeriet tager beslutning herom, og ifald den bevilges, vil blive efterfulgt af en ny indberetning efter udløbet af den fastsatte frist.

3. Efter endt undersøgelse har straffuldbyrdelsesmyndigheden, for såvidt den finder tilstrækkelig anledning til at tage ordet for en længere udsættelse, at afgive indberetning til ministeriet med angivelse af grunde og indsendelse af alle bilag. Kommer myndigheden til den modsatte anskuelse, finder ingen indberetning sted.

4. Indtil ministeriets resolution foreligger, er executionen foreløbig udsat. Omstændigheder, som indtræde i denne mellemfrist, og som kunne være af betydning for afgørelsen, meddeles ministeriet. Afslås indstillingen, fuldbyrdes straffen strax. Bevilger ministeriet derimod den

foreslåede langvarige udsættelse, meddeles denne beslutning strax alle vedkommende. Der pålægges den domfældte forpligtelse til i udsættelsestiden at anmelde enhver bopælsforandring for de straffuldbyrðende myndigheder under den trusel, at en tilsidesættelse af denne forpligtelse vil have øjeblikkelig ophævelse af strafudsættelsen til følge.

5. Hvis straffuldbyrðelsesmyndighederne i udsættelsestiden erfarer, at den dømte ikke opfylder den ham pålagte pligt til at anmelde bopælsforandring, eller at omstændigheder ere indtrådte, som vilde have talt imod indrømmelse af udsættelsen, hvis de tidligere havde foreligget, har de nævnte myndigheder uopholdelig at indgive beretning derom til ministeriet.

6. Er fristen udløben uden at der har vist sig anledning til at tage udsættelsen tilbage, skal der til forberedelse af en ny indberetning skaffes oplysninger om, hvorvidt den dømte i mellemtiden har begået en ny forbrydelse eller iøvrigt opført sig slet. Derimod finder der i prøvetiden ingen som helst kontrol sted med den dømte. Ved undersøgelsen efter fristens udløb skal den straffuldbyrðende myndighed ved forespørgsel hos politimyndigheden på den dømtes hjemsted samt ved eftersyn af strafregistrene forvise sig om, hvorvidt den dømte påny er bleven tiltalt eller straffet, og hvis han i det mindste i en del af prøvetiden har besøgt en skole, indhente oplysninger hos skolebestyrelsen samt i det hele på den efter omstændighederne bedst egnede måde danne sig en begrundet mening om, hvorvidt han har vist sig værdig til fuldstændig benådning. Nærer vedkommende myndighed i så henseende betænkeligheder, afgives erklæring herom, i modsat fald indsendes blot uden yderligere meningstilkendegivelse og med vedlæggelse, af alle bilag indberetning til ministeriet. De i denne mellemtid, indtil den endelige afgørelse foreligger, indtrædende omstændigheder, som kunne have indflydelse på denne, meddeles ministeriet. Bevilger ministeriet en forlængelse

af den engang givne udsættelse, forholdes der ganske på samme måde som ved den første frist.

7. De foranstående forskrifter vedrørende fremgangsmåden overfor unge forbrydere anvendes også, forsåvidt der undtagelsesvis er bevilget voxne personer en længere udsættelse. Kun falder de bestemmelser bort, som efter deres natur kun finde anvendelse overfor unge personer.

8. Forsåvidt ganske særlige forhold har medført, at allerede påtalen er bleven udsat, finde de for udsættelse af straffuldbyrdelsen givne forskrifter tilsvarende anvendelse. Indberetning gives ikke i disse tilfælde, såfremt særlige omstændigheder, f. ex. tiltaltes arrestation eller faren for bevisernes svækkelse, medfører betydelige ulæmper, der ikke let kan afhjælpes på senere tidspunkter.

Ministeriet udtaler den forventning, at alle myndigheder og embedsmænd ved gennemførelsen af de trufne forskrifter ville holde sig for øje det i indledningen fremhævede formål og i tvivlstilfælde gå frem på den måde, som er bedst stemmende med opnåelsen af dette formål.

I forskrifterne om fremgangsmåden ved abolitions- og benådningsansøgninger bliver intet forandret ved de foranstående bestemmelser.

I den preussiske anordning af 23—10—95 udtales særlig, at de trufne bestemmelser væsenlig ville finde anvendelse på personer under 18 år, dømte for første gang begået forbrydelse og til en straf, der ikke overskrider fængsel i 6 måneder, for såvidt omstændighederne i det hele tale derfor — dog at det ikke er ubetinget udelukket, at også andre kunne komme til at nyde godt deraf. Det udtales fremdeles, at til de til frihedsstraffe dømte personer henregnes også sådanne, over for hvilke frihedsstraffen kun er fastsat som subsidær i tilfælde af, at en pengebøde ikke erlægges. Sluttelig fremhæves det, at den nye ordning tilsigter den

praktiske gennemførelse af grundtanken i den såkaldte »betingede domfældelse«, dog med følgende forskelligheder og indskrænkninger:

1. Afgørelsen overlades ikke domstolene, men fremtræder som en benådning og på grundlag af en af de centrale administrative myndigheder foretagen prøvelse.

2) Den sluttelige eftergivelse af straffen afhænger ikke blot af udeblivelse af en senere domfældelse indenfor en bestemt tid, men af den dømtes gode opførsel i det hele indenfor dette tidsrum.

3) Systemet er hovedsagelig begrænset til unge forbrydere, men desuden i ethvert fald kun til småforbrydelser og værdige personer.

A. G.

---

§ 15, 17—26. Uddrag af udkast til almindelig
borgerlig straffelov i Norge.

Som supplement til det i årg. 19 sidste h. meddelte norske udkast til lov om fuldbyrdelse af frihedsstraffe anføres følgende bestemmelser.

§ 15. De almindelige straffe er:

fængsel,
hefte og
bøder.

I særlige tilfælde anvendes:

fradømmelse af offentlig tjeneste.

§ 17. Fængsel kan idømmes fra 21 dage indtil 15 eller i de i § 62 omhandlede tilfælde indtil 20 år eller på livstid.

Hvor loven bestemmer fængsel, menes dermed tidsbegrænset, medmindre det modsatte udtrykkelig er sagt.

Den til fængsel dømte kan løslades på prøve overensstemmende med de i særskilt lov (§ 26) derom givne regler.

§ 18. Retten kan bestemme, at idømt fængsel helt eller delvis bliver at omsætte til skærpet fængsel. Sådant omsætning kan også besluttes ved fuldbyrdelsen efter domfældtes begæring eller med hans samtykke.

§ 19. Skærpet fængsel er enten fængsel på vand og brød indtil 20 eller fængsel med hårdt natteleje indtil 30

dage, og svarer 1 dag af den første og 2 dage af den sidste art til 3 dages almindeligt fængsel.

Kvinder, som give die, må ikke underkastes skærpet fængsel, og personer under 18 år ikke fængsel på vand og brød. Heller ikke kommer skærpet fængsel ellers til anvendelse, hvor det findes at kunne medføre fare for helbredden.

§ 20. Forøver den, som udstår eller skal udstå fængsel på livstid, en forbrydelse, kan han dømmes til en eller flere af følgende straffe:

1. fængsel på vand og brød indtil 20 dage;
2. mørkt fængsel på vand og brød indtil 10 dage;
3. fængsel med hårdt natteleje indtil 30 dage;
4. mørkt fængsel med hårdt natteleje indtil 10 dage;
5. indsættelse i enrum indtil en tid af 6 år.

Forøver den, som udstår eller skal udstå fængsel på mere end 6 måneder, en forseelse, kan istedetfor de for forseelsen ellers bestemte straffe de i lov om straffuldbryrdelsen bestemte revsels idømmes.

På det under nr. 1—4 nævnte skærpede fængsel kommer bestemmelserne i § 19, 2det led til anvendelse.

§ 21. Dømmes nogen, der udstår hefte, til fængsel, bliver som regel fuldbryrdelsen af denne straf strax at påbegynde og den anden midlertidig at stille i bero.

§ 22. Hefte kan idømmes fra 21 dage indtil 20 år.

2 dages hefte anses at svare til 1 dags fængsel.

§ 23. Hefte kan efter domfældtes begæring eller med dennes samtykke ved fuldbryrdelsen omsættes til fængsel eller med den i § 19 nævnte begrænsning til skærpet fængsel. Begæres omsættelse til fængsel ved fuldbryrdelsens påbegyndelse, må begæringen ikke afslås.

§ 24. Hvor fængsel er nævnt som eneste frihedsstraf, kan tilsvarende hefte idømmes, såfremt særlige omstændigheder gør det antageligt, at handlingen ikke er udsprunget af et fordærvet sindelag.

§ 25. Frihedsstraf indtil 4 måneder fastsættes i dage,

frihedsstraf på 4 måneder eller derover fastsættes i måneder og år.

§ 26. De nærmere regler, som udfordres til gennemførelse af ovenstående bestemmelser såvel som angående fængslernes indretning og bestyrelse og fangernes behandling forøvrigt gives ved en særskilt lov om fuldbyrdelse af frihedsstraffe.

Af motiverne til det i forrige årgang meddelte norske udkast til lov om fængselsvæsenet og om fuldbyrdelse af frihedsstraffe.

Indledende bemærkninger.

Som det vil være bekendt, har vi nu ingen lov, der svarer til denne. Lovbestemmelser om fængslerne og strafanstalterne findes dels i loven om bodsfængslet af 12 juli 1848, om fængselsvæsenet af 13 oktober 1857 og i straffeloven, dels mangler vi sådanne, idet ordningen nærmest alene hviler på gammel brug. Lovbestemmelser om straffuldbyrdelsen findes dels i de samme, oven nævnte love, dels i loven om fuldbyrdelsen af strafarbejde af 26 juni 1893, dels i straffeprocenloven af 1 juli 1887, dels er også her meget overladt administrationen, som i sig selv egnede sig til ordning ved lov*).

Kommissionen har gået ud fra, at selve straffens grundtræk må gives i straffeloven, men at den nærmere ordning af fuldbyrdelsen bedst lod sig bestemme i en særskilt lov,

*) Se nu væsenlig reglement for fangebehandlingen i distriktsfængslerne af 22 januar 1885 (jfr. cirkulære af 10 januar 1890) og 23 januar 1893, for fællesstrafanstalterne af 20 januar 1886, for bodsfængslet af 9 september 1889 og 21 december 1893, angående enrumsfængsel i strafanstalten for kvinder af 1 juni 1895, for klasseinddeling m. v. i fællesstrafanstalterne og bodsfængslet af 20 januar 1886, for revselsler i fællesanstalterne af samme dato og i bodsfængslet af 21 december 1893.

der da imidlertid på den anden side bør samle det hele stof, forsåvidt det da overhovedet egner sig til ordning ved lov. Dog er det tanken, at de i straffeprocessloven indeholdte bestemmelser fremdeles skal vedblive at bestå, idet disse mere angår straffuldbyrdelsens processuelle side, hvad også fremtræder deri, at de spørgsmål, som i anledning af samme kan opkomme, er henlagte under rettens og ikke under fængselsadministrationens afgørelse.

På lignende måde er også forholdet nu ordnet i flere andre lande, såsom Zürich (lov af 24 oktober 1870), i Holland (se lov af 14 april 1886 til fastsættelse af fængselsvæsenets grundtræk samt lov af 3 januar 1884, ændret ved lov af 25 august 1886 om strafanstalterne). I Østerrike foreligger ved siden af straffelovforslaget et forslag til lov om straffuldbyrdelsen. I Tyskland blev en sådan lov vistnok ikke givet i forbindelse med den fælles straffelov, men et regeringsudkast til straffuldbyrdelseslov har nu foreligget i en lang årrække*). I Finland blev samtidig med den nye straffelov hele straffuldbyrdelsen ordnet ved en »Förordning om verkställighet af straff«.

I sig selv noget tvivlsomt kan det synes at være, om den samme lov bør omfatte så vel fuldbyrdelsen af fribedsstraffene som fængselsvæsenet forøvrigt. Man har dog antaget dette at være bekvemtest. Organisationen af fængslernes styrelse og administration bør åbenbart omfatte dem i deres helhed og ikke alene som strafanstalter, og det antages da bedst stemmende med praktiske hensyn at give loven det omfang, som i nærværende udkast foreslået.

Før man går over til den nærmere begrundelse af nærværende udkasts bestemmelser, bemærkes, at udkastet har været drøftet og gennemgået i straffelovskommissionen under en række, i løbet af sidste vinter afholdte møder, i hvilke også den tidligere expeditionschef for fængselsvæsenet, hr.

---

*) Det er trykt bl. a. st. i Krohnes »Lehrbuch der gefängnissskunde«, Stuttgart 1889.

borgermester Birch Reichenwald, og d'hr. direktører for de herværende strafanstalter, Dâe, Gløersen og Soelberg, i større og mindre udstrækning efter anmodning har deltaget.

I motiverne til straffelovudkastet er givet en almindelig redegørelse for lovens straffesystem og navnlig da også for de af den anvendte frihedsstraffe, hvortil her kan henvises (side 35—41). Ligeledes henvises med hensyn til fængselsvæsenets almindelige organisation til den oversigt, som er givet i motiverne til lovudkastet angående løsgængerer m. m., side 59—62, og til den plan for fremtidig ordning, som sammesteds fremstilles*).

Man vil heraf se, at kommissionen tænker sig de nærværende strafarbejdsanstalter på Akershus og i Trondhjem ligesom den kvindelige strafarbejdsanstalt i Kristiania nedlagte og erstattede med tvende nye i nærheden af Kristiania liggende landsfængsler. Ved siden heraf tænkes bodsfængslet bevaret som landsfængsel for mandfanger, der skal udstå den hele straffetid i celle. Da det imidlertid fremstiller sig som hensigtsmæssigt, at bodsfængslet og det nye landsfængsel for kvinder, som tænkes bygget, også i større eller mindre udstrækning kan optage fanger, der er dømt til kortere straf end 6 måneder, har udkastet i § 3 åbnet adgang til også at lade kortere tids straf udstå i landsfængsel. Man tænker sig da nærmest denne adgang benyttet til at lade bodsfængslet og kvindefængslet også optage personer fra Kristiania og omegn,

---

*) Man finder dog at burde udtale, at der med hensyn til anlægget af de nye anstalter vistnok er flere ordninger, som bør komme under overvejelse, således om ikke de to kvindeanstalter, landsfængslet og tvangsarbejdshuset, helst bør lægges hinanden så nær, at de kan sættes i administrativ forbindelse, og om ikke det nye landsfængsel for mænd kunde opføres på den bodsfængslet tilliggende tomt og da bringes under fælles administration med dette.

der er dømte til kortere fængselsstraf, hvorved tillige opnås, at Kristiania distriktsfængsel, der nu er for lidet for sin bestemmelse, kan overgå til udelukkende varetægtsfængsel.

Videre vil man af den sammesteds givne fremstilling se, at man antager, at fængselsvæsenet helt ud bør overgå til statens forvaltning*), og at en stor del af de nuværende distriktsfængsler helst bør nedlægges eller overgå til hjælpefængsler, medens de øvrige (under navn af kreds fængsler) tænkes anvendte navnlig til udsoning af kortere frihedsstraffe og som varetægtsfængsler.

Man skal her noget nærmere søge at udrede spørgsmålet om den hensigtsmæssige, fremtidige ordning af dette anliggende.

For tiden haves foruden strafanstalterne distriktsfængsler, tinglags- og stadsfængsler**) samt enkelte politiarrester. Disse sidste tilhører som regel vedkommende engere kommune; tinglags- og stadsfængslerne tilhører derimod ligesom distriktsfængslerne fængselsdistriktet, det vil som regel sige amterne og købstæderne. I politiarresterne, som forøvrigt ikke omhandles i fængselsloven af 13 oktober 1857 eller hidtil overhovedet i lovgivningen, indsættes som regel alene natarrestanterne, det vil navnlig sige berusede, hvorhos de benyttes som herberge for husvilde. Tinglags- og stadsfængslerne er derimod nærmest bestemte til midlertidig optagelse af varetægtsarrestanter (loven af 1857, § 15), men kan også efter omstændighederne tillades benyttede til udståelse af fængselsstraffe

---

*) Jfr. Getz: »Foreløbigt udkast til straffelovens almindelige del« 1887, side 49—50.

Som ses af § 1, er herunder dog ikke indbefattet de særlige politiarrester.

**) Af sådanne haves nu omtrent 150, der imidlertid er meget ujævnt fordelt på de forskellige amter. Således har Bratsbergs Amt 15, Stavangers 14, Nordre Bergenhus 27, Nordlands 13, Finmarkens 15, Nordre Trondhjems derimod blot 1, Tromsø 1, Søndre Trondhjems 3 og Søndre Bergenhus intet.

(samme lovs § 4), ligesom det regelmæssig kan hænde, at varetægtsfanger på grund af den mod dem pågående undersøgelse i længere tid forbliver i sådant fængsel. Ellers hensættes varetægts- ligesåvel som straffanger i distriktsfængslerne, der altså er de ordinære fængsler, der benyttes overalt, hvor ikke særlige grunde taler derimod.

Den væsentligste mangel ved dette system er, at distriktsfængslerne gennemgående er for små, og navnlig deres ordinære belæg for ringe til, at de kan gives det udstyr, navnlig den ledelse, som såvel straffens øjemed som billigt hensyn til fangen, navnlig ved længere fængslingstider, kræver. Loven af 1857 har, om end med adgang til at gøre undtagelser, opstillet hvert amt og hver købstad som et særskilt fængselsdistrikt med mindst et særskilt distriktsfængsel. Som følge heraf har vi fået 55 distriktsfængsler, hvoraf nogle på blot 3 à 4, 5 fangerum og med mindre end 1 fange som gennemsnitligt belæg pr. dag*). Det er selvsagt, at hensynet til navnlig ved de mindre fængsler at undgå ganske uforholdsmæssige omkostninger har medført ikke alene, at deres overordnede bestyrelse som en ren bipost er tillagt tjenestemænd, hvis væsentlige arbejde ligger på andre områder, men hyppigen også, at de underordnede stillinger enten har måttet forenes med andre eller ikke er bleven tillagte en sådan løn, at de kan fås besatte med særlig hensynstagen til fængselstjenestens krav. Såvel disse omstændigheder som umuligheden af i sådanne fængsler at indføre en regelmæssig arbejdsdrift gør dem mindre skikkede som ordinære straffængsler og bevirker, at det ikke heller er heldigt, når nu og da en varetægtsarre-

---

*) I 1893 var dette tilfældet med 15 af vore 55 distriktsfængsler, medens andre 15 havde mellem 1 og 2 fanger pr. dag og i det hele 35 et mindre gennemsnitligt belæg end 3. I 1894 havde 14 mindre end 1 fange daglig, 12 mellem 1 og 2 og i det hele 34 mindre end 3.

stant for længere tid må forblive hensiddende i dem. Navnlig kan der i et fængsel, hvor der i årenes løb alene som en ren undtagelse hensidder en kvinde, vanskelig sørges for effektiv kvindelig betjening, og det kan da ikke undgås, at f. ex. en ung pige, som i måneder hensidder i fængslet, den hele tid, ialfald praktisk talt, forbliver under en mandlig slutters umiddelbare opsyn.

En undersøgelse af fængslernes beliggenhed vil hurtig vise, at det ingenlunde af hensyn til afstandene er påkrævet at have et så stort antal distriktsfængsler, som nu tilfældet. Enkelte af dem ligger side om side; således ligger to i Trondhjem, to i Stavanger, medens Sems ligger lige udenfor Tønsberg, der også har et distriktsfængsel. For en stor del må det endog siges, at lovens almindelige distriktsordning er lidet bekvem, og at man vil være bedre tjent med et mindre antal fængsler, når man da til gengæld altid havde fuld frihed til at søge det, som i tilfælde ligger bekvemmest til. Således vil fængslet i Kristiania regelmæssig være lettere tilgængeligt for flere dele af Akershus end dette amts eget fængsel på strømmen, fængslet i Bergen for mange distrikter i de bergenhussiske amter end disse amters egne fængsler i Vik, Lervik og på Vossevangen, fængslerne i Trondhjem for store dele af Nordre Trondhjems amt end dette amts fængsler på Levanger, Stenkjær og Namsos*). Om en række andre fængsler gælder det ialfald, at de med nutidens kommunikationer er meget undværlige, ialfald undtagen til ganske midlertidig optagelse af fanger. Således har nu Smålenene 5 distriktsfængsler, samtlige forbundne med jernbane med flere dag-

---

*) I virkeligheden fraviges også nu dels af disse hensyn, dels af hensyn til pladsen distriktsfordelingen i henhold til overenskomst mellem fængselsdistrikterne; således i Smålenene, mellem Kristiania og Akershus, mellem Kristianssand og Lister og Mandals amt, mellem Bergen og Søndre Bergenhus, mellem Trondhjem og Søndre Trondhjems amt. Men dette afhænger dog altid af gensidig imødekommenhed.

lige tog og indbyrdes så kort afstand, at man på ca. 1 time når fra det ene til det andet. På den anden side af fjorden ved jernbanen fra Kongsberg til Skien ligger der endog 14 distriktsfængsler på en strækning, der kan tilbagelægges i 7 à 8 timer.

Det er da utvivlsomt, at en meget betydelig reduktion af distriktsfængslernes tal vil kunne foretages ikke alene uden nævneværdig ulempe, hvad afstandsforholdene angår, men tildels endog, når samtidig fængslernes benyttelse gøres uafhængig af amtsinddelingen m. m., til ligefrem lettelse. Af de nuværende distriktsfængsler vil ialfald 30 à 35 på denne måde uden noget savn kunne nedlægges eller overgå til hjælpefængsler*). Det spørgsmål opkommer imidlertid da, om en sådan reduktion vil kunne finde sted, uden at der i de fængsler, som bliver tilbage, vil blive for liden plads, således at man måtte skride til tilbygninger, for hvilket dog en bibeholdelse af et større antal af de gamle fængsler burde foretrækkes.

Hertil er at svare, at om ca. 20 af de større fængsler, hvorom der nærmest kan være tale, bibeholdes, vil der have c. 500 fangerum, medens det højeste belæg i samtlige distriktsfængsler i 1893 var 600 og det gennem-

---

*) I Smålenene kunde af hensyn til de korte afstande vistnok 4 fængsler nedlægges som distriktsfængsler, ved Drammen—Randsfjord- og Drammen—Skienbanen antagelig 11. Ligeledes måtte Sels, hvis gennemsnitlige belæg i de senere år har været $\frac{3}{4}$ fange, og Næs' med et gennemsnitlig belæg af ca. $\frac{1}{2}$ vistnok nedlægges på grund af belæggets ubetydelighed, og det samme kan med ligeså god grund siges om fængslerne i Stathelle (gennemsnitligt belæg 1894, 0,28), Langesund (0,28), Hornes (1,00), Mandal (0,63) og Flekkefjord (0,65). Af de to fængsler i Stavanger og Trondhjem kunde det ene nedlægges. Fængslerne i Lervik, Vik og Vossevangen, på Levanger og Stenkjær er det også unødigt at beholde som distriktsfængsler, da deres belæg er meget lidet, og Bergen og Trondhjem ligger ligeså bekvemt til for de fleste dele af distriktet. Også af de øvrige kan enkelte egne sig til nedlæggelse, uden at det vel lader sig gøre på dette sagens trin at udtale sig bestemtere derom.

snitlige 281 og i 1894 henholdsvis 658 og 290. Da selvfølgelig i tilfælde af distriktsfængslernes reduktion adskillig flere fanger med ganske kort fangetid vil blive forvarede udenfor distriktsfængslerne end nu almindeligt, og da jo det højeste belæg ikke vil indtræde i alle til samme tid, da det yderligere er tanken, at også adskillige af de idømte fængselsstraffe på mindre end 6 måneder vil blive at udholde i landsfængslerne, da videre den ny ordning med hensyn til opdragelsesanstalter for børn og tvangsarbejdshuse for løsgængere vil tage adskillige af de almindeligste stamgæster bort fra fængslerne, vil der næppe være nogen fare for, at man af hensyn til pladsen vil blive nødt til at gå til betydeligere tilbygninger på de bibeholdte fængsler, selv om en mere begrænset anvendelse af vand og brød i forbindelse med adgangen til at idømme frihedsstraf mellem 4 og 6 måneder vil forøge straffetiden endel. Noget andet er det, at det måske alligevel vil findes heldigst og bekvemest at give enkelte af de bibeholdte fængsler en udvidelse, idet man finder derved at kunne opnå yderligere fordele. Spørgsmålet herom vil altid være et, hvorover man til enhver tid fuld ud er herre. Ligeledes er der vistnok enkelte fængsler, som også nu er for små, og som derfor allerede kræver en udvidelse, men her stiller ialfald sagen sig endog så, at denne snarere vil kunne undgås under den nye ordning med sin større elasticitet end under den gamle*).

---

*) Det samlede antal fangedage i samtlige fængsler udgjorde 1893 102,696, 1894 106,047, medens der i 500 fangerum, selv bortset fra, at ikke alle er enrumsceller, vil være plads for 182,500. Sættes Kristiania distriktsfængsel, som også nu lider af mangel på plads, og som i den nærmeste fremtid vil blive udvidet, ud af betragtning, udgjorde fangedagene 63,664 i 1893 og 66,104 i 1894, medens der vilde have plads for c. 130,000. Da adskillige af de som distriktsfængsler nedlagte fængsler vil blive opretholdt som hjælpefængsler, synes enhver mangel på plads lettelig at måtte kunne undgås, navnlig hvis fængsel på nogle få dage til afsoning af bøder udstås i hjælpefængsler. Det vil

Når således alle ikke ganske korte straffuldbyrdelser ligesom alle længere varetægtsarrester koncentrerer i et mere begrænset antal fængsler, ville de øvrige fængsler i det hele kunne indrettes og bestyres på den samme måde, som de nuværende hjælpefængsler og tinglagsarrester, om de end, dels på grund af sin størrelse, dels af andre grunde, vil koste noget mere. Enkelte, der er og altid må forblive uforholdsmæssig store og på grund deraf kostbare i forhold til den brug, de kan finde som hjælpefængsler, vilde måske helst ganske kunne nedlægges eller søges afhændede eller anvendte til andre øjemed. Nogle, navnlig beliggende i forskellige småbyer, der såsom byerne om Skiensfjorden ligger lige ved hinanden, behøvede vistnok ikke heller at opretholdes som hjælpefængsler.

Således som let forstås, kræver allerede denne reduktion af distriktsfængslernes tal, at de overgår fra kommunal forvaltning til statens, idet man ikke ellers vil kunne ordne sig frit uden hensyn til land og by, amter og grænser. I denne samme retning drager imidlertid også andre grunde, der er så stærke, at de allerede i og for sig vilde været afgørende for en sådan overgang.

Et ordnet, velindrettet fængselsvæsen kræver først og fremst en fængselsetat med adgang til oplærelse i underordnede og oprykning til overordnede poster, men udviklingen af en sådan er umulig, når hvert fængsel står under sin særskilte, uafhængige ledelse. Under den ny lov, som tilsigter at gennemføre en effektiv arbejdspligt også i de lokale fængsler, og som udvider tidsgrænserne for de straffe, der regelmæssig bliver at fuldbyrde i disse, og på grund deraf også så meget mere må drage omsorg for, at straffen ikke alene gives en repressiv, men også en opdragende karakter, ligger der en ganske anden vægt

---

vistnok ialfald, før man skrider til at bygge, være heldigt at afvente den nye straffelovs og de dertil knyttede loves ikrafttræden og se de virkninger, som de nye regler øver med hensyn til fangebestanden.

såvel herpå som på deres hele øvrige organisation end under det gamle system.

Hvad den økonomiske side af sagen angår, er det utvivlsomt, at en koncentration, således som foreslået, i sig selv vil være egnet til at medføre nogen besparelse*). Der er heller ikke nogen grund til at antage, at selve den omstændighed, at staten overtager forvaltningen istedet for engere kommuner, vil behøve at medføre nogen fordyrelse, som vil opveje denne. På den anden side er det selvfølgelig ikke udelukket, at en udgiftsforøgelse på enkelte hold vil indtræffe, fordi staten f. ex. finder, at enkelte lønninger for tiden er for lave, eller at der er sparet på kontoer, hvor besparelsen ikke er på sin plads. Over sådan udgiftsforøgelse er man imidlertid selv herre, og indtræder den, er det ikke på grund af den nye ordning, men fordi den nærværende tilstand i så henseende findes utilfredsstillende.

Arbejdspenge.

At der bør kunne tilstås fanger et beløb som arbejds-
penge, er nu vistnok overalt anerkendt som det rigtigste. Vistnok kan fangen ikke påberåbe sig noget krav på andel i arbejdets udbytte; men en arbejdspræmie, afhængig af flid og god opførsel og bestemt i forhold dertil, er en af de heldigste måder, hvorpå den flittige og ordenlige fange kan opmuntres og belønnes, og hvorpå der tillige kan sørges for, at han ikke ved løsladelsen må falde tilbage, fordi han står med to bare hænder, blottet for alle hjælpemidler.

Skal arbejdspengene svare til sit øjemed, kan man ikke bestemme, at de uden videre kan tages til bestridelse af fangens forpligtelser. De fleste fanger vilde på den måde neppe få mere at se af dem end deres bogførsel, og

---

*) Jfr. motiverne til »Udkast til lov om løsgængeri m. m., 1884, side 60.

deres effektive nytte som en opmuntring vilde derved ganske udviskes. Idet paragrafen bestemmer, at fangen intet retskrav har på de arbejdspenge, der ikke er ham selv overleveret, udelukker den implicite også al adgang for fodringshaverne til at søge sig betalt i dem. På den anden side bestemmer den dog, at de delvis kan anvendes til fordel for fangens familie eller til erstatning for den ved forbrydelsen fornærmede, ikke blot når fangen selv samtykker deri, men også når disse er i nødlidende tilstand, idet man finder, at hans moralske pligt til her efter evne at hjælpe ikke tilsteder, at han med virkning kan nægte samtykke. Heri skiller udkastet sig fra den gældende ordning, der altid fordrer fangens egen begæring.

Af stor betydning er det, at der gennemføres en ordning, der så meget som muligt sikrer imod, at fangen ved løsladelsen forøder eller drikker op det optjente beløb, så at det endog bliver ham til mén istedet for til gavn. Ordningen heraf overlades dog helst administrationen i forbindelse med fængselselskaberne, idet her alene bemærkes, at den provisoriske løsladelse, som efter udkastet bliver reglen, antagelig ikke i liden grad vil lette gennemførelsen af tjenlige regler.

Se nu resolution af 20 januar 1886 indeholdende regler for klasseinddeling og arbejdspenge, grundreglerne litr. f. jfr. østerrigsk udkast §§ 18 og 19, hollandsk lov art. 13 og 14, tysk udkast § 25, finsk straffuldbyrdsforordning kap. 3, § 10; svensk reglement af 24 oktober 1890, cirkulærer af 7 februar 1890, 9 marts 1891, 31 marts 1891 og 20 juli 1891.

Cellestraf.

Idet man med hensyn til anvendelsen af cellestraffen i sin almindelighed her indskrænker sig til at henvise til

den derom foreliggende righoldige literatur*), skal man her begrænse sig til nogle udtalelser, der særlig angår det i forslag bragte.

Mod at fastslå, at fængselsstraf på indtil to år helt udstås i enrum, vil antagelig i sin almindelighed så meget mindre nogen indsigelse gøres, som den nu gældende regel endogså går adskillig videre, nemlig til 3 år (cirkulære af 30te december 1893). Fra denne almindelige regel er der dog nu gjort en undtagelse for forbrydere, som allerede tidligere har udholdt cellefængsel**), eller som er over 50 år. Udkastet har imidlertid ikke troet at burde fastholde disse undtagelser, der også for en væsentlig del må antages begrundede i, at vor nu eksisterende cellestrafanstalt, bodsfængslet, kun kan optage en mindre del af vore strafarbejdsfanger, og at pladsen derfor bør være forbeholdt de personer, som man særlig finder hensigtsmæssigt at holde borte fra fællesanstalterne. Regler om recidivisters udelukkelse fra enrumsfængsel er, såvidt vides, også ukendt i andre lande***), som har optaget den ordning, at friheds-

---

*) Se Getz: »Foreløbigt udkast« af 1887, side 47—48 og det der citerede, Torp: »Om straffen«. København 1894, side 32—44 m. m. m. Se også særlig om cellestraffen for kvinder: Mme d'Abbadie d'Arrast i »Bulletin de la Commission pénitentiaire internationale«, II, marts 1895, side 168—171. Med hensyn til kvinder udtalte sektionen for fængselsvæsen på penitentiærkongressen i Paris 1895, at cellefængslets princip burde komme til anvendelse uanset straffens varighed.

***) Denne den ældre lovs regel er fastholdt i de i henhold til loven af 26 juni 1893 givne forskrifter af 30 december s. ä.

****) Den svenske lov af 29 juli 1892 opstiller således som undtagelsesfri regel, at den, som er dømt til indtil 4 års straf, udstår denne i enhed, uden at nogen undtagelse er gjort for recidivister, ligesålidt som for ældre personer. Den hollandske lov art. 12 undtager derimod personer over 60 år, medmindre de selv ønsker. Det østerrigske udkast § 38 siger uden at opstille undtagelser, at de til fængselsstraf dømte i reglen skal holdes i enrum i 5 år; det tyske udkast § 14 sætter dels 3, dels 6 måneder som minimum og 3 år som et maximum, over hvilket man alene med fangens samtykke kan gå. For unge

straffe, der ikke overstiger en kortere årrække, holt udstås i enrum. Selve den omstændighed, at en kortere tids straf er idømt, vil ofte være et udtryk for, at domstolen ikke betragter den domfældte som en håbløs, ligeoverfor hvem man derfor uden betænkelighed kan opgive videre forbedringsforsøg. Heller ikke kan man lægge nogen afgørende vægt på den indvending, at cellestraffens sløvende indflydelse gør en gentagelse betænkelig. Meget ofte vil de gentagne straffes tid ikke overstige, hvad der kunde være udstået under et, og selvfølgelig vil den mellemkommende afbrydelse aldrig kunne virke anderledes end modererende på den omhandlede indflydelse.

Under enhver omstændighed egner recidivisten sig imidlertid forsåvidt særlig til cellestraffen, som man netop i ham fortrinsvis må se den professionelle forbryder, hvis indflydelse på andre i fællesfængslet særlig må frygtes og søges undgået.

Om en anden afvigelse fra den gældende ret, at udkastet gennemgående lader den første del af også de mangeårige frihedsstraffe udstå i enrum, gælder det endnu mere, at den principielle berettigelse heraf vistnok ikke fra noget hold vil bestrides, idet den nu hos os stedfindende ordning forsåvidt ene og alene er at anse begrundet deri, at der ikke haves tilstrækkelig adgang til en videregående anvendelse af cellestraffen. Tvivl kan det derimod vække, hvorvidt man, således som udkastet foreslår, bør overlade til administrationen inden visse grænser at bestemme tiden for opholdet i celle, eller om ikke loven selv bør fastsætte en bestemt tid.

Det synes imidlertid efter de erfaringer, man hidtil har havt anledning til at gøre, lidet tvivlsomt, at anvendelsen af cellestraf for en tid af indtil 4 år er i sani-

---

fanger er efter § 15 3 måneder regelen. Den finske straffelov tilsteder cellestraf i ubestemt tid (jfr. straffuldbyrdelsesforordning kap. 3, §§ 6 og 7). Ligeså det schweiziske kommissionsudkast art. 23.

tær henseende ubetænkelig og forøvrigt medfører fordele, som bevirker, at man i regelen ikke inden udløbet af denne frist bør overflytte til fællesanstalt fanger, til hvem man har plads i celle. På den anden side vil dette jo kunne afhænge af fangetallets stigen eller synken, og man antager derfor at være bedst tjent med en regel, der alene lovfæster maximum og minimum, men overlader det nærmere til administrationen, der da i henseende til § 50 også vil være berettiget til at opstille nærmere almindelige regler, som imidlertid kan ændres efter forholdenes medfør.

Et endnu tvivlsommere spørgsmål tør det være, om anvendelsen af cellefængslet bør lede til nogen afkortning i straffetiden. Dette er, som bekendt, nu tilfældet hos os, når straffetiden overstiger 6 måneder, idet de næste 18 afkortes til 12 og det overskydende til det halve. 2 års strafarbejde bliver således til 18 måneders, 3 års til 2 års, 4 års til 2½ års. Ligeledes gives afkortning i forskellige andre lande. I Sverige afkortes en fjerdedel, således at altså 4 års bliver til 3. Aller videst går Belgien, der helt har gennemført cellestraffen, men lader 20 års idømt straf afsones med 9 år og 9 måneders cellestraf. I et lovudkast, der for nogle år siden af regeringen er forelagt kamrene, er imidlertid reduktionen foreslået afskaffet. En lignende stemning mod afkortelsen har gjort sig gældende i Frankrige. Efter loven af 5 juni 1875 reduceres også her fængselsstraf med en fjerdedel, når den udholdes i celle. Men nogen sådan bestemmelse er ikke optaget i det for et par år siden af en kommission udarbejdede udkast til ny straffelov. I mange andre lande gives ikke heller afkortning. Således ikke efter den hollandske lov, der regelmæssig lader de første 5 år udstå i celle, og ligesålidt efter den finske eller det tyske udkast, som begge overlader det til administrationen at anvende cellestraf inden visse grænser.

Kommissionen antager, at de grunde, som taler mod afkortning, er de stærkeste. Cellestraffens større intensitet

kan, når den ikke netop søges gennemført som en fuldstændig afspærring fra andre mennesker, neppe helt igennem medgives og opvejes ialfald i mange tilfælde ved andre omstændigheder.

Loven af 12 juli 1848, § 15 og reglementet for fællesanstalterne af 20 januar 1886, § 30 tilsteder en i tid ubegrænset anvendelse af cellefængslet, når det i enkelte tilfælde for sikkerhedens skyld anses fornødent. Denne ordning, der også har mange sidestykker i fremmede landes love eller reglementariske bestemmelser, har man troet at burde opretholde, idet den må anses fornøden til beskyttelse af omgivelsernes sikkerhed. Man går imidlertid ud fra, at der af bestemmelserne vil blive gjort en så sparsom brug som muligt.

Når det i paragrafens sidste del er overladt fængselsrådet at bestemme det nærmere angående enrumsfængslets anvendelse, er centralmyndigheden ikke herved afskåret fra at give nærmere regler med hensyn til dette emne. Sådanne vil navnlig kunne være påkrævede for at sikre cellefængslernes bedst mulige udnyttelse.

Betinget løsladelse.

Også den betingede løsladelse hører ligesom den progressive klasseinddeling blandt de institutioner, som kan glæde sig ved almindelig tilslutning, og det med fuld grund, idet den mange steder allerede længe har været i virksomhed og vist gunstige resultater *).

Med hensyn til betingelserne for dens anvendelse er derimod overensstemmelsen mindre. Den tyske straffelov, § 23 fordrer, at mindst 1 år af straffen og $\frac{3}{4}$ af straffe-

---

*) Se motiverne til straffelovudkastet side 41, geschiedenis van het wetboek van strafrecht, Haarlem I, side 250 flg. Schweizerisches strafrecht, verhandlungen der expertenkommission ü. d. vorentwurf zu einem schw. strafgesetzbuch I, Bern 1896, side 161, Canel. c. 164.

tiden skal være udstået; den hollandske lov, § 15, 3 år og $\frac{3}{4}$ af straffetiden, omtrent ligeså den ungarnske lov, § 48, der imidlertid tilsteder betinget løsladelse også af livstidsfanger efter 15 års forløb. Efter § 48, 2 kan dog efter omstændighederne også personer, der er dømte til en straffetid af mellem 1 og 3 år, løslades. Det østerrigske udkast, § 19, fordrer $\frac{1}{2}$ år og $\frac{2}{3}$ af straffetiden, men har samme regel om livstidsfanger som den ungarnske. Den zürichske lov har 1 år og $\frac{2}{3}$ af straffetiden. Ligeså det schweiziske kommissionsudkast af 1896, art. 23, der tillige ved livstidsfanger tilsteder betinget løsladelse efter 20 års forløb. Den italienske lov, § 16 har 3 år og dels $\frac{1}{2}$, dels $\frac{3}{4}$ af straffetiden. Den franske lov af 14 august 1885 fordrer derimod alene 3 måneder og halvdelen af straffetiden. Det franske udkast (art. 70—79) fordrer $\frac{3}{4}$ af straffetiden eller 20 år ved livstidsfanger, men overlader administrationen at give de nærmere regler. Den finske straffuldbyrdelsesforordning (2—13) sætter en straffetid af 3 år og $\frac{3}{4}$ af straffetiden; ved livstidsfanger 12 år.

I New-York er nu dette emne ordnet ved en lov af 23 februar 1886. Efter denne har enhver, der er dømt til en tidsbegrænset frihedsstraf, krav på en afkortelse af straffetiden på grund af god opførsel, nemlig 2 måneder for det første og for det andet år, 4 for det tredje og fjerde og 5 for de følgende. Bliver den frigivne atter dømt for en felony, lægges den eftergivne straf til den nye; ellers er løsladelsen endelig og altså i sin karakter væsenlig forskellig fra den almindelige europæiske, på det engelske ticket of leave system byggede*).

Mange steder er det bestemt, at foreløbig løsladelse ikke indrømmes recidivister. Dette er imidlertid efter vor opfatning mindre heldigt**). I gentagelsestilfælde bør

---

*) Om England se Smiths og Norums indberetning side 19 (bilag til Oth. Prp. nr. 19, 1884).

***) Denne mening deles også af Tauffer i wohlmeinungen etc. side 133, Schwarze m. fl.

de idømte straffe helst være strenge og langvarige, så samfundet i så lang tid som muligt kan være befriet fra den uforbederlige forbryder, og altid en rundelig tid være tilstået den straffende myndighed til at forsøge at øve sin forbedrende og opdragende indflydelse. Men netop forat denne under de vanskelige forhold, som finder sted, hvor det gælder at påvirke den professionelle forbryder, skal kunne virke under de heldigst mulige omstændigheder, bør her ikke den støtte borttages, som ligger i hans håb om tidligere løsladelse i tilfælde af udvist god opførsel, såvelsom deri, at han er nødt til i den første tid efter løsladelsen at beflitte sig på en hæderlig opførsel, om han ikke vil udsætte sig for at måtte vende tilbage til strafanstalten. Og forat domstolene ikke skal have altfor stor betænkelighed ved at idømme den professionelle forbryder en langvarig straf, er det ikke mindre hensigtsmæssigt end retfærdigt at opstille den regel, at de ikke bliver bragt fuld ud til fuldbyrdelse, hvor en afkortning findes uden skade at kunne ske.

Mange love bestemmer, at udlændinge ikke kan foreløbig løslades, hvortil grunden er, at man i reglen efter straffens udståelse hjemsender den fremmede forbryder, hvorved imidlertid løsladelsen selvfølgelig faktisk går over til endelig. Da løsladelsen imidlertid ikke under de i loven nævnte betingelser er absolut påbudt, vil man være berettiget til af denne grund at nægte den, selv om loven tier derom. Og på den anden side vilde det, således som også af adskillige fremmede forfattere fremhævet*), være ubegrundet, absolut at udelukke udlændinge fra løsladelsen, hvor den grund, der i almindelighed taler derimod, ikke er tilstede.

Udkastet betragter den foreløbige løsladelse som et

---

*) Se således Tauffer: »Der kroatische strafgesetz ntw.« side 58 og »Wohlmeinungen« side 133 og de der citerede udtalelser af professorerne Holtzendorff, S. Mayer og det juridiske fakultet i Agram.

regelmæssigt og integrerende led i fængselsstraffens fuldbyrdelse og ikke som en særlig nådesakt eller lignende. Den bør da også tages i betragtning af domstolene ved straffeudmålingen, og på den anden side må den da ikke vilkårlig nægtes fangen.

Udkastet fordrer derfor ikke heller som betingelse for, at den foreløbige løsladelse skal kunne finde sted, at fangen har udvist et særlig godt forhold eller giver særlig grund til at håbe, at han ikke igen vil falde tilbage*). I disse tilfælde vil netop en løsladelse på prøve være påkrævet. Den væsentligste fordel, som kan opnås ved løsladelsen på prøve, er netop for de svage og med frihedens brug afvænte forbrydernaturer at skabe en overgang fra livet inden fængslets mure til livet udenfor. Denne overgang og den støtte, som derved kan gives, behøver netop først og fremst de mindre pålidelige, og en ordning, som stiller så store krav, at den regelmæssig ikke kommer disse tilgode, må derfor anses for mindre tilfredsstillende**).

---

*) I modsætning til mange fremmede love. Således fordrer den finske forordning om straffuldbyrdelsen kap. 2, § 13, at fangen skal have forholdt sig således, at en ustraffelig vandel med sandsynlighed kan ventes af ham, og at man har vished for, at han efter frigivelsen kan forsørge sig på redelig vis. I England afhænger løsladelsen derimod alene af udvist flid. »Den straffenedsættelse, som nogen fange kan opnå, er en fjerdedel af den hele tid, og denne nedsættelse vindes alene ved flid og ikke ved god opførsel, hvilken i et fængsel vanskelig kan være mere end passiv og bestå i afholdenhed fra insubordination og uorden. Den tid er længst forbi, om den overhovedet nogensinde har været, da fangen kunde drage fordel af med læberne at bekende sin fromhed og forbedring«. (Cane: »The Punishment and Prevention of Crime« 1885, side 164).

Det schweiziske kommissionsudkast art. 23 fordrer, at der skal være grund til at antage, at han vil forholde sig vel, og at han, såvidt muligt, skal have erstattet den ved forbrydelsen voldte skade. Dette sidste, der regelmæssig vil løbe ud på, at alle optjente arbejdspenge skal være anvendte til skadeserstatning, turde imidlertid af flere grunde være betænkeligt.

***) Således også Krohne: »Lehrbuch der gefängnisskunde« 259 flg.

På den anden side kan der vistnok ikke heller ses bort fra, at løsladelsen altid vil stå for fangen som et gode, og at man derfor i den har et kraftigt opdragende middel, når man gør dens opnåelse afhængig af, at fangen ikke ved slet opførsel gør sig ufortjent dertil. Skønt det altid bliver en uheldig omstændighed, at på denne måde de dårligste fanger netop bliver de, som må løslades endelig og ubetinget, fordi de forspilder sig adgangen til løsladelse på prøve, kan man da af denne grund dog ikke frafalde ethvert krav med hensyn til den udviste opførsel som betingelse for løsladelsen.

Udkastet gør dog et ret vigtigt skridt i retning af at øge den foreløbige løsladelses effektivitet også for disses vedkommende, idet det fastsætter, at prøvetiden altid er mindst 3 år, uden hensyn til, om den genstående straffetid er kortere. Selv om man da først et par måneder før straffetidens endelige udløb løslader fangen, vil man have adgang til] igennem 3 år at våge over hans skridt og i tilfælde tage ham tilbage til udsoning af den tilbagestående straf*).

Man har som det franske udkast overladt administrationen at fastsætte løsladelsens nærmere betingelser. Disse bør vistnok være forskellige for de forskellige klasser forbrydere. Hvad der passer sig for de professionelle, passer ikke for lejlighedsforbrydere osv. I ethvert tilfælde bør dog en for direkte indgriben af politiet såvidt muligt undgås, og fængselselskabernes eller private personers opsyn træde i stedet.

---

*) Også her er udkastet i overensstemmelse med Krohne, som l. c. udtaler: »Erfaringsmæssig er de første 3 år efter løsladelsen for forbryderen den kritiske tid, i hvilken han snarest er udsat for tilbagefald. Det er derfor heldigst at fastsætte 3 år som den korteste tid, inden hvilken tilbagekaldelsen kan finde sted. I denne udvidelse af fristen udover den tilbagestående strafs tid ligger ingen uretfærdighed; thi hvad straffen har vundet i udstrækning, har den tabt i skarphed«.

Med hensyn til § 24 henvises til motiverne til straflovudkastet side 119—120.

Når man i § 26 har henlagt afgørelsen af spørgsmålet om løsladelse på prøve m. v., der andetsteds i regelen tilhører centraladministrationen, til fængselsrådet, hænger dette sammen med den noget afvigende karakter, som det omhandlede institut efter udkastet har.

Københavns politi i 1895.

Beretningen fra Københavns politi for 1895 er udkommen 1. aug. 1896. Ifølge denne var antallet af selvmord 203, nemlig fuldbyrdede 130 og forsøgte 73. Udførte af mænd vare henholdsvis 93 og 36 og af kvinder 32 og 37. Fremgangsmåden har for de fuldbyrdedes vedkommende været hængning i 98 tilfælde, drukning i 12, gift i 7, våben og andre midler i 13 tilfælde. Årsagen angives at være drik og anden udsvævelse i 38 tilfælde, sindsforvirring i 24, huslige sorger, nærings sorg, kærestesorg og andre uoplyste årsager i 68 tilfælde, af hvilke sidste 43 falde på mænd og 15 på kvinder.

Løssørepanternes antal var 1,538264 til derpå givne lån 4,451232 kr., i 1894 henholdsvis 1,551638 og 4,436006, i 1886 henholdsvis 1,277216 og 3,568,360 kr.

Anholdte blev ialt 15755, deraf 14068 mænd og 1686 kvinder; uden videre foranstaltning løslodes af det samlede antal 10915, nemlig 10142 mænd og 773 kvinder.

For drukkenskab anholdtes 6758, nemlig 6399 m. og 359 kv.

For forbrydelser og forseelser anholdtes 2924, 2248 m. og 676 kv., og mod 2901 af disse fulgte påtale ved retten. Af forbrydelserne, hvorfor anholdelse var sket, angik 45,9 pct. ejendomsretten, i 1894 49,1 pct, deraf igen 893 simpelt tyveri, 261 bedrageri og 113 groft tyveri. An-

tallet af simple tyverier var 3909, af grove 1071, af bedragerier 836 mod i 1894 henholdsvis 3529, 1064 og 937. Af samtlige tyverier have 3598 angået koster af kun 10 kr.s værdi eller derunder; det er 72,3 pct. mod 73,5 pct. i 1894. Af det samlede antal forbrydelser angik i 1895 87,77 ejendomsretten, 6,98 sædeligheden og 2,66 personer; det vil sige mod ejendomsretten ingen væsentlig forøgelse, mod sædeligheden en mindre og mod personer en nedgang med 3,44 pct. i 1894.

Af børn tiltaltes ved den offentlige politiret 456, og af dem blev 191, nemlig 181 drenge og 10 piger, tiltalte for tyveri og andre forbrydelser mod ejendomsretten. For 29 blev sagen hævet og for 117 afgjort med en advarsel, deriblandt 29, som fik en revselse i hjemmet; 30 blev dømt til ris.

Under de ved den samlede ret behandlede sager blev 17 drenge dømt til ris og 4 piger til simpelt fængsel.

Antallet af de ved den offentlige politiret behandlede sager udgjorde 19647 og de tiltaltes antal 21702. De idømte bøder udgjorde 243162 kr. For forbrydelser og forseelser domfældtes 1464 personer, deraf til strafarbejde 270, til vand og brød 706, til fængsel 100, rotting eller ris 101.

Arrestanternes antal har været 10147, og ved årets udgang hensad 321 i arresterne. Af de i årets løb indsatte vare 247 mænd og 91 kvinder mellem 15 og 18 år gl. og 99 mænd og 12 kvinder under 15 år. Antallet af arrestdage var for personer under 18 år 9899 og i gennemsnit 21,3 dage. Af samtlige 130257 arrestdage have 47 pct. været tilbragt i celle.

Tre personer, 2 mænd og 1 kvinde, have hængt sig i arresten; forsøg på selvmord er gjort af 6 mænd og 5 kvinder.

Fangerne have været beskæftiget dels med forskelligt håndværksarbejde til arresthusenes eget brug dels med oplukning af tovværk og krølhår. Arbejdsfortjenesten har udgjort 6187,51 kr.

Omordning af strafferegistrene i Danmark.

Ved cirkulære fra justitsministeriet af 11. decbr. f. å. indtræder der fra 1. jan. 1897 forandringer med hensyn til strafferegistrenes førelse og tilvejebringelse af materialet for kriminalstatistiken.

Hovedforandringen består i, at førelsen af strafferegistret foregår i forbryderens fødejurisdiktion i stedet for som tidligere i den jurisdiktion, hvor retsforfølgningen har fundet sted. Såsnart der i en justitssag eller i visse offentlige politisager er gået dom i første instans, afsendes der fra domstedet til domfældtes fødejurisdiktion et såkaldt straffekort, som er affattet efter et nærmere bestemt skema og indeholder forskellige oplysninger om pågældendes personalia m. m.

Efter de modtagne straffekort indfører retsbetjenten det fornødne i strafferegistret, og indsender de modtagne kort tilligemed straffekort for de i selve fødejurisdiktionen dømte ved udgangen af hvert kvartal direkte til statens statistiske bureau.

Sveriges fængselsvæsen.

På den internationale fængselskongres i Paris 1895 fremlagde Sveriges generaldirektør for fængselsvæsen, Sigfrid Wiselgren, en oversigt over udviklingen af det svenske fængselsvæsen. Denne er senere i svensk oversættelse optaget i »nyt juridisk arkiv«, afd. II, 1896. Efter denne oversigt må fængselsreformen, som begyndte i Sverige 1840, anses for at være fuldt gennemført i 1895. Der findes der i landet tre centrale strafanstalter for mænd og en for kvinder samt 46 cellefængsler rundtom i rigets len, end-

videre tre tvangsarbejdsanstalter for mænd og en for kvinder og desuden en for straffede »løsdrivvare« under 21 år. Det overvejende største antal, for forbrydelser, med under 2 år straffede personer, mænd og kvinder, afsoner straffen i celle, mindretallet, som har afsonet de første 3 år af straffetiden i celle, tilbringer resten af straffetiden med arbejde i fællesskab og under tilsyn om dagen, natten i celle. Det samme gælder alle til tvangsarbejde dømte, mænd og kvinder. Således er over 50 år gået med til reformens fuldførelse.

Sveits. I Kanton Zürich skal der bygges en ny strafanstalt i Regensdorf; 4 fløje med en stor centralhalle, hvori alle fløje munde ud. Den er beregnet at skulle koste 1,715000 frs. Hovedanstalten bliver indrettet med 240 celler for mænd og 6 arbejdssale foruden bageri, badeceller og disponible rum til forskellig brug. Anstalten for kvinder indrettes i en særlig bygning med 52 celler og 1 arbejdssal. Særligt opføres en økonomibygning og et vadskehus.

Personalia.

Till direktör vid tukthuset i Åbo efter den till landsekreterare i Kuopio län utnämnde direktören Werner Hjelmann, är den 9. Novbr. förordnad direktören vid länsfängelset i Helsingfors Viktor Nybergh. Denne, som befinner sig i sin kraftfullaste ålder, han är nu 39 år, inträdde i fångvårdens tjänst år 1883, såsom bokhållare på Sörnäs tukthus invid Helsingfors, hvarifrån han efter reformen af länsfängelserna år 1891 utnämndes till direktör vid länsfängelset i samma stad.

Hr. Nybergh har äfven öfvertagit utgifvandet af Fångvårdsmannaföreningens i Finland »Meddelanden«.

Lov om behandling af forsømte børn i Norge, af 6. juni 1896*).

Kapitel I.

Om de børn, loven angår, og de forføjninger, som
kan træffes med hensyn til dem.

§ 1. Barn, der ikke har fyldt det 16. år, bliver efter beslutning af værgerådet (§ 6) at bortsætte i en pålidelig og hæderlig familie, i et barnehjem eller lignende indretning, hvis plan af kongen er stadfæstet, eller i et skolehjem (§§ 27 og 28), såfremt

- a. det har forøvet nogen strafbar, om sædelig fordærvelse eller vanvyrd vidnende handling, og bortsættelsen antages hensigtsmæssig af hensyn til dets forbedring eller for at hindre gentagelser, eller
- b. det på grund af forældres eller opdrageres lastefuldhed eller forsømmelighed findes vanvyrdet, mishandlet eller sædelig forkommet eller må befrygtes at ville blive sædelig fordærvet, og en advarsel (§ 3) ikke antages egnet til at rette forholdet, eller
- c. det på grund af slet opførsel fra barnets side, mod hvilken hjemmets og skolens opdragelsesmidler har vist sig magtesløse, eller andre mislige forhold fremstiller sig som nødvendigt at bortsætte det for at redde det fra sædelig undergang.

§ 2. Hvor værgerådet beslutter et barns bortsættelse i

---

*) Se årg. 1892 s. 94.

henhold til § 1, kan det tillige frakende begge elter den ene af forældrene forældremyndigheden.

Frakendes faderen forældremyndigheden, opnævner værgerådet en værge for barnet. Hertil kan moderen beskikkes, når hun ikke bor sammen med faderen.

Udøves forældremyndigheden af moderen alene, beskikkes ligeledes en værge, når denne myndighed frakendes hende.

For forældreløse børn, der skal bortsettes og ikke har nogen værge, opnævner værgerådet en sådan.

§ 3. Finder værgerådet ikke at burde bortsette et barn, om hvis anbringelse efter § 1 der er vakt spørgsmål, kan det tildele såvel dette som forældrene eller dem, der står i disses sted, sådan alvorlig advarsel og formaning, som findes påkrævet.

§ 4. Har et barn under 14 år forøvet en strafbar handling eller et barn mellem 14 og 16 år nogen strafbar handling, for hvilken påtalemyndigheden ikke finder at burde rejse påtale mod barnet, kan værgerådet anvende sådan advarsel eller formaning, som i § 3 omhandlet. Det kan også henstille til barnets foresatte i hjemmet eller skolen bevisligen at tildele det sådan passende revselse, som lovgivningen der hjemler, eller, hvis barnet er under 15 år og dertil er adgang, beslutte dets anbringelse i en tvangsskole (§ 38) for en tid af indtil 6 måneder.

§ 5. Barn, som forsømmer skolen, eller som der viser en særlig slet opførsel, kan, når de øvrige midler til opretholdelse af tugt og orden viser sig frugtesløse, ved beslutning af skolestyret anbringes i en tvangsskole, hvori barnet forbliver, så længe det af dennes bestyrelse findes fornødent, dog ikke ud over 6 måneder.

Kapitel II.

Om værgeråd.

§ 6. I enhver kommune dannes et værgeråd, bestående af stedets underdommer og præst samt fem af kommunestyret efter forslag af formandskabet for to år valgte medlemmer, hvoraf en i kommunen bosat eller der tjenstgørende læge og en

eller to kvinder. De kommunevalgte medlemmer undtagen distriktslægen kan, når de har tjenstgjort i to år, undslå sig for at modtage genvalg for de to næste år.

Efter hver forandring af værgerådets sammensætning vælger dette, såsnart det i anden anledning træder sammen til møde, formand eller næstformand. Indtil valg er sket, tjenstgør den tidligere formand eller næstformand, og hvor ingen sådan findes, dommeren, ligesom denne i hvert fald forbereder og leder de i § 14 omhandlede forhandlinger.

I byer, hvor det findes nødvendigt, kan kongen beskikke en mand med de for dommere foreskrevne egenskaber til fast formand i værgerådet. Beskikkes nogen anden end underdommeren hertil, udtræder denne af rådet.

§ 7. Har stedet flere underdommere, beskikker vedkommende regeringsdepartement for to år ad gangen en af dem til medlem af værgerådet. Hvor forholdene gør det ønskeligt, kan en anden mand med de for dommere foreskrevne egenskaber beskikkes til medlem af samme i underdommerens sted.

Har stedet flere præster, bestemmer biskoppen for to år ad gangen, hvem af dem der skal indtræde i værgerådet.

I større byer kan der opnævnes flere præster og læger, der tjenstgør turvis efter formandens nærmere bestemmelse.

§ 8. I forfaldstilfælde indtræder for vedkommende dommer en præst samt for lægen, hvis denne er embeds- eller kommunelæge, den, der under forfaldet udfører deres tjenstforretninger. For privatlæge samt for værgerådets øvrige medlemmer indtræder varamænd, der vælges på samme måde som de selv. Når kongen beskikker fast formand i værgerådet, beskikker han samtidig en mand til i dennes forfald at forrette som formand.

Hvor beslutning skal fattes angående et barn, som tilhører en ordnet dissentermenighed, intræder dennes præst eller forstander i det almindelige gejstlige medlems sted.

§ 9. Alle værgerådets medlemmer nyder på rejser skyds- og kostgodtgørelse beregnet efter de samme regler, som gælder for de i lov af 10. juli 1894 § 17 under anden klasse nævnte tjenstemænd.

§ 10. Hvor der ikke er fare ved ophold, holdes møder af

værgerådet, forsåvidt de medfører rejsegodtgørelse for dommeren, alene ved de almindelige tinge eller i forbindelse med andre af ham berammede offentlige forretninger.

§ 11. Hvor forretningernes mængde gør det nødvendigt, ansætter vedkommende regeringsdepartement en fast sekretær.

§ 12. Værgerådet er beslutningsdygtigt med fire medlemmer, hvoriblandt formanden eller næstformanden og dommeren. I tilfælde af stemmelighed gør formandens stemme udslaget. Dog kræves til gyldig beslutning om et barns bortsættelse efter § 1 eller i tvangsskole, at flertallet af de deltagende har stemt derfor.

§ 13. Værgerådets forhandlinger foregår for lukkede døre. Over forhandlingerne føres protokol overensstemmende med straffeprocelseslovens § 124. De fattede beslutninger ledsages af grunde.

Forinden beslutning fattes, må der, forsåvidt dertil er anledning, gives forældrene eller dem, som står i disses sted, adgang til at udtale sig mundtlig eller skriftlig, ligesom barnets person og stilling samt hjemmets forhold omhyggelig må undersøges.

§ 14. Værgerådet kan indkalde, afhøre og edfæste vidner og foretage andre undersøgelsehandlinger samt i dette øjemed anvende tvangs- eller straffemidler. De i straffeprocelsesloven for domstolene givne regler kommer herved til anvendelse.

Værgerådet eller dets formand kan, hvor det findes påkrævet, til oplysning om, hvorvidt en strafbar handling er foretaget, lade retslig eller udenretslig efterforskning anstille.

Under værgerådets forhandlinger (dets rådslagninger og stemmegivninger undtagne) har forældrene eller de, som står i disses sted, ret til at være personlig tilstede i værgerådet, hvorhos dette kan tillade dem at have en anden person ved sin side til varetagelse af barnets tarv, hvor særegne omstændigheder taler derfor. Dog kan de foruden i de i straffeprocelseslovens § 119 omhandlede tilfælde udelukkes under de i samme lovs § 278, andet og tredje led nævnte betingelser.

§ 15. Om de af værgerådet fattede beslutninger gives der uopholdelig barnets forældre eller dem, som står i disses sted, meddelelse. Beslutning, der går ud på, at et barn skal tages

fra forældrene eller nogen af dem, bliver at forkynde, i første tilfælde, hvis ingen af dem har været tilstede ved beslutningens afgivelse, i sidste tilfælde, hvis den af dem, hvem barnet skal fratages, ikke har været tilstede.

Reglerne i straffeprocesslovens §§ 146—152 og 157 finder tilsvarende anvendelse.

Fader eller moder, hvem et barn skal fratages, kan, når de ikke har samtykket deri, fordre beslutningen forelagt for vedkommende regeringsdepartement.

§ 16. De fattede beslutningers fuldbyrdelse besørger af værgerådet, i fornødent fald ved politiets eller fattigvæsenets tjenestemænd. Andre beslutninger end de i § 4, andet punktum omhandlede kan også fuldbyrdes efter barnets fyldte 16. år.

Hvor beslutningen intet modsat bestemmer, bliver den at fuldbyrde uden hensyn til, om der klages over den.

§ 17. Hvor der er fare ved ophold, eller hvor det findes nødvendigt at sikre sig barnets person, kan værgerådet eller, såfremt dets beslutning ikke kan oppebies, dets formand eller påtalemyndigheden lade barnet foreløbig anbringe i en familie, tvangsskole eller på et andet hensigtsmæssigt sted.

§ 18. Det påligger alle offentlige tjenestemænd, hver i sin stilling, at yde værgerådet fornøden bistand.

Kapitel III.

Nærmere bestemmelser med hensyn til bortsættelsen af børn.

§ 19. I værgerådets beslutning om et barns bortsættelse skal det bestemmes, hvorledes der bliver at forholde med barnet, hvorhos anstalten skal angives, ifald indsættelse i skolehjem eller barnehjem eller lignende indretning vælges.

Findes enten på grund af mangelfuld kendskab til barnets karakter eller af andre grunde endelig afgørelse angående anbringelsesmåden ikke for tiden at kunne træffes, kan værgerådet anordne en foreløbig anbringelse af barnet til nærmere iagttagelse, i fornødent fald og hvor dertil er anledning, i en tvangsskole eller anden lignende anstalt.

§ 20. Barn, der ikke antages sædelig forkomme, bliver fortrinsvis at anbringe i familie eller barnehjem.

Barn i eller nær den skolepligtige alder bliver, når det findes så sædelig forkommet, at dets benyttelse af den almindelige skole vilde udsætte andre børn for skadelig påvirkning, at anbringe i skolehjem, forsåvidt der ikke på anden måde sørges for dets undervisning udenfor folkeskolen.

Barn under 6 år kan ikke anbringes i sådant.

I skolehjem af den i § 28 omhandlede art anbringes alene ældre, mindst 12 år gamle børn, som har forøvet grovere forbrydelser, eller hvis forhold på anden måde viser, at de er i sær grad sædelig forkomne.

§ 21. Beslutning om indsættelse i et skolehjem bliver, såvidt muligt, betimelig i forvejen at meddele dettes bestyrelse.

Finder bestyrelsen enten af hensyn til pladsen eller af andre grunde at burde modsætte sig indsættelsen, bliver, om ikke enighed opnås, sagen at forelægge for vedkommende regeringsdepartement.

§ 22. Besluttet et barn bortsat i familie, sørger værgerådet på hensigtsmæssig måde for beslutningens udførelse. Det kan i dette øjemed overlade nogen i eller udenfor sin midte at udfinde en familie, der er villig til at modtage barnet, og til hvilken det med tryghed kan betros, og at ordne det fornødne med denne. Det foretagne bliver i så fald at forelægge værgerådet til godkendelse.

§ 23. Bortsættes børn over skolepligtig alder i familie, kan de anbringes som tjenestetyende, håndværkslærlinge eller på anden lignende måde.

Ved bortsættelsen af yngre børn kan det aftales, at de fra skolepligtens ophør indtræder i sådant forhold.

Istedetfor i familie kan en gut over skolepligtig alder med eget samtykke anbringes som skibsgut.

Privat bortsatte børn, som rømmer eller på anden måde viser slet opførsel, kan overføres til skolehjem også efter deres fyldte 16. år.

§ 24. Det påligger værgerådet at føre regelmæssigt tilsyn med de af det udenfor skolehjem anbragte børn og deres be-

handling samt i tilfælde af misligheder eller mangler at søge rådet bod derpå.

Forsåvidt tilsynet ikke føres af værgerådets egne medlemmer, betros det andre dertil skikkede og villige mænd eller kvinder. Dette bør navnlig ske, hvor barnet er anbragt i en anden kommune. Findes ingen skikket person villig til at overtage tilsynet, kan værgerådet på det sted, hvor barnet er bortsat, opnævne en mand eller kvinde dertil. Den opnævnte er pligtig til at overtage hvervet.

De i § 29, andet led omhandlede myndigheder er berettigede til at føre tilsyn også med de udenfor skolehjem anbragte børn.

§ 25. Findes et bortsat barn, der ikke er indsat i skolehjem, at burde anbringes på anden måde eller på et andet sted, fattes beslutning herom af det værgeråd, som har bortsat barnet. Dog kan også værgerådet på det sted, hvor barnet er anbragt, efter at den, der har tilsyn med barnet, er varslet, beslutte det indsat i skolehjem, når det efter bortsættelsen har udvist et forhold, som findes at gøre dette fornødent. Meddelelse om beslutningen bliver at gøre til det værgeråd, som har bortsat barnet. Dette værgeråd kan forlange sagen forelagt for vedkommende regeringsdepartement.

§ 26. Den, som efter § 24 fører tilsyn med et i en familie bortsat barn, kan, hvor det findes utilrådeligt at oppebie værgerådets beslutning, foreløbig sørge for barnets bortsættelse andetsteds.

Kapitel IV.

Om skolehjem og tvangsskoler.

§ 27. Staten sørger for, at der forefindes skolehjem til optagelse af børn, som i henhold til denne lovs § 20 besluttes anbragt i sådanne. Gutter og piger må ikke indsættes i samme skolehjem.

Kongen kan give tilladelse til private eller kommunale skolehjemms benyttelse, når de er indrettede således som nedenfor bestemt, og deres planer undergives hans stadfæstelse. Tilladelsen kan altid tilbagekaldes.

§ 28. Særlige skolehjem for sådanne børn som i § 20, sidste led omhandlet oprettes af staten, særskilt for gutter og piger.

Til disse skolehjem bliver desuden fra andre skolehjem at overføre enhver, der har fyldt det 18. år, og hvis ophold i skolehjem ikke findes endnu enten endelig eller på prøve at kunne afsluttes.

Ligeledes kan til de her omhandlede særlige skolehjem overføres fra andre skolehjem:

1. Barn over 12 år, der gør sig skyldigt i forbrydelser, i rømning, i forførelse af andre børn eller i høj grad af genstridighed;
2. Barn, der har fyldt sit 16. år, og som, efter at være udskrevet på prøve, igen på grund af slet opførsel tages tilbage.

§ 29. I spidsen for ethvert skolehjem skal stå en af kongen antagen eller godkendt bestyrer eller bestyrerinde, der, såvidt intet modsat er bestemt, har den besluttende myndighed i alle hjemmets anliggender.

Det overordnede tilsyn føres af vedkommende regeringsdepartement. Til at bistå ved tilsynet med de anbragte piger antages en inspektrice.

De nødvendige bestemmelser om det nærmere tilsyn gives af kongen eller, om hjemmet er privat eller kommunalt, ved dets plan.

§ 30. I ethvert skolehjem gives undervisning i de for folkeskolen bestemte fag. Elever, som har nået det foreskrevne mål, kan der også gives nogen videregående undervisning.

Løvrigt bliver eleverne under hensyntagen til alder og kræfter at beskæftige på hensigtsmæssig måde.

§ 31. Der skal sørges for, at eleverne får det fornødne tilsyn af præst og læge. Hvis eleven er dissenter, tilses han af en forstander inden vedkommende dissentersamfund, om der-til er anledning.

§ 32. Den i § 28 omhandlede overflyttelse sker efter bestemmelse af bestyreren i forening med tilsynscommitéen eller direktionen, om nogen sådan forefindes.

Er barnet over 16 år, kan det forlange beslutningen forelagt vedkommende regeringsdepartement. Samme adgang har forældrene, om barnet er under 18 år. Hvor det findes påkrævet, kan overflyttelsen finde sted uden hensyn til, at der klages over den.

§ 33. Den, der har været i sådant skolehjem, som omhandles i § 28, i mindst 2 år eller i andet skolehjem i mindst 1 år, kan af dets bestyrer udskrives på prøve, enten på bestemt tid eller indtil videre, og bortsættes på nogen i §§ 22 og 23 nævnt måde.

Bestyreren bør holde sig underrettet om den udskrevnes forhold og behandling og føre tilsyn dermed enten personlig eller ved andre mænd eller kvinder, som dertil er villige eller i fornødent fald opnævnes overensstemmende med § 24. Opfører udskrevne sig slet, eller finder bestyreren det af andre grunde tjenligt, tages eleven igen tilbage til skolehjemmet.

Hvad han, medens han er ude af dette, fortjener ved arbejde, bliver at anvende til hans bedste.

§ 34. Finder værgerådet på det sted, hvor et på prøve udskrevet barn er anbragt, at barnet opfører sig så slet, at dets tilbageførelse til skolehjemmet er fornøden, kan værgerådet, hvis bestyreren ikke på henstillen tager barnet tilbage, forlange spørgsmålet derom forelagt vedkommende regeringsdepartement.

§ 35. Viser den i skolehjem anbragte eller på prøve udskrevne flid og god opførsel, kan der efter derom givne nærmere regler foruden andre begunstigelser som belønning for udført arbejde tilstås ham et beløb, der bliver at anvende til hans bedste.

§ 36. For elever, som endelig udgår af skolehjem, bør bestyreren, hvor dertil er anledning, søge en hensigtsmæssig beskæftigelse under forhold, der såvidt mulig sikrer mod fordærvelig indflydelse.

Enhver udgående, der ikke selv har midler, forsynes med klæder, ligesom der kan anvendes et passende beløb til rejsepenge for ham.

§ 37. De nærmere regler om de offentlige skolehjem og særlig angående de revselsesmidler, som kan anvendes i samme, gives af kongen.

§ 38. Tvangsskole kan oprettes af den enkelte kommune eller af flere kommuner i forening. Planen må stadfæstes af kongen.

De i tvangsskole indsatte børn forbliver der ikke alene i, men også udenfor undervisningstiden. § 30 finder også her anvendelse.

Skolen står under det i skoleloven anordnede overtilsyn af statsmyndigheder.

Kapitel V.

Om de trufne forføjningers ophør.

§ 39. Den, der er bortsat i henhold til denne lov, kan beholdes i vedkommende familie, barnehjem eller skolehjem indtil det fyldte 18. år eller, om han er indsat i skolehjem af den i § 28 nævnte art, indtil det fyldte 21. år.

Ved et tidligere tidspunkt bliver de med hensyn til ham trufne forføjninger at ophæve, når der ikke længere findes tilstrækkelig grund for samme.

Uanset foranstående bestemmelser har den i tjeneste anbragte forpligtelsen til at forblive i denne, så længe den derom gældende lovgivning medfører det.

§ 40. De i § 39 omhandlede beslutninger fattes for deres vedkommende, der er anbragte i skolehjem eller udskrevne derfra på prøve, af bestyreren i forening med tilsynscommitéen eller direktionen, om nogen sådan forefindes, og ellers af det værgeråd, efter hvis beslutning bortsættelsen er sket.

Personer over 16 år, hvis begæring om ophævelse af den trufne forføjning, samt forældre, hvis begæring om at erholde et barn under 18 år tilbage, er afslået, kan forlange sagen forelagt vedkommende regeringsdepartement.

En afslået begæring kan ikke gentages før om et år.

§ 41. Er forældremyndigheden i henhold til § 2 frakendt nogen af forældrene, forbliver barnet under det ifølge samme paragraf anordnede værgemål indtil sit fyldte 18. år, medmindre værgerådet anderledes bestemmer.

Kapitel VI.

Om påtalemyndighedens forhold lige overfor straffbare handlinger begåede af børn.

§ 42. Når et barn, der ikke har fyldt sit 14. år og derfor ikke kan straffes, har begået en strafbar handling, kan der dog anstilles såvel retslig som udenretslig efterforskning i sagen.

Hvis påtalemyndigheden ikke finder, at barnet bør bortsettes i henhold til § 1, kan den henstille til barnets foresatte i hjemmet eller skolen bevisligen at tildele det sådan passende revselse, som lovgivningen der hjemler. Herom underrettes værgerådet. Ligeledes underrettes det om, hvorvidt henstillingen er taget til følge.

Finder påtalemyndigheden derimod, at barnet bør bortsettes, forelægger den sagen for værgerådet på det sted, hvor barnet bor eller opholder sig. For dette kan sagen også indbringes, hvis en sådan henstilling, som foran nævnt, ikke tages til følge.

§ 43. Er udenfor det i § 44 omhandlede tilfælde en strafbar handling begået af et barn under 16 år efter dets fyldte 14. år, kan påtale undlades, når påtalemyndigheden efter omstændighederne finder, at det kan bero med en sådan revselse som i § 42, andet led nævnt eller med en forføjning fra værgerådets side.

§ 44. Har nogen i skolehjem anbragt eller på prøve udskreven efter sit fyldte 14. år forøvet nogen strafbar handling, kan påtalemyndigheden undlade at rejse tiltale, såfremt den i betragtning af den skyldiges alder og handlingens beskaffenhed finder at kunne lade det bero med anstaltens revselse efter § 37.

§ 45. Hvor påtalemyndigheden med hjemmel af bestemmelserne i §§ 43 og 44 har undladt at rejse påtale, kan heller ikke den ved forbrydelsen fornærmede forfølge sagen.

Kapitel VII.

Om omkostningernes udredelse.

§ 46. Udgifterne ved et barns indsættelse i tvangsskole i henhold til §§ 4 og 5 erlægges af den kommune, hvis værgeråd eller skolestyre beslutter indsættelsen; dog yder staten et bidrag af 30 øre daglig for hvert således anbragt barn.

§ 47. Udgifterne ved et barns indsættelse i skolehjem udredes af statskassen, som dog har krav på et bidrag af indtil 40 øre daglig af den kommune, hvis værgeråd har besluttet indsættelsen. Er barnet ikke hjemstavsberettiget i nævnte kommune, kan denne kræve den erlagte del af udgifterne godtgjort af hjemstavnskommunen. Kan ingen sådan påvises, betaler statskassen den hele udgift.

Når omflakkende børn, hvis forældre ikke har fast bopæl, og som heller ikke selv har sådan, indsættes i skolehjem, betaler staten ligeledes den hele udgift.

Udenfor dette tilfælde har værgerådet, såsnart et barn er besluttet bortsat, derom at underrette fattigkommissionen, der snarest muligt har at søge tilvejebragt de fornødne oplysninger om barnets hjemstavn og, hvis det ikke har hjemstavsret i kommunen, at sende meddelelse til fattigkommissionen i den kommune, hvor det antages hjemstavsberettiget.

§ 48. Omkostningerne ved et barns bortsættelse på anden måde betales udenfor de i §§ 17 og 19 omhandlede tilfælde af den kommune, hvis værgeråd har besluttet barnet bortsat mod refusion af hjemstavnskommunen, om denne er en anden. Kan ingen hjemstavnskommune påvises, udredes de af statskassen. § 47, andet og tredje led finder tilsvarende anvendelse.

§ 49. Indsættelse i skolehjem eller bortsættelse på anden måde i henhold til denne lov bliver ikke at anse som fattigunderstøttelse.

Barn, der med hjemmel af denne lov bortsættes i fremmed kommune, kan, sålænge denne bortsættelse vedvarer, ikke er hverve selvstændig hjemstavsret.

§ 50. Omkostningerne ved den i §§ 17 og 19 omhandlede foreløbige anbringelse betales af statskassen, hvis barnet endeligen besluttet indsat i skolehjem, men ellers af den kommune,

der skal betale udgifterne ved barnets endelige bortsættelse. Såfremt barnet ikke bortsættes, udredes de af den kommune, hvis værgeråd træffer beslutning med hensyn til barnet.

§ 51. De øvrige af denne lov flydende udgifter udredes af statskassen.

§ 52. De med et barns bortsættelse forbundne udgifter kan efter nærmere bestemmelse af det værgeråd eller, for de i § 5 omhandlede tilfældes vedkommende, det skolestyre, der har besluttet bortsættelsen, fordres kommunen eller om det bestemte beløb overstiger dens udlæg, staten erstattet af barnets forældre efter de for fattigunderstøttelse givne regler. Mere end en krone daglig kan dog ikke kræves erstattet.

Kapitel VIII.

Slutningsbestemmelser.

§ 53. Fra den tid, denne lov i sin helhed træder i kraft, kan beslutning om børns indsættelse i skolehjem alene ske i overensstemmelse med denne lov, og beslutning, hvorved børn anbringes uden samtykke af forældre eller af dem, som står i disses sted, i henhold til sådanne grunde, som omhandles i denne lov, alene fattes på den i samme bestemte måde. Børn, der i henhold til denne lov er bortsatte udenfor skolehjem, kan alene ved beslutning om forandret anbringelsesmåde, fattet i henhold til §§ 25 eller 34, endelig udelukkes fra folkeskolens undervisning. Bestemmelsen i lov af 15. juni 1881 § 1 om, at der til overenskomst om umyndiges antagelse i håndværkslære udkræves disses samtykke, træder ud af kraft, forsåvidt angår overenskomster, affattede i henhold til denne lovs §§ 23 og 33, hvorhos bestemmelsen i samme lovbud om, at lærekontrakt, indgået for en umyndig, ikke er bindende for lærlingen længere, end til han har opnået en alder af 20 år, med hensyn til personer, anbragte i skolehjem af den i § 28 omhandlede slags, forandres derhen, at aldersgrænsen bliver 21 år.

§ 54. Bestemmelserne i § 5, § 38 og § 46, jfr. § 5 samt §§ 49 og 52, forsåvidt de vedkommer indsættelse i tvangsskoler efter § 5, træder i kraft fra 1. juli d. å. Forøvrigt træder loven i kraft fra den tid, kongen bestemmer.

Regler for mandlige forbryderes indsættelse i de forskellige strafanstalter i Norge*).

§ 1. I bodsfængslet skal — foruden alle til strafarbejde dømte forbrydere, der, når straffen kommer til fuldbyrdelse, er under 21 år — indsættes forbrydere, som tilkendes strafarbejde for en tid af indtil 4 år**), og som er i alderen fra det fyldte 21. til det fyldte 50. år.

Herfra undtages dog a) forbrydere, der tidligere har udstået strafarbejde i cellefængsel (jfr. departementets cirkulære af 11. juli 1884 i lovtidenden), og som, når den senest tilfundne straf skal fuldbyrdes, har fyldt det 25. år, b) forbrydere, der ved straffens fuldbyrdelse har fyldt 21, men endnu ikke 25 år, og som tidligere mindst 2 gange har udstået strafarbejde i sådant fængsel, c) personer, hvis fader eller moder er lappisk.

Skal nogen fange uden afbrydelse udstå strafarbejde efter flere ham overgæede domme, bliver ved spørgsmålet om, hvor straffen skal udstås, straffetiderne at betragte som en enhed.

§ 2. Til strafarbejde dømte forbrydere over 21 år, der ikke i henhold til § 1 skal udstå straffen i bodsfængslet, kan, naar de deri samtykker, tillades indsat der efter bestemmelse af justitsdepartementet i hvert enkelt tilfælde. Dog kan, når ikke særlige omstændigheder er forhånden, sådan tilladelse kun ventes meddelt, såfremt vedkommende forbryders straffetid ikke overstiger 7 år.

Hensidder angældende i en anden strafarbejdsanstalt, bør der, før sagen afgøres, afgives erklæringer fra anstaltens direktør, præst og læge om, hvorvidt de anser det hensigtsmæssigt, at han overflyttes til bodsfængslet. Lægens Er-

*) Se årg. 1896, s. 261.

**) Er ved bkdtr. 10. marts d. år forandret til 3 år.

klæring bør være støttet til en såvidt mulig nøjagtig undersøgelse af angældendes sundhedstilstand og helbredsforfatning.

Også når andragende om optagelse i bodsfængslet fremkommer fra en til strafarbejde domfældt forbryder, der ikke har påbegyndt straffens udståelse, bør behørig lægeerklæring erhverves og medsendes andragendet og sagens akter.

§ 3. Af forbrydere, der er idømt strafarbejde, som efter ovenstående regler ikke skal udstås i bodsfængslet, bliver at indsætte:

a) i Akershus strafanstalt:
de, som ere tiltalte inden Oslo, Akershus, Smålenenes, Hedemarkens, Kristians, Buskeruds, Bratsbergs, Nedenes samt Lister og Mandals lagsogne,

b) i Trondhjems strafanstalt:
de, som ere tiltalte inden Stavanger, Bergen, Bergenhus, Romsdals, Trondhjems, Nordlands, Tromsø og Finnmarkens lagsogne.

§ 4. Foranstående regler træder i kraft fra 1. august 1896.

30. juni 1896.

Literatur.

Det fornylig udkomne hefte af »Bulletin de l'union internationale de droit pénal« (Mitteilungen der internationalen kriminalistischen Vereinigung) — VI bind, hefte 2 — indeholder foruden forenings-meddelelser o. dsl.: Den betingede domfældelse på det ungarske juristmøde, en oversigt — af professor *J. Silovic* — over straffe-lovgivning og strafferetlig literatur i Kroatien, referater af forhandlingerne på forskellige kongresser, deriblandt et af den i dagene fra den 23—30 august f. å. i Genf afholdte kriminalantropologiske kongres (af *E. Gardeil*, professor i Nancy.) Her forelå arbejder af van Hamel, Naecke, Ferri, Lombroso o. a. Morsom og karakteristisk er Lombrosos »ligtale« over sit smærtensbarn, forbrydermennesket; han er glad over at have vundet den overbevisning, at størstedelen af de fødte forbrydere (sic!) kan forbedres (*sont curables*), han er ikke — som man har troet — en tiger, men i virkeligheden en kanin! Også kan mærkes belgieren Lejeunes tale til den italienske hedspore Ferri.

Særlig interesse for danske læsere frembyder en afhandling af cand. juris, assistent i justitsministeriet *Eyvind Orlík*: Straffelovgivning og strafferetlig literatur i Danmark efter 1893. Forfatteren, som har beriget den danske retsvidenskabelige literatur — også nærværende tidsskrift — med flere værdifulde bidrag, og som har behandlet Danmark i det under von Liszt's auspicer udgivne,

stort anlagte værk: Die Strafgesetzgebung der Gegenwart in rechtsvergleichender Darstellung, I bind, Berlin 1894, har med denne afhandling end yderligere søgt at befæste den europæiske doktrins kendskab til og interesse for dansk lovgivning og retsliteratur. Og han har løst sin opgave, som vel ikke er helt tillokkende og lønnende i videnskabelig og literær henseende, særdeles fyldestgørende. Forf.s oversigt over de siden 1893 emanerede love, som enten direkte angå eller strejfe strafferetten, er såvidt ses udtømmende — meget beror jo her på et skøn — og gengivelsen af deres centrale indhold heldig. Af forarbejder og forslag til love gennemgår Olrik udførlig den fra kommissionen angående statstilsyn med børneopdragelsen afgivne betænkning; i et tillæg har han medtaget det i disse dage af den danske rigsdag behandlede lovforslag til forandring af alm. borgerlig straffelovs §§ 200, 202 og 203. Forf.s afhandling slutter med en oversigt over den nyere strafferetlige literatur, som i kvantitativ henseende måske ikke helt igennem har skiftet sol og vind lige mellem hovedværkerne og de mere efemere bidrag. Ved omtalen af pryglestraffen burde vel *A. Hünschell's* »Nogle bemærkninger om pryglestraf« i Ugeskrift for Retsvæsen 1895 s. 119 ff. være medtagne.

Frantz Dahl.

Rivista di Discipline carcerario (Rom). Dette fortrinlige italienske tidsskrift, som med udgangen af 1891 efter den ny straffelovs ikrafttræden ophørte med at udkomme, har under sin tidligere leder direktør *Beltrani-Scalia* d. 1. januar 1897 påny lagt ud til kamp for reformer på fængselsvæsenets og strafferettens område. Om motiverne hertil udtaler B.-S. i sit indledningsprogram, at Italiens kriminalitet i de senere år har forværret sig dels ved de begåede forbrydelsers grovhed, dels ved, at højere sociale lag ere blevne smittede, dels ved repressionens langsomhed og overordenlige mildhed, medens den med så store forvent-

ninger hilste straffelov og de derpå byggede nye anordninger for fængselsvæsenets indretning endnu langt fra ere gennemførte i praxis. For at råde bod på disse mangler skal det være tidsskriftets opgave at kæmpe for følgende mere almindelige principer.

1. Enhed i straffen med ophævelse af adskillelsen mellem forbrydelser, begåede af uhæderlig og ikke uhæderlig tænkemaade, fordi denne distinktion må anses for umulig og farlig.

2. Gennemført adskillelse i straffens udståelsesmåde overfor recidivister og ikke-recidivister, røvere og volds-mænd, mænd og kvinder, mindreårige og voxne.

3. Straffe af ubestemt varighed for de forbrydere, som vise sig ganske uforbederlige.

4. Afskaffelse af de ganske korte frihedsstraffe, især for de unge forbrydere og dem, som for første gang begå små forbrydelser.

5. Sikker bestemmelse af recidivisternes gruppe og ubøjelig strænghed overfor dem.

6. Den videst mulige anvendelse af den betingede løsladelse.

7. Studiet af forbrydermennesket, uden forudfattede meninger, da administrationen ikke kan fritage sig selv for at følge med videnskabens fremskridt og må vise sig rede til at akceptere uomtvistelige resultater.

Endvidere vil tidsskriftet arbejde for enhed i administrationen vedrørende kriminalvæsenet, der for tiden er delt mellem justitsministeriet, ministeriet for den offentlige sikkerhed og ministeriet for fængselsvæsenet.

Med hensyn til mindreårige vil tidsskriftet genoptage hele sit gamle program, da lidet eller intet endnu er udrettet i Italien på dette område, og vil derfor arbejde for indførelse af en særlig domstol, under hvem samtlige af unge forbrydere begåede delikter skal sortere, deres udskillelse fra varetægtsarresterne, i det mindste deres fuldstændige adskillelse fra voxne forbrydere, nedlæggelse af

alle anstalter for deres vedkommende, der have karakter af fængsler, den størst mulige klassifikation af dem, der skal korrigeres, efter juridiske og sociale vilkår samt tidligere domfældelser, opdragelsesanstalter med udelukkende opdragende præg, et særligt tutel over dem, der ere løsladte herfra, oprettelse af modtagelseshuse for dømte forbryderes børn, omsorg fra regeringens side for forladte og mishandlede børn. Til dette gamle program føjes endvidere anvendelse af experimentalanthropologiens principer med hensyn til børnenes opdragelse, særlig overfor de forbryderske børn for således at skabe basis for kunsten at fuldkommengøre mennesket.

Hvad selve fængselsvæsenet angår, vil tidsskriftet påvise nødvendigheden af at højne fængselsfunktionærernes niveau, skaffe fangerne arbejde og indføre rejsesystemet med arbejde for statens eget behov, der alene undgår at skabe skadelig konkurrence for det fri arbejde. I sidstnævnte henseende vil tidsskriftet genoptage sin gamle plan, den romerske kampagnes opdyrkelse ved fangearbejde.

Tidsskriftet vil særlig drøfte den på pariserkongressen (1895) fremførte tanke, i fængslerne at indføre periodiske forelæsninger, som — uden at give sig ud for moralforelæsninger — vender sig til forbryderens hjerte, beskæftiger sig med hans fremtid, og fremløkker de menneskelige følelser.

Endelig lover tidsskriftet at følge med inden- og udenlandsk litteratur, bringe referater fra fængselskongresser, gengive lovtexter og reglementer m. v.

Tidsskriftets pekuniære overskud vil blive tilstillet samfundet til omsorg for dømte forbryderes børn.

Blandt medarbejdere findes så godt som alle berømte kriminalistnavne i Italien, Brusa, Bodio Celli, Colajanni, Conti, Garofalo, Lombroso, Marro, Puglia, Porro, Sergi, Vaccaro m. m. fl. Blandt de udenlandske medarbejdere findes Baer, Kirchenheim, v. Liszt, Prins, Rivière, Tallack, Woxen m. fl.

Udgivelsen sker i månedlige hæfter i 3 dele: 1) videnskabelige afhandlinger, 2) bulletin om personalets omskiften i de forskellige fængsler og strafanstalter, 3) en læseserie til brug for fanger.

De to udkomne hæfter indeholde:

1. hefte: En oversigt over de pariserkongressen forelagte spørgsmål og de derom afgivne resolutioner, af senator *Canonico*. — En beretning til indenrigsministeriet om det anthropometriske Bureau i Paris af professor *Sergi*. — Regeringsforslag til forandring af reglerne om *domicilis coatto*. — Camorraens hemmeligheder. — Beretning fra England om fængselstjenesten. — Mindre meddelelser.

2. hefte indeholder: Lovforslag af strafferetligt indhold forelagte rigsdagen. — Beretning fra de franske selskabers kongres. — Beretning fra international kriminalistisk forenings kongres. — Fængselsstatistik. — Neapels fængsler. — Mindre meddelelser. — Boganmeldelse. —

Desuden findes i begge hæfter gengivelse af italienske love, resolutioner og reglementer vedrørende strafferet og fængselsvæsen.

A. G.

The Prisons Service Review (London). I december f. å. har England fået sit første faglige tidsskrift for fængselsvæsen under det oven angivne navn. Når et sådant ikke tidligere er forsøgt, ligger dette i den engelske presses store redebonhed til at give plads for herhen hørende artikler, der altid kunne påregne levende interesse hos publikum. Ikke desto mindre vil det nævnte tidsskrift sikkert kunne udfylde et savn, ved at virke som reservoir for den literatur, som hidtil er bleven spredt på utallige steder i bladartikler, pjecer o. l.

I indledningsheftet erklærer tidsskriftet det for sin opgave at være mellemed mellem fængselsembedsmænd af enhver klasse og for den del af publikum, som interesserer sig for fængselsvæsen og den gruppe sociale problemer,

som mere eller mindre direkte ere forbundne dermed. Det lover særlig at beskæftige sig med behandlingen af unge forbrydere, gentagne korte straffedomme for drukkenskab, arvelighed, åndssvaghed og sindssyge som fremherskende faktorer i forbrydelsens problem, recidivisme, fængselssekskabernes organisation og opgave, ubestemte straffedomme m. m. Blandt medarbejderne findes fængselskommissionens formand Ruggles-Brise, Howard-selskabets sekretær Tallack samt et stort antal fængselsdirektører, præster og filantroper.

Tidsskriftet vil udkomme i månedlige hefter à 6 d.

Første hefte indeholder bl. a.: Opdragelse og straf, af Lord *Norton*. — Kirken og fængselsreformen, af *Tallack*. — Reformatory og industrial schools, af *Morrison*. — Fængselspræstens beretninger, af *Horsley*. — Fængselsvogtere, af *Hopkins*. — Breve til udgiverne. — Lovgivning om alkoholisme. — Forskellige nyheder. — Irske fængsler. — Howard-selskabet. — m. m. A. G.

Fångvårdsmannaföreningen i Finland. Meddelanden. IX. Januar, 1897. Indhold: Werner Hjelmmann. Straffverksställigheten enligt det nya norska strafflagsförslaget af *Alexis Gripenberg*. Frågan om vilkorliga domar. Vankilan koulusta, osaksi K. Krohnen mukaan. I *Nikko*. Från utländska straffanstalter. Alkoholkonsumtionen i Belgien. Ovanliga rymningsförsök. Till frågan om fångelsearbetet. Notiser från främmande land. Prejudikat och notiser. Fångvårdsmannakorpsen år 1896. Uppgifter över förändringar bland arvodes funktionärerna vid fångelserna.

Tidsskrift f. Retsvidenskab. 4. hefte 1896. Indhold: Drag af fornfinnsk rättslif, af *R. A. Wrede*. »Det sidste projekt til danske lov? af *V. A. Secher*. Den svenske højesteret i 1895, af *J. Heckscher*. Fremmede love i 1894. Nord. literaturfortegn. f. 1895. Fremmed literatur i 1895.

Blätter f. Gefängnisskunde. 3—4 hefte 1896. Indhold: Straffe- og fængselsvæsenet i Japan, af *K. Krauss*. Lov

ang. forsømte børn i Norge. Nyt fra fængselsselskaberne i Belgien. Tidender i fængslet, af *Rauchstein*. Korrespondance. Literatur. Meddel. fra praxis. Fra strafanstalterne. Fængsels-selskaber. Foreningsanliggender. —

Schweitz. Zeitschrift f. Strafrecht. 4—5 og 6. hefte, 1896. Indhold: Om d. 4de anthropologkongres, af *A. Gantier*. Anden i den moderne straffelovgivning: af *C. Stooss*. Tre Bernske domme over privat fejde. Af en forbryders biografi. Unge forbrydere. Om skolestraffe. Von Liszts angreb på evnen til tilregnelighed, (*Zurechnungsfähigkeit*), af *C. Stooss*. Komiteerne til forsvar for børn, som ere komne i kollision med loven, af *H. le Fort*. Det norske straffelovudkast, af *H. Lammusch*. Budskab fra forbundsrådet, angående revisionen af forbundsforfatningen i anl. af retsenhedens indførelse. Literaturanmeldelser. Strafferets-tidende.

Nytt jurid. arkiv, II, häft 4, 1896. Indhold: Lagförslag vid 1896 års riksdag.

Société gen. des Prisons, nr. 1—2. 1897. Indhold: Mødet i decbr. 1896. Soirée for *M. le Jeune*. Betragtninger over forsøget (*tentative*), af *R. Saleilles*. Kriminaliteten i Italien, af *Bodio*. Reformatoret Concord, af *Pussez*. Mødet i januar d. å. Den correction, opdragelse i Europas forskellige lande, af *K. Joly*. Bulgariens straffelov, af *de la Grasserie*. Revue for patronage og enit. institutioner.

Tidsskriftet.

I 1892 bragte Tidsskriftet en udtalelse om dets tilblivelse og tilværelse. Det er ikke meningen at vende tilbage til denne; men nu, da det er min hensigt at ophøre med denne min virksomhed, fordi min helbred ikke tillader mig at fortsætte den længere, må jeg dog til afsked sige et par ord.

Når man i 20 år har havt med en kær sag at gøre, har viet den sine bedste kræfter og sin største interesse, er det let forståeligt, at man svært nødig skilles fra den, og ligeledes nødig tager afsked med de mange venner, som — i dette tilfælde — arbejdet ved Tidsskriftet til de forskellige tider har bragt mig i forbindelse med rundt om i verden. Dog vil der for mig være en tilfredsstillelse i erindringen om den støtte, der, særlig fra de forskellige lande i Norden, er ydet mig i min gerning, og for hvilken jeg er opfyldt af sand taknemlighed. Uden denne støtte vilde værket ikke være blevet gjort. Og jeg tænker derved ikke blot på de mænd, som med deres navne og autoritet have støttet Tidsskriftet, ikke blot på de ikke få, der have ydet bidrag til Tidsskriftets indhold, men også på alle dem, som i mange år have fulgt Tidsskriftet med usvækket interesse.

Ligeså vist vilde Tidsskriftet ikke have havt så langt et åremål for sin tilværelse at se tilbage på, hvis det ikke havde fået den værdifulde pecuniære bistand, det på forskellig måde har havt såvel fra statens som fra andre sider, såvel i indland som i udland.

Da det imidlertid ikke er hensigten, at Tidsskriftet skal ophøre, men herr cand. juris, fuldmægtig i politiet *A. Goll* og herr cand. juris, inspektør ved vestre fængsel *St. Grundtvig* have til hensigt i forening at fortsætte udgivelsen 1898, er det mit håb og min anmodning, at den bistand, der i alle retninger og fra alle sider så beredvilligt hidtil er ydet Tidsskriftet, også i fremtiden må komme det tilgode. Begge de herrer have allerede i flere år været medarbejdere ved Tidsskriftet, jeg kender derfor deres interesse for den sag, det behandler, og det er mig inderlig kært at overlade det i så gode hænder.

Som afslutning på min virksomhed ved Tidsskriftet, er det dog først min hensigt — jeg opfylder derved et fra flere sider udtalt ønske — at foranledige udarbejdet et general-register for de 20 år af Tidsskriftets existens.

Fr. Stuckenberg.

Lægers tavshedspligt.

Nedskriveren af disse linier er ved undersøgelser angående lovgivningens stilling, i og udenfor Norge, til det norske straffelovudkasts § 144*), særlig med hensyn til lægers tavshedspligt, bragt til at sætte sig nærmere ind i den gældende europæiske lovgivning udenfor de nordiske lande.

Da de nævnte straffelovudkasts motiver på dette punkt (se side 156) har indskrænket sig til nogle ganske få linier, kan det muligvis have nogen interesse her at give en udsigt over de tyske, franske og en del andre landes bestemmelser angående lægers tavshedspligt eller måske rettere tavshedsret, hvorom norsk og dansk lovgivning så godt som tier og Sverige heller ikke har særdeles meget. Fremmost blandt de nordiske lande står unægtelig Finland i denne henseende, se finsk straffelovs kap. 38 § 3.

På grund af den mellemstilling, som særlig de italienske og ungarske straffelovbøger indtager, ligesom også fordi de hører til de nyeste og altså forudsætningsvis mest fuldkomne og tidsmæssige, stilles deres bestemmelser i denne oversigt i spidsen, idet blot forudskikkes den i C. Stoos's foreløbige udkast til straffelovbog for hele

---

*) Udkastets § 144 er sålydende: »Præster, sagførere, forsvarere i straffesager, læger, apothekere og jordemødre, såvelsom disses betjente eller hjælpere, der retsstridig åbenbarer hemmeligheder, som er dem eller deres foresatte betroede i stillings medfør, straffes med bøder eller med fængsel indtil 6 måneder.

Offentlig påtale finder alene sted efter fornærmedes begæring, eller hvor det kræves af almene hensyn*.

Schweitz optagne bestemmelse, der i sin næsten skrigende knappe fatning, som det ses, nokså nær slutter sig til de velske Kantoners nedenfor omhandlede nugældende lovbud: »Wer ein Berufsgeheimnis verletzt, wird mit Geldstrafe bis zu 10000 Franken oder mit Gefängnis bestraft. Die beiden Strafen können verbunden werden«.

Den italienske straffelovbog af 1889 har i sin art. 163 følgende bestemmelse, der nærmer sig adskillig den ovennævnte finske: Hvo, som uden fyldestgørende grund (*senza giusta causa*) åbenbarer en hemmelighed, hvorom han er bleven vidende formedelst sin stilling (*stato od ufficio*) eller det yrke (*professione od arte*), og hvis bekendtgørelse kan forvolde skade, straffes med fængsel indtil 1 måned eller med bøder fra 50 til 1000 lire. Bøderne kan, om skade er forvoldt, ikke være under 300 lire.

Det kommer efter dette ikke alene an på, om åbenbarelse har fundet sted; men den må også have kunnet forvolde eller virkelig have forvoldt velfærdstab for vedkommende. Nogen betroelse tales der ikke om.

Fyldestgørende grund foreligger ikke blot, hvor loven gør angivelse af visse grove forbrydelser til pligt (se således art. 102 i den italienske straffeprocesslov), hvor vedkommende er indstævnt som vidne og finder at burde forklare, hvad han ved, eller hvor der iøvrigt efter de foreliggende omstændigheder er føje til ikke at bevare tavshed. Derimod vil ikke indiskrete meddelelser i videnskabeligt øjemed i Italien mere end andetsteds ske ustraffet.

Af lignende indhold er den ungarske straffelovsbogs § 328, kun at den vil have straf anvendt, når åbenbarelsen kan skade en families eller en persons gode navn og rygte, medens den italienske lovtekst taler om at kunne »*cagionare nocumento*« i sin almindelighed. Straffen er noget strengere i Ungarn, 3 måneders fængsel og 1000 gylden i bøder.

Det russiske straffelovudkast § 83 (dr. X. Greteners oversættelse af 1885) slutter sig meget nær til den ungar-

nej, se
art 288

ske straffelovs affattelse. Ikke-påberåbelse af ret til fritagelse for at vidne går ind under det russiske udkasts bestemmelser som også under de nysnævnte straffebud for Italien og Ungarn.

I denne forbindelse bør også nævnes den med de nysomhandlede bestemmelser beslægtede art. 120 i Luzerns politistraflov af 1861, der er sålydende: Offenlige tjenestemænd, læger og fødselshjælpersker, som med tilsidesættelse af deres embeds- eller kaldspligter åbenbarer andre sådanne kendsgerninger, som de ifølge deres særegne yrkesforhold er bleven bekendte med, straffes med bøder fra 20 til 200 francs.

Som hovedhjørnestene for den sammenlignende retsforskning på dette som på så mange andre områder fremtræder imidlertid de tyske og franske hidrørende bestemmelser; bl. andre efterdannelser efter tysk mønster kan nævnes den oven citerede § 144 i det norske straffelovudkast.

Den franske straffelovbogs § 378 har også, som det nedenfor vil ses, en hel række af efterligninger.

En nærmere indgåen på den i videnskaben og af retsbrugen almindelig hævdede forståelse og anvendelse af de tyske og franske bestemmelser om lægers tavshedspligt antages at være af så stor betydning, at en oversigt derover bør anses for at være på sin plads her.

Det tyske riges straffelovbog af 1870 (1871) truer i § 300 bl. a. læger, jordemødre og apothekere eller sådanne personers medhjælpere med bøder indtil 1000 rmk. eller fængsel indtil 3 måneder for ubeføjet at åbenbare privathemmeligheder, der i stillings eller yrkes medfør er vedkommende betroet.

Hemmelighed er efter den almindelig hævdede fortolkning alene sådanne kendsgerninger, at den, hvem de angår, efter deres beskaffenhed må forudsættes ikke at ville have dem åbenbarede, eller udtrykkelig har udtalt at dette er hans ønske.

Som »betroet« anses ikke blot, hvad der ligefrem

bliver meddelt en læge osv. af en syg eller dennes omgivelser, men også hvad lægen under sin undersøgelse af vedkommende kommer efter. Som regel vil der ikke her blive tale om andre kendsgerninger for en læges vedkommende end sådanne, som vedrører eller står i forbindelse med den syges tilstand; men udelukket er dette aldeles ikke. På den anden side kan iøvrigt ikke enhver meddelelse til en læge i hans kalds medfør betragtes som en betroelse. Det må komme an på, hvad det gælder, og under hvilke omstændigheder meddelelsen er sket eller iagttagelsen er gjort, om meddelelse til andre derom kan anses for tillidsbrud. Hvorvidt en meddelelse til en enkelt person, på hvis tavshed man trygt kan stole, falder ind under lovens straf, er omstridt blandt lovfortolkerne. Meddelelsen må imidlertid ubetinget ske forsætlig, men behøver ikke at have til hensigt at skade eller fornærme.

»Ubeføjet« er enhver åbenbarelse, som ikke foregår med vedkommendes samtykke eller i henhold til en af loven følgende adgang eller pligt til at give meddelelse om den betroede kendsgerning. At det sker til kolleger eller studerende i videnskabeligt øjemed er ikke tilstedeligt, uden at derved undgås alle betegnelser og andre oplysninger, som gør vedkommendes person kendelig.

Tilstedelig, men ikke derfor pligtmæssig er lægens åbenbarelse af, hvad der i stillings medfør er ham betroet, når han er indstævnt som vidne.

Den tyske straffeprocessordn. § 52 bestemmer udtrykkelig, at lægen ingen ret har til at undslå sig for at vidne, hvis den, som har betroet ham hemmeligheden, giver sit samtykke. På den anden side opstiller den tyske Civilprocessordning § 348 i tilknytning til §ens bestemmelse om, at de, hvem hemmeligholdelse af i stillings eller yrkes medfør betroede kendsgerninger påhviler, er fritagne for at vidne, udtrykkeligt forbud mod til sådanne personer at stille spørgsmål, hvis besvarelse åbenbart vilde afdække yrkeshemmeligheder, selv om vedkommende måtte være villig til at aflægge vidnesbyrd.

Endog i straffesager vil lægen have til pligt at prøve med sin samvittighed, om han bør vidne, når det af ham forlanges.

Den bekendte strafferetslærer v. Liszt udtaler, dog under modsigelse fra andre hold, at en meddelelse til en familiefader om sønnens veneriske sygdom eller om hans tjenestepiges svangerskab fremstiller sig som »beføjet« og straffri, uagtet den ligger udenfor de af loven opstukne grænser for det tilladelige.

Påbud om åbenbarelse har den tyske straffelovbogs § 139, der under straf af fængsel pålægger at gøre betimelig anmeldelse om visse grovere forbrydelser. Efterlevelse af forskrifter angående anmeldelse til de offentlige myndigheder om smitsomme sygdomme og desl. kan naturligvis ikke pådrage straf for ubeføjet åbenbarelse af privathemmelighed.

Det østerrigske straffelovudkast, der efter gentagne gange siden 1874 af regeringen at have været forelagt »rigsrådet« endnu ikke er vedtaget, har omtrent ordret fulgt den tyske straffelovbogs § 300. Den gældende østerrigske straffelovbog sætter i § 489 tab af ret til at praktisere — første gang indtil 3 måneder, anden gang indtil 1 år og 3die gang for bestandig — for læger eller jordemødre, som til andre end offentlige myndigheder, og hvor de afæskes erklæring, åbenbarer de til deres behandling betroede personers hemmeligheder. Foruden den heri middelbart udtrykte pligt til som vidner eller på anden måde at give oplysninger under pågående strafferetsforfølgning må også bemærkes den i samme straffelovbogs § 359 pålagte pligt til at anmelde sygdomstilfælde, legemsbeskadigelser, fødsler eller dødsfald, der giver grund til mistanke om, at en forbrydelse er begået, i hvilken henseende den østerrigske lov er strengere i sine fordringer end den tyske lovbog. Ved siden af den strenge straf, som ligger i bevøelse af retten til at praktisere, får det mindre betydning, at der er særskilt straf for i trykt skrift eller iøvrigt offentlig uden tvingende foranledning at bringe frem for almenheden ærerørige meddelelser om nogens privat- eller

familieliv. Når det østerrigske udkasts straffebud for uretrettiget krænkelſe af privathemmelighed ikke optager den gældende straffelovs trusel om frakendelse af ret til at udøve lægepraksis, er herved at bemærke, at udkastet (se § 36 i regeringsforelægget af 1891) ligesom den norske straffelovskommissions udkast §§ 29 & 30 opstiller tab af ret til at drive lægevirksomhed som tillægsstraf for tilfælde. Schweitzerkantonen Tessins straffelov stemmer nok så nær sammen med den østerrigske lovs § 489, dog således, at den gør undtagelse, når der foreligger en »berettiget bevæggrund« til åbenbarelse.

Stiller man side om side den tyske straffelovbog art. 300, det østerrigske udkast (regeringsforelægget af 1891) § 327 og det norske udkast § 144, vil man se, at man uden betænkning paa de to sidste kan overføre den hævdede fortolkning af den tyske bestemmelse.

<i>Den tyske straffelovbogs art. 300:</i>	<i>Det østerrigske straffelovudkast (af 1891) § 327:</i>	<i>Den norske straffelovkommissions udkast (af 1896) § 144:</i>
Rechtsanwalte, Advokaten, Notare, Vertheidiger in Strafsachen, Aerzte, Wundärzte, Hebammen, Apotheker, sowie die Gehülfen dieser Personen werden, wenn sie unbefugt Privatgeheimnisse offenbaren, die ihnen kraft ihres Amtes, Standes oder Gewerbes anvertraut sind, mit Geldstrafe bis zu ein Tausend fünf Hundert Mark oder mit Gefängnis bis zu drei Monaten bestraft.	Advocaten, Notare, Vertheidiger in Strafsachen, Aerzte, Hebammen, Apotheker, sowie Gehülfen dieser Personen werden, wenn sie unbefugt Privatgeheimnisse offenbaren, die ihnen kraft ihres Amtes, Standes oder Gewerbes anvertraut sind, mit Gefängnis bis zu drei Monaten oder an Geld bis zu 500 Fl. bestraft.	Præster, sagførere, forsvarere i straffesager, læger, apothekere og jordemødre, såvel som disses betjente eller hjælpere, der retsstridig åbenbarer hemmeligheder, som er dem eller deres foresatte betroede i stillingsmedfør, straffes med fængsel indtil 6 måneder.
Die Verfolgung tritt nur auf Antrag ein.	Die Bestrafung erfolgt nur auf Grund einer Privatanklage.	Offenlig påtale finder alene sted efter fornærmedes begæring, eller hvor det kræves af almene hensyn.

Endnu strengere end de tyske bestemmelser, efter ordlyden og dens gennemførelse i praksis, er den franske straffelovbogs art. 378, der for læger, apotekere, jordemødre og alle andre, som åbenbarer hemmeligheder, der i stillingsmedfør er dem betroede, udenfor de tilfælde, hvor loven gør vedkommende til pligt at optræde som angiver, fastsætter fængselsstraf fra 1 til 6 måneder og bøder fra 100 til 500 frs.

Hvorvidt en virkelig betroelse har fundet sted eller om det er nok, at man har opdaget hemmeligheden ved en i andet øjemed foretaget lægeundersøgelse, er et omtvistet punkt.

Som åbenbarelse i lovens forstand anses enhver meddelelse, selv af lægen til hans hustru eller af jordemoderen til hendes mand. Nogen retsstridig hensigt behøver ikke at foreligge for at åbenbarelse skal rammes af straffebudet, lige så lidt, som der overhovedet erkendes at være nogen som helst gyldig beføjelse til at bryde tavshedspligten på andet sted end for vidneskranken. Herved ses dog bort fra, at læger (og jordemødre) efter art. 14 i lov af 30te november 1892*) har pligt til at anmelde de af dem iagttagne tilfælde af epidemisk sygdom, og ligeledes fra, at læger efter art. 56 i civillovbogen har ansvar for, at den påbudte anmeldelse af fødsler sker inden 3 dage; m. h. t. sidstnævnte lovbud er dog at mærke, at anmeldelsen ikke behøver at angive moderens navn, eller hvor fødslen har fundet sted, når det gælder en ugift kvindes person eller fra-skilt (separeret) hustru.

Med vedkommendes samtykke kan tavsheden brydes. Men berører den pågældende hemmelighed to personer på en gang, mand og hustru, fader og søn osv., er det ikke

---

*) Den nævnte lov om udøvelse af lægevirksomhed er bemærkingsværdig bl. a. også derved, at der i Frankrig, hvor forsamlingsfriheden er langt mere indskrænket end hos os, først ved denne lovs art. 13 er givet adgang til at stifte lægeforeninger.

nok, at den, der har betroet vedkommende læge hemmeligheden, samtykker. Den anden må også give sit minde til åbenbarelsen.

Den angivelsespligt, som art. 378 i straffelovbogen nævner, sigter til art. 103—107. hvorved det gjordes til pligt under strænge straffe at anmelde sammensværgelser mod statens sikkerhed osv. Disse artikler er imidlertid nu ophævede ved en lov af 28de april 1832.

Indkaldes læger (jordemødre osv.) som vidne, enten det gælder straffesager eller civil retstrætte, kan han for retten nægte at svare under påberåbelse af, at han ellers vilde krænke en betroet hemmelighed, hvor vigtige interesser det end drejer sig om, og hvor forsvindende end hemmelighedens betydning er. Men er lægen villig til at vidne, kan han ikke straffes for de betroede hemmeligheders åbenbarelse.

Erfaring synes i Frankrig dog snarere at vise, at lægerne er altfor tavse med, hvad der i stillings medfør er dem betroet, end omvendt, og de gør i reglen brug af sin ret til at tie, selv hvor der efter den almindelige mening kan synes at være den stærkeste opfordring til at bryde tavsheden.

Den belgiske straffelovbog af 1867, der afløste den tidligere i Belgien gældende franske straffelovbog, har i sin art. 458 optaget dennes art. 378 dog med et par forandringer. Således gøres der en udtrykkelig undtagelse fra hemmeligholdelsespligten, når vedkommende er indstævnt som vidne eller i det hele taget, når loven pålægger dem at åbenbare de betroede hemmeligheder. Ubetinget pligt til at bryde sin tavshed som vidne har lægen dog ikke. Hvor det gælder almenfarlige forbrydelsers angivelse, er straffebudet heller ikke anvendeligt. At der har foreligget hensigt at ville skade, kræves ikke. Derimod må forsætlighed godtgøres.

Den luksemburgske straffelovbog af 1879 har igen

uforandret optaget den belgiske bestemmelse i dette punkt.

Flere af de schweitziske kantoners straffelove følger fransk mønster. Således falder Genf og Neuchâtel's bestemmelser ordret sammen med den franske code pénal art. 378, og Freiburgs omtrent ligeså. Berns straffelov afviger alene derved, at den har udvidet adgangen til at åbenbare betroede hemmeligheder til ikke blot at gælde, hvor loven, men også »deres pligt« pålægger lægerne at gøre anmeldelse, noget, som synes at levne lidt mere rum for en videre mulighed, end den franske lov efter sin lydelse i al fald hjemler, — til straffrit at kunne følge samvittighedens stemme under visse forhold.

På den anden side har Wallis benyttet den franske tekst med udeladelse af enhver undtagelsesbestemmelse, noget, som dog i anvendelsen så vidt vides, ikke er tillagt den betydning, at ingen undtagelse gælder.

Den hollandske straffelovbog af 1881, der i art. 272 sætter fængsel indtil 6 måneder og bøder indtil 600 gylden for den, som forsætlig åbenbarer en hemmelighed, som han på grund af sit embede eller sit yrke skulde have bevaret, synes også at nærme sig stærkt den franske straffelov, men er efter sin ordlyd endnu mere bestemt. Der bliver selvfølgelig heller ikke i Holland spørgsmål om at straffe læger, der udenfor tilfælde, hvor afhørelse er udelukket, som vidner undlader at gøre gældende sin ret til at tie.

Den engelske lovgivning erkender ingen medicinske hemmeligheder eller noget retskrav på sådannes bevarelse. Den eneste måde, hvorpå man kan gøre gældende nogen påstand på betroede hemmeligheders ikke-åbenbarelse, er gennem lovgivningens bestemmelser om straf for ærekrænkelser. Men da det til sådannes begåelse fornødne forsæt i de fleste tilfælde vil have manglet, kommer man ikke langt dermed.

And. Færden.

Det københavnske fængselsvæsen.

Atter har Københavns kommune gjort et smukt skridt fremad mod sit fængselsvæsens fuldkommengørelse, idet man har iværksat den længe projekterede omdannelse af det gamle mandsfængsel ved Råd- og Domhuset efter celle-systemet. Der er derved skaffet plads til 73 arrestanter i celle og til 15 i fællesarrester à 3 personer.

Som det fremgår af det om de forskellige fængslers benyttelse under 11. maj d. å. udgåede reglement, er det herefter meningen, at det ny mandsfængsel og det i forbindelse dermed stående, men dog behørig isolerede kvindes fængsel fortrinsvis skulde optage de varetægtsfanger, hvis forhør ikke ere sluttede, hvorved den i mange henseender uheldige vogn-transport fra de fjernere liggende fængsler og det mislige ophold i de berygtede »skabe« skulde kunne undgås eller i alt fald betydelig indskrænkes.

Vestre fængsel og arresthuset på Kristianshavn skal herefter modtage henholdsvis mænd og kvinder, der skal udstå straf, afsonede bøder e. desl., de varetægtsfanger, hvis forhør ere sluttede, eller hvis flytning fra Nytorvs arresthus nødvendiggøres af pladshensyn, samt endelig alle løsgængere og betlere, der hendsidde under sag, idet disse ikke komme så hyppig i retten, og deres transport i det hele frembyder færre misligheder, end tilfældet er med andre varetægtsfanger.

I samtlige 3 fængsler vil der nu være plads til ialt 512 personer, deraf 458 i celle og 54 i fællesarrester til højst 4 personer.

I forbindelse med de øvrige reformer er der også indtrådt en, forbedring af opsynspersonalets kår, idet dagbetjentenes løn nu er forhøjet til 1000—1050 kr. og natbetjentenes til 950 kr., hvilket naturligvis ikke er uden betydning for de kvalifikationer, der kan fordres til ansættelse, og derigennem for den hele ånd og tone.

Når forhåbenlig om ikke ret mange år det gamle kvinde-arresthus på Kristianshavn er afløst af et nyt og tidssvarende, vil København indtage en første rangs plads i henseende til ordningen af sit fængselsvæsen.

Ligprøven i Aarau i året 1648.

Af dr. juris Walther Merz.

Ligprøven var en af de mærkværdigste gudsdomme, der som ingen anden havde slået så dybe rødder i folkebevidstheden og vel endogså blev begunstiget af kirken, så den overlevede alle andre.

Når gerningsmanden til et mord eller drab ikke kunde blive udfunden, måtte den mistænkte træde hen til børen og berøre liget; ved nærmelsen af den skyldige troede man, at det begyndte at bløde. En række tilfælde er bevaret, hvor en blødning af liget virkelig indtrådte; mest bekendt er vel ligprøven i Nibelungen, hvor ved Hagens nærmelse Siegfrieds sår brød op. Også i Sveits ere sådanne tilfælde påviste. Men hyppigere udeblev dog underet, hvad der havde til følge, at den mistænkte blev anset for uskyldig. Jakob Bächtold har i den i noten nævnte afhandling*) anført de bekendte tilfælde i Sveits, det seneste af disse er fra året 1589. Efter reformationen, påstår Bächtold, er ligprøven udelukkende bleven anvendt i katholske stæder. Det er derfor ikke uden interesse at lære denne gudsdom at kende 1648 i et reformeret gebet, så meget mere, som de nådige herrer i Bern selv have godkendt fremgangsmåden.

*) Über die Anwendung der Bahrprobe in der Schweiz, in der Festschrift für Konrad Hoffmann, V. 221 f. f.

I staden Aarau's rådsakt 45 fortælles nemlig følgende:

Den ¹⁰/₂₀. januar 1648, eftermiddag kl. 3, blev det meddelt det lille råd i Aarau, at mester Hansens dreng var død, idet en kone var faret over hans ansigt med sine hænder. Retsbudet fortæller, at han selv har set »scenen«. Jos — således hed drengen — »havde været ganske opsvulmet og øjnene ude af hovedet«. Mester Hans havde fortalt ham, at Jos havde meddelt ham, at han for otte dage siden havde været til et pøsegilde i Hans Rufflins hus, og der var en kone faret med hænderne over hans ansigt.

Mester Hans Berchtold bekræftede dette og nævnedesom hin kone Hammerelse*). Yderligere vidner erklærede overensstemmende, at Jos havde havt et hovent ansigt og blå øjne og havde sagt til dem, at det havde Hammerelse gjort. Barbeli Franck tilføjer, »han havde sagt til hende, hun skulde gå til Else i Hammerhaven og hente en håndfuld petersilie; da spurgte hun, hvad han vilde gøre med den; da sagde han, hans mester måtte lave ham en suppe, fordi Hammerelse havde gjort det ved ham«.

Ved forhøret, som blev fortsat den ¹¹/₂₁. januar ved det edfæstede lille råd, fremkom ikke andre ny momenter, end at Jos havde været drukken, da han kom til pøsegildet, havde drukket videre og havde også sovet lidt. Det blev besluttet, at sende bud efter Hammerelse og foreholde hende, hvad der var oplyst i forhøret: at hun var skyld i Joses død.

Hammerelse nægter og tilbyder, »hun vil lægge hånden på drengen og bede gud om et tegn, hvis hun er årsag til denne drengs død«.

Rådet beslutter: »da vi have vore nådige herrer så nær ved hånden, og da en sådan kasus aldrig har tildraget sig her før, så være sagen indstillet, til vi have indhentet vore nådige herrers råd, konen lægges indtil da i lænker, og drengen forbliver ubegravet«.

Fogden blev sendt til Bern. Han beretter til det ed-

---

*) Hammeren er en lille forstad til Aarau.

fæstede råd og til de tredive resultatet af sin forespørgsel, »at vore nådige herrer befaler, at der skal anstilles examen, om hun er en ond kvinde; ligeledes også, om hun af sig selv har tilbudt at ville berøre den døde dreng og anråbe gud om, at han vil give et tegn, hvis hun er årsag i hans død«. Det blev derefter besluttet, at sende bud efter naboerne og optage forhør over dem.

Naboerne gav Else »en god lov, de vidste intet andet om hende end agtværdigt, godt og kært«, kun få fortalte løse rygter. Else blev endnu en gang fremstillet og forblev ved sit udsagn; derpå »er det besluttet i rådet, at hun skal lægge sin hånd på det døde legeme og kalde gud til vidne, at hvis hun er skyld i hans død, han da vil give et tegn«.

»Den førnævnte Else i Hammer har berørt drengen og bedet«: »O gud herre jesus, er jeg skyldig i drengens død, så giv et tegn«, og det har hun bedet tre gange. Da drengen herpå intet tegn gav, så skrides hermed til den endelige dom, hvorved erkendes, at denne kone, fordi hendes naboer give hende et godt vidnesbyrd, igen sættes på fri fod og vises hjem, og dette fængsel, hvori hun har været, skal på ingen måde skade hende«.

(Efter Schw. Zeitsch. f. Strafr. 10. årg. 1897.)

En strafanstalt i den argentinske Republik.

Efterstående meddelelse er tagen af et meget interessant værk af en jesuiterpater, som i længere tid har set sig om i de tre hovedstæder i La Platagebetet og har gjort alle offentlige anstalter og tilstande der til genstand for sine iagttagelser og studier. Hvad pateren med sit menneskekendskab har set og hørt i strafanstalten i Buenos Ayres, vil det formentlig interessere at se gengivet her*).

På sin vandring i den store stad Buenos Ayres, dronningen ved La Plata, bliver P. Schupp af sin ledsager også ført til den derværende strafanstalt (Penitenciariet). Vi lade ham selv tale.

»Tag De deres kappe og hat« sagde en dag P. Fr., den venlige mand, til mig. »Og hvad skal der så ske?« »Vi ville besøge tugthuset«. »Og hvad have vi at gøre i tugthuset?« »Nok, jeg vil prædike og De tage anstalten nærmere i øjesyn, måske har De aldrig set noget lignende«. Godt. Jeg tog kappe og hat, og vi gik. —

Foran døren holdt vognen. Vor vej gik ud af staden; husene begyndte at blive færre. Flere, hvis indvånere åbenbart vare italienere, bar skilte med garibaldistiske inskriptioner. Tilsidst kom vi til en stor og høj mur, som omsluttede et vidt udstrakt terræn i form af et trapez; der-

*) Ein Besuch am La Plata. Von P. Ambros Schupp, S. J. Freiburg i. B. 1891.

indenfor ragede forskellige høje bygninger frem, og udenfor var det indfattet af smukke græsplainer. Vi holdt foran en stor port. »Her ere vi ved målet«, bemærkede pateren, og vi steg ud. Skildvagten indlod os. Strax indenfor porten lå fængselsdirektørens bolig; flere skildvagter havde post her.

Penitenciariet i Buenos Ayres er indrettet efter det Auburnske system. Vi gjorde direktøren vor opvartning, og han modtog os venligt. Det var en officer af middelalder, en alvorlig, rolig, men dog venuesæl mand. Vi måtte opholde os en tid hos ham, indtil fangerne vare forsamlede for at høre prækenen; da det var sket, begav vi os til kapellet. Vi måtte passere mellem de øvrige fængselsmændsboliger. Nu deler bygningen sig i to fløje, som danne en lige linie; det er den del, som indeslutter de individer, der ere under varetægt. Vi gå endnu lidt længere og nå en halvrund udvidelse af gangen. I midten er der en rund glaspavillon. Den danner centrum for fem i stråleform her sammenløbende lange fløje, det egenlige straffængsel. Enhver af disse fløje bliver på langs ved en bred gang delt i to. Gangen er ved en mægtig gitterdør af jern aflukket imod den ovenfor omtalte halvrunde forplads. I glaspavillonen traf vi opsynsmanden, som fra dette sted overser de fem fløje og kan have et øje med enhver bevægelse, der foregår »Vilde De ikke lade fængslets kapellan kalde?« sagde P. Fr., så gå vi imidlertid til kapellet«. Vi steg op ad en smal trappe og kom ind i et rum, som svarede til den nedre halvkreds, kun at det lå en etage højere.

På siden ud til de fem gange var det åbent og kun omsluttet af et gitter, så at man fra alle sider kunde se alteret, som stod i midten. Her fandt jeg et antal fanger forsamlet, som vilde høre paterens præken. Jeg havde ikke lang tid til at se mig om, da det blev sagt mig, at fængslets kapellan ventede på mig. Så steg jeg igen ned ad trappen og overlod mig til hans førelse. Han var en venlig mand, kundskabsrig og beskeden, en Italiener af

fødsel, men efter sin optræden en gemytlig Schwaber. Han talte ved siden af sit modersmål desuden tysk, engelsk, fransk og spansk, og intet af disse sprog var overflødigt i hans stilling, da der blandt fangerne fandtes folk af de nævnte nationaliteter. De fem fløje bar på bagvæggen, som afsluttede gangen, et stort numer hver, den første til venstre nr. 1, den næste nr. 2 og den sidste til højre nr. 5.

Nr. 1 er korrektionshus, i nr. 4 findes unge fanger og forsømte drenge af forskellige aldre. De andre fløje rumme, hver, en egen kategori af tugthusfanger. For at give mig et begreb om den indre indretning af cárceret førte kapellanen mig ind i en af de fem fløje. Til højre og venstre for den brede gang ligge de rummelige celler, hvor de fangne tilbringer deres liv i ensomhed. Vi trådte ind i en celle. Det var en ung franskmands. Fangen gjorde ikke noget dårligt indtryk; hans ansigtsudtryk var tværtimod roligt og vindende, og manererne vare høflige. Efter alt at dømme havde han nydt en god opdragelse, og kapellanen fortalte mig, at han var ham til megen nytte i hans omgang med de øvrige fanger. Glad var han naturligvis ikke, meget mere lå der nogen tungsindig tilbageholdenhed i hans væsen. Kan der også være noget sørgeligere for et menneske, der er vant til åndeligt arbejde, end således udelukket fra hele verden, indenfor fire vægge at føle tilværelsen forfejlet? Hvor ofte må den unge mand have angret den streg, som havde bragt ham herind.

Jeg så mig om i cellen. Den var høj og rummelig. Mangen fattig bor, bortset fra friheden, ikke så godt. På siden befandt sig en seng, som var slået op mod væggen, og en stol. Ved døren var der i væggen en indretning, hvorved madlævninger, overflødige genstande etc. kunde bringes ud i gangen, uden at derved nogen anden forbindelse udadtil var mulig. Desuden findes der på cellens ydervæg en noget mere end håndsbred jernplade, der bevæger sig i et hængsel. I reglen er den klappet ind mod væggen. Men ved et tryk indefra springer den op

og danner en ret vinkel med væggen, hvorved den bliver synlig for opsynsmanden i glascellen. Denne indretning tjener som telegraf og gør opsynet opmærksom på, når fangen trænger til noget.

Vi forlod cellen og gik til køkkenet. En trappe førte derved. Det er stort og rummeligt. Et talrigt personale er virksomt beskæftiget der. Da vi trådte ind, blottede alle hovederne ligesom efter en befaling. En gemytlig Ir-lænder, en høj stærk mand, som her førte kommandoen, nærmede sig og gav alle ønskede oplysninger. Men hvilken varme! Dagen er i forvejen så lummer, og så desuden denne ild, hvorved maden bliver kogt til 650 fanger, og jeg ved ikke til hvormange betjente og soldater. Det var rimeligt, at vi gjorde besøget i køkkenet kort. På gangen mødte vi henved 80 drenge, større og mindre, i sluttet trup. Prækenen er forbi, de skulle til legepladsen. Er det lutter fanger? spurgte jeg kapellanen. »Nej. En stor del af dem er kun forsømte børn. Forældrene have forladt dem for at unddrage sig omsorgen for dem eller for uforstyrret at kunne give sig lasten i vold«. »Og nu lege disse 80 drenge sammen og udvexle deres tanker, og det onde, som den ene ikke kender, det lærer han af den anden?« »Det er uheldigt; men det er vanskeligt at forhindre«.

»Giver man dem religionsundervisning?«

»Ikke blot det; men de blive også underviste i andre fag. Jeg må daglig give fire timer i skolen. Og ligesom man giver de små drenge lejlighed til at lære noget, således er det påbudt de voxne at fortjene noget. Derudenfor, skilt fra fangecellerne, er der en række værksteder, for smede, snedkere, skomagere og andre håndteringer, hvor fangerne under strengt militær opsyn kunne drive deres »erhverv«. I dag ere disse værksteder lukkede, fordi det er søndag«.

Den, som nøje ser på indretningen af dette fængsel, må tilstå, at fængselsvæsenet i tidernes løb har gjort uhyre fremskridt. Fordum havde den sonende side af straffen

overvægten, og den forbedrende virkning søgte man hovedsagelig at finde i afskrækkelsen og frygten. Det fængsel, som vi her har for os, er også i hele dets indretning beregnet på en indre sjælelig forbedring; derfor kaldes også anstalten her »penitenciarieret«, bodsfængslet.

Ved berøvelsen af friheden, som han har misbrugt, ligesom ved andre bitre savn bliver fangens erindring om hans forseelse altid holdt vågen og adgangen til den naturlige anger altid gjort let. Ved den tavshed, som han må iagttage, bevares han for sine medfangers forføreriske indflydelse, medens arbejdet forhindrer, at han overlader sig til driveri og det fordærvelige drømmeri; undervisningen forædler ham og erindrer ham om hans menneskeværd. Nok muligt, at alt det ikke er tilstrækkeligt til at gøre et menneske sandt og til grundig at omvende det. Dette kan kun religionen. Prækenen af guds ord viser ham størrelsen af hans brøde, men tillige, at han har en kærlig og barmhjertig fader i himlen.

Tusinde tilfælde bevise, at der, hvor alle skræk- og tvangsmidler ikke hjalp til at forbedre en forbryder, havde en præsts hjertelag ved sin iver eller en i fængselstjenesten virksom barmhjertig søster ved kærlig opmærksomhed fuldkomment omvendt ham og forvandlet en tiger til et lam. Da jeg her taler om fangerne i Buenos Ayres, er det på sin plads at tilføje nogle statistiske notiser om forbrydelse i den argentinske hovedstad.

Man regnede for 1888 i alt 955 tilfælde af forbrydelser imod den personlige sikkerhed, det vil sige 38 mord, derunder 2 barnemord, 47 mordforsøg, 842 sår ved siden af nogle andre forseelser mod næstens liv og lemmer. Regner man indvånernes antal til 500000 i Buenos Ayres, så falder der på 100000 indvånere 191 såkaldte forbrydelser. I sammenligning med andre lande er det et højt tal. I Frankrige regnede man i 1883 på 100000 indvånere 53, i Spanien 40, i Tyskland 122, i Italien 183 tilfælde. Da befolkningen i Buenos Ayres ved siden af Argentinere er

sammensat hovedsagelig af de nævnte nationaliteter, og Argentinerne selv i almindelighed have en fredelig karakter, så er det klart, at det ovennævnte høje tal falder på det varmlodige italienske element. Iøvrigt må det bemærkes, at der i 1887 af den nævnte slags forbrydelser kom 138 tilfælde på 100000 indb., og at der således er en forringelse af 53 tilfælde, som lader formode en tilbagegang i den offentlige sikkerhed.

Hvad forbrydelser mod ejendom angår, så angives der tilfælde af røveri i 1886: 880, 1887: 336, 1888: 337,
— — tyveri i — 348, — 516, — 808,
hvilket betyder en nedgang af røveri og en konstant tilgang af tyveri.

Forbrydelserne mod sædeligheden vare 1888 33 eller c. 7 på 100000 indb., medens der i 1887 kun blev regnet $4\frac{1}{2}$ på 100000, altså her må også regnes på en stigning, som forøvrigt let lader sig forklare ved den uhyre sammenblanding af elementerne i indvandringen. Sædvanligt er det dog kun de lavere lag af den europæiske befolkning, som løsne sig fra den fædrene jordbund for at søge sin lykke i det fremmede. Forøvrigt er Buenos Ayres en sædelig by, når man sammenligner den med Berlin og Paris; thi for at tage et eksempel, så er procenten af forbrydelserne mod sædelighed i den sidste omtr. tre gange så høj som i Buenos Ayres.

Særligt højt står det årlige tal på selvmord. I det forløbne år var det i 11 måneder 102, deraf 90 mænd og 12 kvinder, og dog var dette tal relativt lavt; i det foregående år var det henimod 160. Statistikerne bryde hovedet med grunden til dette stedse hyppigere blivende selvmord. Buenos Ayres er et bevis på, at næringssorger ikke ere skyld deri. Grunden ligger, hvor den i almindelighed ikke søges: i den ubegrænsede nydelssyge på den ene side og på den anden vor tids forfærdelige gudsforgåenhed. Et stort antal mennesker regner ikke længere med det hinders; men søger kun lykken her. De styre efter en utopi,

som nu engang ikke er til i denne verden, og lide skibbrud med deres gyldne drømme på virkelighedens klipper.

Imidlertid var pateren vendt tilbage fra sin præken. Vi besøgte derefter nogle andre rum i anstalten, således også fængselsopsynets elegant indrettede spisesale, og rettede da vore skridt mod porten.

Forinden jeg forlader denne anstalt, må jeg dog udtale, at jeg tror, at mangan ulykkelig findes imellem dem, som ere indesluttede her, der ved en uheldig opdragelse eller ved forførelse eller ved andre omstændigheder ere komne ind på lastens bane og således ere endte her. (Bl. f. Gef. 30. B.)

Elisabeth Fry.

En skitse.

Den travle moder med de mange børn, som føler, at livet glider fra hende, medens hun er optagen af ubetydelige men nødvendige daglige småpligter, vil kunne fatte mod og håb om, at arbejde efter en større målestok (skønt der intet betydningsfuldere arbejde gives end moderens) endnu kan blive hende til del, når hun hører, at Elisabeth Frys fængselsreformer først begyndte, da hun var 35 år gammel. Elisabeth Fry var ifølge »The woman's Signal« født år 1780 i Earlham i nærheden af Norwich, og hun var på både fædrene og mødrene side efterkommer og barn af »Vennerne«. Hun synes at have næret en ubegrænset kærlighed til sin elskede moder, som på sin side udtaler sig således om hende allerede i hendes tidlige barndom: »Min duefromme Betzy vil vanskelig kunne krænke nogen og er i ordets fuldeste betydning indtagende«. -- Hendes egen beretning tyder ikke på nogen særdeles elskværdighed i barndomsårene. Hun var tilbageholden, overordenlig hengiven til nervøse ængstelser, og alle, undtagen hendes moder og to eller tre andre, anså hende for at være tungnem og egensindig. Denne elskelige moder, som fuldkomment forstod sit følsomme og skrøbelige barns natur, blev hende berøvet, da hun var fyldt sit tolvte år. --

En hård sygdom var sandsynligvis den første vækkelse, som ledte Elisabeths tanker i en alvorlig retning; men til-

trækningen i denne første periode var snarere til naturalistisk end til åbenbaret religion. Hendes dagbog er opfyldt af higen efter »dyd« og »sandhed«. Hun søger og finder gud i hans skaberværk, men hidtil har hun ikke set ham åbenbaret gennem de inspirerede skrifter.

Utvivlsomt havde Elisabeth Gurney et mere tankefuldt sind end de fleste unge piger i hendes alder; men det rette ord i rette tid, der omskabte hende, så hun blev lige så alvorlig til dåd som til drøm, skulde først blive udtalt i året 1798, da William Savery, en Amerikaner af samme sekt som den, til hvilken familien Gurney hørte (Vennernes Selskab) kom og prædikede i Norwich og rørte hendes sjæl så dybt, at hun besluttede sig til at blive en »orthodox ven« (a plain friend) d. v. s. hun opgav al verdslig adspredelse, brugte kun ordet du (thee og thou) i tiltale og anlagde kvækerens meget tarvelige og uklædelige dragt. Hun var da kun 19 år gammel, men hun lagde alle personlige prydelser bort og beskæftigede sig i sin fritid med at undervise fattige Børn. Hun begyndte en lille skole for byens fattige børn og havde i løbet af kort tid 70 elever at drage omsorg for. Hvorledes det var hende muligt at styre og beherske så mange urolige eksemplarer af menneskeslægten, var en stadig gåde for alle, der kendte hende; men det synes ikke usandsynligt, at den evne til at organisere og sætte i system, som senere udmærkede hende, da var under indøvelse og udvikling. En kort sætning i hendes dagbog på dette tidspunkt forklarer hendes sjælstilstand i forhold til de forskudte, fattige og forsømte: »Jeg mindes aldrig nogen tid at have været sammen med noget menneske, når han da ikke var ganske særlig modbydelig, uden at jeg har følt en slags kærlighed til ham, og jeg håber, at jeg skulde kunne ofre mit liv for det gode i menneskeslægten«. —

Hendes planer om at gøre sig nyttig ved stedligt arbejde måtte imidlertid snart vige for en mere udstrakt virksomhed; thi Elisabeth modtog et ægteskabstilbud af

hr. Joseph Fry, vexelerer i London, og blev hans hustru kort efter, at hun var fyldt 20 år, da brylluppet blev fejret i vennernes forsamlingshus i Norwich.

Fra dette tidspunkt indtil hendes 6te barns fødsel, der umiddelbart efterfulgtes af hendes kære faders død, hengled Mrs. Frys liv jævnt og rolig i et kredsløb af huslige og andre beskedne dyder, som gjorde hende elsket af alle, der nød godt af hendes sympathi og omhu.

I året 1811 fik hun af Vennernes Selskab udnævnelse som en af dets forvaltere, og hendes biograf udtaler sig i den anledning som følger: »Dette begyndte en ny æra i Elisabeth Frys liv. Her at drøfte spørgsmålet om kvindens embedsdygtighed vilde være overflødig. Et er imidlertid klart, at det var som forvalter for Vennernes Selskab og kun som sådan, skærmet af dets myndighed og under indflydelse af dets disciplin, at hun blev i stand til at udføre sit særegne kald i verdens og i kirkens tjeneste. Optegnelserne i hendes dagbog, vedrørende hendes indtryk fra denne tid, er overordenlig interessante: »Måtte det, som synes mig at være pligt, men som drager mig bort fra mine egne«, siger hun et sted, »aldrig få magt til at hindre mig i, fuldt ud at gøre min pligt overfor dem eller optage min tanke så meget, at jeg forsømmer eller glemmer hjemmets krav. Det synes mig at have ringe betydning, hvor vi er, eller hvad vi foretager os, når vi kun har det formål for øje at arbejde i den store mesters tjeneste. Jeg er bekymret for mig selv, jeg frygter, at denne store barmhjertighedsgæring skal kunne blive mig en fristelse, som bringer mig til at foregribe min kaldelse eller begynde en gæring, som jeg ikke er forberedt til. Dette problem har i mange år kæmpet i min sjæl, længe førend jeg giftede mig, og en eller to gange i London har jeg haft møje med at holde mig tilbage. Men nu, da der således er banet mig en vej, synes jeg ikke, jeg vover at standse arbejdet. Er vejen den rette, da vinde den held og fremgang, er den det ikke, da bryde den af jo før, jo heller«.

Atter skriver hun: »Alt som jeg kom fremad, vandt jeg styrke til at bede om hjælp, til at udføre eller lide, hvad forsynet fordrede af mig. Jeg ønskede også, at jeg ikke måtte blive så udelukkende optagen af mit sjælelige arbejde — herved tænker jeg på mine religiøse pligter — at jeg i nogen henseende skulde undlade at bære nøjagtig omsorg for alle daglige pligter, for min elskede mand, mine børn, tjenestefolk, fattige o. s. v., men om det var mig tilladt at betræde den vej, som synes beredt for mig, da at lade mit lys skinne i hjemmet, at jeg ikke skulde hemme den sag, jeg ønskede at fremme«. — I 1813 besøgte hun første gang Newgate. Hendes hjærte rørttes, men andre pligter stødte til, og først i 1816 begyndte hun sin særlige mission iblandt de kvindelige fanger. Tingenes tilstand, da hun begyndte, var frygtelig. På den tid var alle de kvindelige fanger indespærrede i, hvad der senere er kendt under navn af »the untried side« af fængslet, medens størstedelen af den ommurede plads var benyttet til statsfængsel. Kvindernes afdeling bestod af to større fællesrum og to celler, der optog et fladerum af omtrent 190 yards. — I disse rum var på den tid, da Mrs. Fry begyndte sin mission, omtrent 300 kvinder sammenstuede, uskyldige og skyldige, forhørte og ikke forhørte, lovens mindst skyldige overtrædere og de, som snart skulde gøre bod for deres forbrydelser i galgen. Foruden alle disse var der et utal af børn, elendige kvinders afkom, som oplærtes i last og fordærvelse lige fra vuggen. Straffelovene var i begyndelsen af dette århundrede så blodige, at der var dødsstraf for omtrent 300 forbrydelser. Nogle af disse misgerninger var ganske ubetydelige, såsom at stjæle hønsestiger, at skrive trudselsbreve eller bestjæle nogen for løsøre til et beløb af 5 shilling. Galgerne havde altid en rig høst, og det gik så rask med hængning fra den ene assiseby til den anden, at man kan undres over, at folk ikke blev galgehærdede.

En gammel mand og hans søn udførte sluttertjenesten

i dette smudsige og modbydelige »retfærdighedens« hul, og den pjaltede, elendige skare jamrede forgæves over sin elendighed, thi ingen hjælpende hånd udstraktes til dens undsætning. Fangerne vare uden tilstrækkelige klæder, da der ikke var draget omsorg for at have forråd af sådanne; pjaltede og smudsige, uden sengesteder sov de på gulvene, hvis brædder til dels var stillede op, så at de dannede en slags hovedpude. De opholdt sig, kogte og vadskede i de samme rum. Ved hjælp af den indkomst, som deres larmende tiggeri forskaffede dem, når en fremmed viste sig iblandt dem, købte de brændevin i en skænkestue i fængslet. Spiritus blev drukken åbenlyst, og det skrækkeligste sprog lød for ens øren. Ud over de nødvendige foranstaltninger til at holde fangerne i sikker forvaring var der liden tvang over deres forbindelse med verden udenfor. Skønt der var opstillet militære skildvagter ved fængslets indgange, herskede der en sådan lovløshed, at guvernøren, Mr. Newman, kun modstræbende betrådte sin afdeling. Elisabeth Frys første forslag om at råde bod på denne tingenes tilstand blev modtaget med kulde. Det blev sagt hende, at hendes bestræbelser var overordenlig rosværdige, men at de vilde være unyttige. En halvt modstræbende tilladelse og en noget skeptisk beskyttelse var alt, hvad hun kunde opnå hos embedsmænd, som i deres egenkærlige ligegyldighed lukkede øjnene for hundreder af medskabningers halvt barbariske tilstand, medens deres samvittighed aldrig rejste sig for at fælde dom over de justitsmord, man begik på deres brødre og søstre, hvis liv kun agtedes lige i værdi med en hest, et får eller et femshillingsstykke. De, som tror, at mennesker, selv de mennesker, der beklæder de betydningsfuldeste stillinger, ikke med største lethed kan forglemme deres ansvar, bør gøre sig bekendt med arkiver indeholdende de blodlove, imod hvilke Mrs. Fry var en af dem, som først hævede sin stemme, medens hermelineklædte dommere og kammerdugsklædte biskopper rolig bifaldt så ukristelige bestemmelser. —

En anden prøvelse for hende var den utaknemmelighed, som hun mødte ved mange af sine bestræbelser. Dette er en almindelig erfaring for alle, som arbejder for samfundsforbedringer, og af en optegnelse i hendes dagbog ser vi, at dette onde til tider pinte hende meget føleligt: »En stadig prøvelse for mig er den utaknemmelighed og utilfredshed, som jeg møder hos mange». Mangen reformator kunde istemme disse ord.

Mrs. Fry åbnede sit felttog mod synd og fordærvelse blandt kvinderne ved at tage sig af deres børn. Var de end nok så nedværdigede, hvert glimt af moderlig ømhed var dog ikke gået til grunde, og de attråede en lykkeligere tilværelse for deres små end den, der var bleven dem selv til del. Et forslag fra Mrs. Fry om at oprette en skole for børnene vakte ivrigt bifald. Et udkast blev efterladt dem til overvejelse med forslag om, at der skulde træffes afgørelse under hendes næste besøg. Da hun kom igen, følte hun, at de glædestårer, hvormed forslaget var blevet modtaget, ikke havde været hyklede; kvinderne havde allerede valgt en lærerinde af deres midte. På denne måde tog Mrs. Fry sig af børnene en lille tid, så gik hun et skrid videre. Hun oprettede en damekomité bestående af elleve kvinder af Vennernes Selskab og en præstekone; denne komité blev kaldt »En forening til forbedring af kvindefængslet i Newgate«. Foreningens formål var at skaffe kvinderne klæder, undervisning og beskæftigelse, at bibringe dem kundskab i den hellige skrift og så vidt muligt at opdrage dem til et sådant standpunkt af alvor, orden og flid, som var nødvendigt for at gøre dem medgørlige og fredsommelige i deres fængselstid og agtværdige efter deres frigivelse. Langsomt sten for sten rejstes bygningen, ganske lempelig vandt man fodfæste, og alt skred rolig fremad mod et lykkeligt mål. Byens øvrighed og borgerskab stemtes gunstig og forhåbningsfuld, og fængselsmyndighederne var ikke uvillige til at medvirke.

Nu manglede der kun at opnå fangernes eget sam-

tykke og deres frivillige underkastelse under de reglementer, som nødvendigvis måtte gælde, om der skulde indtræde nogen vedvarende forbedring. — Mrs. Fry sammenkaldte et møde af kvindelige fanger og foreslog dem at ordne sig i delinger, hver under en tilsynshavende kvinde, og at indordne sig under visse regler. Hun lovede at skaffe beskæftigelse og undervisning, at holde bedemøder og at organisere flid og orden. De ulykkelige kvinder gik med glæde ind på planen.

Foretagendet lykkedes, de vilde skabninger lod sig tæmme. Mrs. Frys blide stemme, hendes kærlige optræden, hendes ophøjede karakter gav hende en vidunderlig indflydelse over kvinderne.

Der forskaffedes hende gennem sherifferne en pengebevilling, og i tidens løb så hun de tiltrængte forandringer foregå i kvindefængslet, hun var den, som gav udkast til dem, og hun var den, som fuldendte dem. Men dette er den sammentrængte beretning om tyve års utrættelige godgørenhed og filantropiske anstrængelser.

Tid efter anden blev de, som havde forudsagt hendes nederlag, nødte til at anerkende hendes sejr. Der blev oprettet en skole i Newgate. Selskaber med fangernes vel for øje blev stiftede. Der ydedes Mrs. Fry offenkendelse af hendes bestræbelser; og hendes undersøgelser, som blev forelagte underhuset, vakte endelig de beskæmmede lovgivere til følelse og handling. En rapport fra den tid udtaler sig ubetinget anerkendende om hendes anstrængelser: »Mrs. Frys og hendes venners ædle bestræbelser har hidført den mest tilfredsstillende forandring, men meget må tilskrives hendes utrættelige personlige årvågenhed og indflydelse« — ja hendes årvågenhed var i sandhed utrættelig. —

Hun havde mange huslige vanskeligheder, og dette er noget af det vidunderligste ved hendes tilværelse, hvorledes hun, som havde ansvaret for en stor familie, var moder til elleve børn, og hvis åndrighed og forstandighed man

ved alle lejligheder søgte — i ordets sandeste betydning »en ven i nøden« for enhver blandt slægt og venner, uden at tale om de afhandlinger, som hun ifølge sin sekts sædvaner affattede — hvorledes hun samtidig kunde udføre det betydningsfulde hverv, der gør hende til straffelovenes første store reformator.

For at fremme sine planer måtte hun nødvendig rejse, og hun besøgte i kort tid Skotland, Irland, Frankrig, Schweiz og Holland. I Skotland inspicerede hun fængslerne, og det var her især de sindssyges behandling, som fængslede hendes opmærksomhed. Også deres tilstand fik hun forbedret. Med tunge og pen arbejdede hun på at vække nye grundsætninger og en ny fremgangsmåde hos dem, der havde tilsyn med de sindssyge. Så utrættelig var hendes stræben efter at nå det mål, hun havde sat sig, at hun fik indflydelse i alle Europas lande. Næsten daglig fik hun breve fra Frankrig, Danmark, Tyskland, Rusland, Schweiz og andre stater med beretninger om udfaldet af de ny planer, hun havde foreslået og anbefalet til de respektive styrelser. Der vedligeholdtes en stadig korrespondance mellem hende og Mr. Venning i St. Petersborg efter ordre af den russiske kejserinde, som nærrede en levende interesse for de filantropiske foretagender. Af nogle breve, opbevarede i Mrs. Frys memoirer, ser man, at kejserinden har næret en sand kvindelig medlidenhed med dem, der var indespærrede i sindssygehospitalerne, og påbegyndt et system til deres fornuftigere behandling. Mange andre kongelige personer søgte den ædle, forstandige kvindes bekendtskab og blev gennem hende trofast hjulpen til at se deres pligter. —

I sine sidste år havde hun megen modgang, nogle af hendes børn forlod Vennernes Selskab, nogle døde, og sluttelig mistede hendes mand næsten hele sin formue, og hendes hjem opløstes. Hun led af en langvarig sygdom og havde kort sagt brug for al sin tro for at tilægge sig skriftens ord: »Hvem herren elsker, den tugter

han«. På den tid var det en inderlig tilfredsstillelse for Mrs. Fry at erfare, at Londons fængsler — Newgate, Bridewell, Millbank, Gittspur Street Compter, Whitecross Street, Tothill Fields og Coldbath Fields — alle var i en mere eller mindre udmærket orden og regelmæssig besøgte af de damer, som havde været hendes hjælpere og skulde blive hendes efterfølgere. —

Få dage før Mrs. Frys død indtrådte der en hjerneaffektion. Heftige smerter fulgt af sløvhed og afkræftelse og efter kort tids forløb fuldstændig bevidstløshed viste, at timeglasset snart var udrundet. Endnu fulgte nogle timers krampagtige lidelser, meget pinlige for de omværende; men pludselig omtrent kl. 4 om morgenen d. 13. oktober 1845 fandt sjælen hvile.

I en stille grav i Barking ved siden af et lille elsket barn, som hun havde mistet mange år tidligere, hviler Elisabeth Frys jordiske levninger. En stor menneskemængde var til stede ved hendes begravelse, ikke for at lytte til svulstige lovprisninger, men for at bekræfte, hvad alle af erfaring anerkendte, at hele nationen i hende havde lidt et tab. Men skønt det jordiske lys var slukket, levede dog virkningerne af hendes fromme handlinger, et udødeligt vidnesbyrd om det væld af velsignelse, som et eneste menneskes indflydelse kan skabe. Disse livsvirkninger kunde ikke forsvinde. Som en solstråle, der oplyser et mørkt rum, vakte hendes menneskekærlighed en nation til handling og blev drivfjederen til forbedringer i straffeloven, som har haft stadig fremgang indtil vore dage. Hele sit liv igennem fik hun ved idelige beviser på taknemmelig kærlighed fra dem, som hun havde reddet fra undergang, styrke til at gå fremad i sit kristelige kærlighedsværk, men først efterat hun er gået til hvile, har hendes arbejde båret sin rigeste frugt. —

Efter »The Prisons Servise Review« nr. 1897.

Strafanstalterne i Danmark 1894—95.

Efter beretningen om strafanstalterne i Danmark for finansåret 1894—95, udgiven af overinspektionen for fængselsvæsenet, var hele fangetallet i strafanstalterne 31. marts 1894 589 mænd og 144 kvinder, og med tillæg af tilgangen for 94—95 1103 mænd og 246 kvinder, hvoraf der 31. marts 95 endnu hensad i strafanstalterne 606 mænd og 117 kvinder, ialt 723 personer. Iblandt afgangene findes 30 benådede mænd, 2 mænd fra Horsens og 28 fra Vridsløselille, og 9 kvinder; af de døde, ialt 3, falder 1 på Horsens og 2 på Vridsløselille.

Det idømte strafarbejde var i 94—95 forbedringshusarbejde for 871 mænd, deraf 185 i Horsens og 686 i Vridsløselille, og for 203 kvinder. Ved udgangen af regnskabsåret 95 vare tallene henholdsvis 422, nemlig 97 i Horsens og 325 i Vridsl., og 81. Tilgangen havde i årets løb været 464 mænd og 94 kvinder. Tugthusfangerne udgjorde i hele året 232 mænd, alle i Horsens strafanstalt, og 43 kvinder. Af disse udgjorde tilgangen i årets løb henholdsvis 50 og 8, og ved årets udgang hensad 184 mænd og 36 kvinder som tugthusfanger.

Af de til strafarbejde dømte vare ialt i årets løb cellefanger (alle i forbedringshus) 803 mænd, 130 i Horsens og 673 i Vridsl., og 179 kvinder. Ved årets udgang vare 362 mænd, 51 i Horsens og 311 i Vridsl., og 67 kvinder i celle.

Af det samlede tal vare 368 mænd og 96 kvinder udgåede efter endt straffetid; 40 mænd, 28 i Horsens og 12 i Vridsl., og 9 kvinder vare overgået til fællesskab. Behandlede som fællesfanger vare ialt 340 mænd og 76 kvinder, og ved årets udgang udgjorde disse 244 mænd og 50 kvinder. Af de løsladte havde c. 81 pct. af mandsfangerne og 80 pct. af kvindefangerne afsonet straffen i celle.

Fangedagenes antal udgjorde for mænd 20960, for kvinder 49041; det daglige gennemsnitlige fangebelæg var 605 mænd og 134 kvinder. Gennemsnitsstraffetiden var for de til tugthusarbejde indsatte mænd 3,91 år, for kvinder 4,69 år; for de til forbedringshusarbejde indsatte var den både for mænd og kvinder c. 1,30 år.

Forbrydelserne, hvorfor de i 94—95 indsatte fanger vare dømte, vare bigami, blodskam, voldtægt, omgængelse mod naturen, andre sædelighedsforbrydelser begåede næsten udelukkende af mænd i et antal af i alt 56. For manddrab vare 4 mænd og 1 kvinde dømt; for barnemord 13 kvinder og for barnefødsel i dølgsmål 3 kvinder. For vold vare 13 mænd inddømte. For ejendomsforbrydelser, hovedsagelig tyveri, men også deri medregnet ran, hæleri, røveri og trusler, ulovlig' omgang med hittegods, vare 310 mænd og 65 kvinder dømte, eller henholdsvis c. 61 og 64 pct. af de inddømte. Brandstiftelse falder på 30 mænd og 5 kvinder.

Straffetiden var livstid for 1 mand og 1 kvinde, 7 år og derover for 5 mænd, fra 6—3 år for 25 mænd og 5 kvinder; fra 3 til 2 år for 48 m. og 10 k.; fra 2 til 1 år for 162 m. og 23 k.; fra 1 til $\frac{2}{3}$ år for 130 m. og 39 k., $\frac{2}{3}$ år for 137 m. og 24 k. eller på to år og derunder for 429 mænd og 86 kvinder, det er for c. 84 pct. så vel af inddømte mænd som af kvinder.

Alderen var mellem 15—20 år for c. 12 pct. af de indsatte mænd og c. 13 pct. af de indsatte kvinder, mellem 15 og 25 år for 37 pct. af de indsatte mænd og for c. 39 pct. af de indsatte kvinder; mellem 25 og 50 år var alderen for c. 55 pct. mænd og for c. 51 pct. kvinder.

Antallet af ugifte var naturligvis langt større end antallet af gifte, således for mænd 354 af 508 indsatte mænd, medens kvinderne udgjorde 64 ugifte af 1,2 indsatte. Forholdet er således for mænd og kvinder henholdsvis c. 69 og 63 pct. — Hvad ægte og uægte fødsler angår, da have kvinderne overvægten, idet de uægte fødsler udgør 34 pct. for kvinderne mod 17 pct. for mændene.

Af de indsatte 610 fanger vare ikke straffede tidligere 123 mænd og 29 kvinder, straffede med mindre straffe 183 mænd og 36 kvinder og straffede med strafarbejde 202 mænd og 37 kvinder. Derefter er c. 24 pct. af de indsatte mænd ikke straffede før mod c. 76 pct. straffede før og henholdsvis c. 28 pct. mod 72 pct. kvinder.

Af de med strafarbejde forhen straffede falde de fleste, 71 mænd og 17 kvinder, inden 1 år efter løsladelsen og inden 2 år efter samme 53 mænd og 7 kvinder; men faldet bliver derefter stærkt aftagende i forhold til tiden, der hengår.

Med hensyn til forbrydelsen, hvorfor tilbagefaldet sker, da går den i langt overvejende grad ud på ejendomsindgreb, i 208 nemlig af 239 tilbagefald, eller hos 172 mænd af 202 og hos 36 af 37 kvinder.

De væsentligste disciplinære forseelser have i Horsens bestået i dovenskab, i Vridsløse i indbyrdes meddelelse og uorden i kirke eller skole, i kvindefængslet har der været forseelser i alle de anførte retninger.

I alle fængslerne har straffen væsentlig været vand og brød, mørkt eller ensomt fængsel, nedsættelse i klasse.

Sundhedstilstanden har givet i dagligt gennemsnit 6,58 syge for mænd og 7,09 for kvinder; den daglige gennemsnitlige procent har været 1,09 for mænd og 5,33 for kvinder. Den gennemsnitlige dødelighedsprocent har udgjort 0,5 for mænd, det er 0,63 på Vridsl., 0,36 på Horsens og 0 for kvinder.

Hvad den finansielle side angår, have udgifterne i året udgjort 439501,90 kr. Statens tilskud har været 362099,13

kr. Gennemsnitsudgiften pr. fange var 594,73 kr., hvoraf statens tilskud var 489,99 kr.

Med strafanstalterne, lovreglerne og de administrative forskrifter om strafarbejdet og overbestyrelsens ordning er ingen forandring foregået i beretningsåret, hvorfor derom henvises til, hvad der i beretningen for 1891—92 er anført desangående.

I cirkulære af 21 decbr. 1894 har overinspektionen for fængselsvæsenet dels indskærpet, dels suppleret og forandret de bestående regler for de forskellige embedsmænd og funktionærer påhvilende pligter. Af de ny bestemmelser fremhæves her:

1. Alle forhør, der optages i anstalten i anledning af spørgsmål om straf, skulle overværes af 2 af anstaltens funktionærer, så vidt muligt assistenten og overbetjenten, som vidner, og om enhver afhøring af fanger i disciplinær anledning skal der, selv om straf ikke dikteres, gøres notat til forhørsprotokollen, så at det kan ses, hvad sagen har drejet sig om.
2. For at assistenterne kunne uddannes til i påkommende tilfælde at overtage en inspektørs gerning, skal der gives dem lejlighed til at blive bekendte med alle virksomhedsgrene. Særlig vil overinspektionen så vidt mulig drage omsorg for, at de skiftevis gøre tjeneste ved de forskellige strafanstalter — og de ere pligtige at efterkomme pålæg i så henseende — samt for, at der gives dem lejlighed til at deltage i arbejdet på beretningerne om strafanstalterne.

Fængselselskabernes organisation er uforandret som i forrige beretning omhandlet, og deres virksomhed er fortsat på samme måde som i 1893—94. Det i 1892 oprettede fælleskontor har været stærkt benyttet og udfoldet en gavnlig virksomhed.

På finansloven for 1894—95 bevilgedes der et tilskud til fængselselskaberne af 2650 kr., som af overinspektionen er fordelt således: Fællesbestyrelsen 500 kr., Københavns

Oversigt over fængselselskabernes virksomhed.

	Indtægt 1894—95.		Udgift 1894—95.	Formue ^{31/3} 95.	Understøt- tede perso- ner.	Det til di- rekte under- støttelse anvendte beløb.	Det til indi- rekte under- støttelse anvendte beløb.	Administra- tion.
	Gaver og medlems- bidrag.	Renter af formue.						
	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.		Kr. Ø.	Kr. Ø.	Kr. Ø.
København . . .	6999. 00 ¹⁾	444. 69	5853. 55 ¹⁾	14791. 53	204	3193. 34	2114. 25 ²⁾	545. 96
Horsens	3124. 00	1114. 36	3142. 65	29848. 32	85	2208. 91	200. 00 ³⁾	733. 74
Vridsløselille . .	5425. 81 ¹⁾	792. 76	4430. 97 ¹⁾	19677. 81	196	3156. 40	500. 00 ³⁾	774. 57
Fyen	1777. 30	224. 86	1784. 26	5844. 78	39	1196. 96	100. 00 ³⁾	487. 30
Viborg	2777. 08	533. 69	2699. 05	14527. 15	90	1760. 40	200. 00 ³⁾	738. 65
Sjælland	1504. 00	82. 81	1114. 87	2915. 50	16	759. 51	100. 00 ³⁾	255. 36
Lolland-Falster .	898. 00	„	246. 93	2396. 24	7	198. 00	„	48. 93
Tilsammen . . .	22505. 19	3193. 17	19272. 28	90001. 33	637	12473. 52	3214. 25	3584. 51

¹⁾ Herunder er indbefattet bidrag fra de Spannjerske legater til Københavns selskab 700 kr. og til Vridsløselille selskab 500 kr., for hvilket bidrag, der bruges fuldtud til understøttelser, særligt regnskab aflægges til legatbestyrelsen.

²⁾ Heraf er 1595.30 kr. medgået til udgifter ved et optagelseshus og 500 kr. som bidrag til fængselselskabernes fælleskontor.

³⁾ Bidrag til nysnævnte fælleskontor.

fængselselskab 750 kr., Horsens 300 kr., Vridsløselille 500 kr., Fyen 100 kr., Viborg 200 kr., det sjællandske 150 kr. og Lolland-Falsters 150 kr.

Desuden ere de overskydende renter af fangernes i statskassen indestående overarbejdspenge 597 kr. 82 øre som sædvanlig blevne fordelt til de 3 førstnævnte selskaber med henholdsvis 115 kr., 140 kr. og 342 kr. 82 øre.

Efter de af selskaberne udgivne beretninger for 1894—95 anføres omstående skematiske oversigt.

Sveriges fångvård år 1895.

Af fångvårdsstyrelsens officiella berättelse för år 1895 framgår, att antalet straffanstalter i riket under nämnda år utgjorde 57. Af dessa voro 47 enrumsfängelser (med sammanlagdt 2602 ljusa och 100 mörka celler), 3 centralfängelser för män, 2 centralfängelser för kvinnor, 4 centrala arbetsanstalter för män och en central arbetsanstalt för kvinnor.

Antalet fångar utgjorde vid årets början 3304 och vid dess slut 3174; tillkomne under året voro 21521 och afgangne 21651. Af de vid årets slut kvarvarande voro 250 häktade för brott eller förseelser, 1683 voro straffarbetsfångar, 176 dömda till urbota fängelsestraff, 276 till fängelsestraff i saknad af tillgång till böter, 36 häktade för lösdrifveri och 753 hållne till tvångsarbete.

Bland straffarbetsfångarne voro vid årets slut kvarvarande 185 listidsfångar, och af de återstående voro 733 dömda öfver två år och 765 till två år och derunder. De senaste tio åren förete en ej obetydlig minskning i straffarbetsfångarnes antal. Vid 1886 års slut funnos sålunda 2331 fångar af nämnda slag i rikets fängelser förvarade, hvadan antalet minskats med 648, deraf med 99 på listiden och 549 på viss tid dömda.

Procenten af återfall i förhållande till antalet nykomne straffarbetsfångar utgjorde för berättelseåret 33,4

samt för tioårsperioden 1886—95 30,6 pct. Särskildt af dem, som undergått straffarbete för stöld, återfölla år 1895 35,3 pct. män och 34,3 pct. qvinnor samt under nyssnämnda tioårsperiod i genomsnitt 36,8 pct. män och 34,9 pct. qvinnor.

Af de under året nykomne voro 1613 (1428 m., 185 qv.) dömde till straffarbete från 2 månader till och med 2 år; dömde från 2 till och med 4 år voro 141 (114 m., 27 qv.), från 4 till och med 10 år 72 (69 m., 4 qv.) och öfver 10 år på viss tid endast 1 man.

Af lifstidsfångarne voro under året nykomne 10 (6 m., 4 qv.), och af de vid årets slut kvarvarande 185 (149 m., 36 qv.) hade 21 män förut hållits till straffarbete för lifstiden men blifvit benådade.

Antalet fängelsefångar utgjorde under år 1895 16680 (15524 m., 1156 qv.), deraf 1080 (1019 m., 61 qv.) undergingo urbota bestraffning och 15600 (14505 m., 1095 qv.) förvandlingsstraff i saknad af tillgång till gäldande af ädömda böter. Nykomna urbota fängelsefångar voro 877 (830 m., 47 qv.) och bötesfångar 15379 (14292 m., 1087 qv.). Den förstnämnda kategorien företer sedan år 1886 en ökning af 190 (181 m. 9 qv.) och den sistnämnda af 3115 (2810 m., 305 qv.).

För sysslolöst kringstrykande och bettlande häktades under året 2029 personer, af hvilka 880 komma på Stockholms stad och 1149 på rikets öfriga delar.

Antalet tvångsarbetsfångar uppgick vid 1895 års slut till 753 (581 m., 172 qv.). Under året nykomne voro 1012 (698 m., 314 qv.), af hvilka 999 (687 m., 312 qv.) voro dömde enligt lösdrifverilagen och 13 (11 m., 2 qv.) enligt fattigvårdsförordningen.

Af nykomne straffarbetsfångar i förhållande till folk-mängden i riket kom år 1886 1 på 2843 inv. och år 1895 1 på 2747 inv. Beträffande nykomne tvångsarbetsfångar var samma förhållande år 1886 1 på 3624 inv. och år 1895 1 på 4900 inv.

Af de under året nykomne straffarbetsfångarne voro 22 (18 m., 4 qv.) ådömde förlust af medborgerligt förtroende för alltid och 1196 (1057 m., 139 qv.) på viss tid. Bland de brott, för hvilka de under året å fängelserna intagne personer blifvit dömda till straffarbete, märkas 1224 fall af stöld, 89 af mened och förfalskningsbrott, 55 af barnamord, 34 af dråp, 37 af mordbrand och annan skadegörelse å egendom och 10 af mord. De för undergående af urbota fängelsestraff i straffanstalt insatte personer voro bland annat dömda för misshandel (271 fall), brott mot offentlig myndighet (152) och snatteri (100). Af yngre ålder än tjugu år voro vid årets slut kvarvarande 138 (129 m., 9 qv.) straffarbetsfångar och 35 (26 m., 9 qv.) tvångsarbetsfångar.

Beträffande ordningen och disciplinen vid straffanstalterna uppgick antalet extra judiciella bestraffningar, som ålagts fångpersonalen vid läns- och kronocellfängelserna, till 116, af hvilka 20 bestodo uti inneslutning i mörk cell, 91 uti mistning af sängkläder eller annan bekvämlighet, 1 i förknappning af kost och 4 i varning. De flesta af dessa bestraffningar voro ålagda för vildsinthet och oljud (4), för hotelser och sturskhet mot bevakning (8), för okynne och missvård af fängelsets tillhörigheter (35) samt för olofligt meddelande med medfänge (51). De straffades antal utgjorde 7,7 pct. af det i dessa fängelser förvarade medeltalet fångar. Under året begingos vid förenämnda fängelser 2 sjelfmord, båda medels hängning, hvarförutom 2 försök till sjelfmord föröfvades.

Vid straffängelserna för män ålades fångpersonalen 78 bestraffningar, hvaraf 11 bestodo uti ljus cell med arbete, 5 uti ljus cell dels med, dels utan arbete, 11 uti ljus cell utan arbete, 25 uti ljus cell i förening med mistning af sängkläder, 2 i mörk cell i förening med ljus cell, 15 i mörk cell och 5 i prygel. De vanligaste anledningarne till bestraffning voro förseelser mot bevakning (11), trots, olydnad m. m. (17), oskickligt uppförande (8), kif och

slagsmål med medfånge (6) samt lättja (5). Procenten af antalet straffade i förhållande till medeltalet fångar utgjorde 7,5. Vid dessa fängelser togo två straffångar sig af daga, en genom hängning och en genom afskärning af pulsådror, hvarjemte ett försök till sjelfmord föröfvades.

Vid straffängelserna för qvinnor undergingo 8 personer eller 11 pct. af medeltalet fångar sammanlagdt 8 bestraffningar, bestående uti ljus cell utan arbete (6) och ljus cell med mistning af sängkläder (2). Bestraffningarne voro ålagde för oskickligt uppförande och olydnad (2), bedrägeri och oredlighet (2), trots och vildsinthet (2) samt förseelser mot bevakning (2).

Antalet bestraffningar vid arbetsanstalterna för män utgjorde 87 eller 12,7 pct. af medeltalet fångar. Bland dessa märkas prygel (i 5 fall), mörk cell med eller utan afbrott af ljus cell (2), ljus cell utan arbete (27) samt ljus cell med mistning af sängkläder (46). Bestraffningarne voro bland annat ålagda för förseelser mot bevakning (i 11 fall), olydnad och oskickligt uppförande (39), kif och slagsmål med kamrat (17) samt lättja eller vägran att förrätta ålagdt arbete (11). Sjelfmord eller försök dertill egde ej rum vid någon af dessa anstalter.

Vid arbetsanstalten för qvinnor (å Norrmalm i Stockholm) fingo under året 54 personer eller 40 pct. af medeltalet fångar vidkännas 81 bestraffningar. Förseelserna voro bland andra olydnad och oskickligt uppförande (39), förseelser mot bevakning (11), gräl eller slagsmål med kamrat (17), skadegörelse å anstaltens effekter (3) samt lättja eller vägran att arbeta (11).

Vid de centrala straff- och arbetsanstalterna utgjordes under år 1895 sammanlagdt 444537 dagsverken, deraf med inkomst 338081 och utan inkomst 109456. Hindrade voro 119645 dagsverken. De manliga fångarne sysselsattes förnämligast med väfnad, stenhuggeri, skrädderi, skomakeri,

snickeri, korgmakeri, smide och borstbinderi; de qvinliga med väfnad, sömnad, strumpstickning och tvätt.

Vid läns- och kronohäkterna utgjordes under berättelseåret tillsammans 361892 dagsverken; icke utgjorda dagsverken uppgingo till 160237. De flesta af utgjorda dagsverken kommo på förfärdigande af tändstickslådor, skrädderi- och sömnadsarbeten, skomakeriarbeten, korgmakeriarbeten, fjäder- och dunspritning, rensning af säd, bönor m. m., strumpstickning, borstbinderi, drefredning samt tillverkning af papperspåsar.

Beträffande religions- och skolundervisningen vid rikets fängelser ingingo under år 1895 meddelande om, att åtta till fängvårdsanstalt ankomne fångar saknat all kunskap i kristendom och innanläsning. Kristendoms-kunskapen hos de vid årets slut kvarvarande var god hos 16,3 pct., försvarlig hos 66,5 pct., ringa hos 16,5 pct. och saknades alldeles hos 0,7 pct.

Af de vid årets slut kvarvarande fångar hade enligt inkomna uppgiften 74,3 pct. manliga och 8,6 pct. qvinliga straffarbetsfångar samt 76,5 pct. manliga och inga qvinliga fängelsefångar begått sitt brott i rusigt tillstånd eller före brottets begående varit begifna på dryckenskap.

Under året erhöilo 1118 från fängvårdsanstalterna frifigra personer understöd af fängvårdsföreningar, fängelseförvaltningen eller enskilde och kommuner.

Besparingskassornas behållningar vid rikets samtliga fängvårdsanstalter utgjorde vid 1895 års utgång 327484 kronor 93 öre. Af dessa medel utgick till åkerbrukskolonien Hall ett bidrag af 50 öre för dag för hvar och en gosse till ett antal af högst 175. Antalet underhållsdagar för dessa barn uppgick till 63743.

Beträffande helsovården vid rikets fängelser visar år 1895 en sjukprocent af 4,75 mot 3,61 under tioårsperioden 1886—95. Med undantag af influensan förekommo epidemiska sjukdomar endast i spridda fall. För sinnessjukdomar vårdades 46 individer (1894: 39). Dödlig-

lighetsprocenten af fångarnes medeltal var 1,14. År 1894 uppgick den till 0,71 och under tioårsperioden 1886—95 till 1,07. Dödsorsakerna voro i de flesta fall bröstsjukdomar.

Fångvårdens utgifter belöpte sig år 1895 till 1722873 kronor 28 öre, hvilken summa understiger den för föregående år med 14815 kronor 25 öre. Arbetsinkomsten uppgick år 1895 till 94832 kronor 45 öre (mot 100160 kronor 94 öre år 1893). Dagportionen kostade i medeltal 27,69 öre (mot 27,32 öre under år 1894).

Sverige: Redogörelse af centralföreningen till stöd för frigifne för åren 1886—1895.

Med år 1895 fullbordar föreningen sitt sjuttonde arbetsår och utsänder nu för nionde gången sin årsredogörelse.

Af det statistiska sammandraget framgår, att antalet understödstagare under tioårsperioden 1886—1895 utgjorde 555, hvaraf 432 män och 123 qvinnor. Af de understödde voro 43 (37 m., 6 q.) under 20 år, 398 (309 m., 89 q.) mellan 20 och 40 år samt 114 (86 m., 28 q.) öfver 40 år. 4 hade senast undergått straff för brott mot offentlig myndighet, 31 för mord eller dråp, 12 för misshandel, 8 för eldskada, 116 för 1:sta resan, 49 för 2:dra resan, 35 för 3:dje resan, 42 för 4:de resan stöld eller derutöfver, 10 för rån, 8 för mened, 47 för förfalskning eller bedrägeri, 6 för snatteri, 5 för annat brott och 182 för lösdrifveri.

Beträffande den form, i hvilken understödet meddelades, erhöilo under tioårsperioden 138 personer (79 m., 59 q.) vård, hyresbidrag eller arbetstillfälle, 259 (227 m. 32 q.)

beklädnad, verktyg eller förlag till arbete samt 158 (126 m., 32 q.) understöd att på annan ort söka sin utkomst. Understödens sammanlagda belopp utgjorde 54058 kr. 40 öre, hvaraf för år 1895 7065 kr. 41 öre. Af understödstagarne återfölla under samma tioårsperiod 35,5 pct. män och 15,6 pct. qvinnor.

Utom till de personer, för hvilka i det föregående redovisats, lemnade centralföreningen under åren 1886—1895 genom vederbörande fängelsepredikanter och direktörer smärre understöd till beklädnad, hyreshjelp eller uppehälle åt sammanlagt 1727 män och 815 qvinnor.

Till förenämnda redogörelse är fogad en öfversigt af fångvårdsföreningarne i länen och deras verksamhet år 1895, hvaraf inhemtas, att antalet sådana föreningar utgjorde vid nämnda års slut 23. Antalet nyupptagne skyddslingar under året var 105 (78 m., 27 q.). Af dessa voro under 20 år 29 (22 m., 7 q.), mellan 20 och 40 år 64 (44 m., 20 q.) och öfver 40 år 12 män. Senast straffade för mord, dråp eller misshandel voro 7 (3 m., 4 q.), för stöld 69 (54 m., 15 q.), för förfalskning eller bedrägeri 9 (7 m., 2 q.), för annat brott 6 (5 m., 1 q.) samt för lösdriveri 14 (9 m., 5 q.). Närmaste orsaken till brottslighet var dryckenskap i 33 fall (31 m., 2 q.), dåligt sällskap 13 (alla män), lättsinne, arbetslöshet eller annan orsak 59 (34 m., 25 q.). Understödet utdelades i form af vård, tjänst eller arbetstillfälle till 70 personer (48 m., 22 q.) samt i form af beklädnad, arbetsverktyg eller förlag till arbete till 19 (17 m., 2 q.), hvarförutom 16 personer (13 m., 3 q.) erhöilo bidrag för att på annan ort söka sin utkomst. Beträffande dessa skyddslingars förhållande hade 40 (25 m., 15 q.) uppfört sig väl, 30 (24 m., 6 q.) försvarligt, 23 (21 m., 2 q.) dåligt och 10 (8 m., 2 q.) okänt. De utdelade understöden belöpte sig till sammanlagt 5311 kr. 38 öre.

Lov om nogle bestemmelser om vold mod sagesløs person af 11 maj 1897 (Danmark).

---

§ 1. Vold mod sagesløs person, det er en sådan, som ikke har foretaget noget, der kunde give rimelig anledning til voldsgerningen, skal, selv om den ikke har medført sår eller anden skade (almindelig borgerlig straffelovs § 200), være genstand for offentlig påtale, når den har medført forstyrrelse af den offentlige fred eller været forbunden med overtrædelse af politiforskrifter eller med indtrængen i den overfaldnes bolig, på hans grund eller på andet sted for hans lovlige virksomhed eller med vægring ved at forlade samme.

Sagen bliver i disse tilfælde at behandle som offentlig politisag, hvis videre forfølgning dog bortfalder, når den fornærmede begærer det.

§ 2. Udøver nogen under de i § 1 nævnte omstændigheder vold, der ikke medfører sår eller anden skade, mod sagesløs person, kan han, når hans handling vidner om tilbøjelighed til rå og voldsom fremfærd, og han tidligere er straffet for vold med højere straf end bøde, anses med straf af tvangsarbejde indtil 6 måneder i stedet for med bøde eller fængsel. Ved bestemmelsen af tvangsarbejdets varighed bliver der at tage særligt hensyn til, om volden har været udøvet af flere i forening.

De om offentlige politisagers afgørelse uden dom gæl-

dende regler finde ikke anvendelse i sager om vold af den i denne paragraf nævnte art.

§ 3. Udøves vold, der falder ind under almindelig borgerlig straffelovs §§ 201—203, mod sagesløs person, kan ligeledes straf af tvangsarbejde indtil 6 måneder anvendes på den skyldige, når straffen ellers vilde blive fængsel eller bøder. Herved blive de i § 2 indeholdte nærmere regler at iagttage.

Det svenske fængselsvæsens historie.

Sigfrid Wieselgren: Sveriges fängelser och fångvård från äldre tider till våra dagar. Ett bidrag till svensk kulturhistoria.

Stockholm 1895.

Samme forf.: Le développement et les progrès du service pénitentiaire suédois. Aperçu historique présenté au congrès pénitentiaire de Paris en 1895.

Stockholm 1895.

Et nordisk tidsskrift er måske ikke det rette forum for et hjertesuk over den sikre og uomtvistelige kendsgærning, at der i Danmark kun findes forholdsvis ringe kundskab til og liden interesse for vort naboland Sveriges historie, politik og videnskab, og man overdriver vistnok ikke, når man i denne opregning medtager kunst og æstetik. Hvem kender vel udenfor fagmændenes snævre kreds Sveriges mærkelige historie? det triste faktum, at svenske æstetiske værker må oversættes for i det hele taget at blive læste, taler tydelig nok, og det er ikke så mange år siden, at Lunds universitets fysiske existens så at sige opdagedes i det mindste for enkelte videnskabers vedkommende. Selv om der spores tegn til en glædelig forandring på forskellige områder, — og juristerne og fængselsmændene have i denne henseende meget at henvise til — selv om de to nordiske fagskrifter »Tidsskrift for Retsvidenskab« og nærværende

tidsskrift for deres respektive videnskabers vedkommende have bidraget og bidrage meget til at omstyrte hin ligegyldighedens kinesiske mur, så have deres bestræbelser her i landet fundet altfor ringe støtte og tilslutning, hvorefter følgen er bleven, at den svenske jurisprudens og fængselsvidenskab endnu for flertallet af danske fagmænd er et terra incognita. For om muligt at levere et bidrag til at forhindre, at dette skulde blive tilfældet med den ansete svenske fængselsmand, generaldirektør Sigfrid Wieselgrens grundige og omhyggelige arbejder over det svenske fængselsvæsenes historie, ere nedenstående linjer — efter opfordring af nærværende tidsskrifts udgiver — fremkomne. De have ikke til mål at give en egenlig anmeldelse af de ovennævnte bøger, de tilsigte kun at yde en kortfattet oversigt over dem og prætendere ikke andet. Hr. Wieselgren har selv leveret en bedre ved sit fortræffelige franske resumé*), som også på flere punkter har tjent nærværende fremstilling som støtte. Det blev forelagt Pariser-fængselskongressen i 1895, hvilket vel forklarer medoptagelsen i teksten af en del billeder, som under andre omstændigheder vilde synes noget overflødige. Hovedværkets illustrationer ere velvalgte og oplysende.

Når man vilde spørge om, til hvilken del af »systemet« fængselsvæsenets historie skulde henføres, måtte svaret blive: Retshistorien. At denne videnskab i lange tider har været i miskredit både hos praktikere og teoretikere, er en bekendt sag, og dens betydning og vigtighed både for fortolkningen og anvendelsen af den positivt gældende ret og som led af kulturhistorien er langt fra virkelig anerkendt endnu. Rettens uhyre rolle som en af kulturens vigtigste faktorer — måske den vigtigste — indrømmes af de fleste,

---

*) I »Nytt juridiskt arkiv«, utgivet af G. B. A. Holm, 1896, häft. 2 og 3 nr. 7 har forfatteren meddelt en svensk gengivelse heraf. Jeg er først bleven opmærksom derpå, efter at ovenstående var skrevet.

men at dens historie derfor med naturnødvendighed bliver en lige så vigtig del af kulturhistorien, står ikke så klart fast. Retshistorien bar vel for en stor del selv skylden for denne miskendelse, så længe den kun var et pulterkammer og oplagsrum for en række kendsgærninger uden orden og sammenhæng, men i senere tider, hvor den med klarhed og bevidsthed kender vejen og målet, må ansvaret lægges andetsteds hen. Med et rigtigt blik for sin opgaves betydning har Wieselgren som undertitel på sin bog sat appositionen: et bidrag til svensk kulturhistorie. Han har hermed peget på et centralt punkt. Han har set, at hvad det gælder om, er at gribe og fastholde den historiske udviklings afgørende momenter, at forstå de virkende etiske og sociale, politiske og religiøse faktorer og processer, udrede sammenhængen og deraf finde facitet, og således, at tidens almindelige, samlede kultur er den synsvinkel, hvorunder de enkelte strømninger ses som led af helheden. I en noget ringere grad har forfatteren opfattet sin opgave som en del af retshistorien. En ørkesløs ting er det vel, et spørgsmål af formel, systematisk interesse at granske og forfare, om fængselsvidenskaben som sådan fortjener navn af en selvstændig videnskab — hvad f. ex. von Liszt benægter — eller kun er en udløber af jurisprudensen, da alle ere enige om, at den praktiske fængselsmand ikke kan nøjes med blot at være jurist. Det hører til de elementære sandheder, at fængselsvidenskaben grænser op til og til en vis grad er afhængig af andre videnskaber, og særlig ere dens berøringer med strafferetten, dens afhængighed i det hele af den positive retsnorm så afgørende, at i dens historie må lovgivningen, den positive ret være det skelet, hvorpå den øvrige fremstilling bygges. Ligesom den genetiske forbindelse mellem de forskellige tidsafsnit ikke er helt lykkedes for forfatteren, således er heller ikke hovedlovenes betydning og vevsvirkningen mellem dem og fængselsvæsenet skarpt nok fremhævet. Man savner f. ex. en fremstilling af »Sveriges Rikes Lags« — 1734 — ind-

griben i de dagældende strafferetlige forhold, en påvisning af, at dens grundprinciper — afskrækkelse, straf som forsoning af gud — for det overvældende antal forbrydelsers vedkommende måtte resultere i dødsstraf og overflødig gøre fængselsstraffen. Heller ikke reformperiodernes, brydningstidernes betydning er helt fyldestgørende fremhævet, og straffeloven af 1864 er næsten fuldstændig dækket af rigsdagsforhandlinger og lign., således at totalindtrykket af denne som udviklingens enderesultat ikke fremtræder ganske klart. Anerkendelsesværdigt er det vel at aftrykke love*) og forhandlinger derom. Men dermed er ikke alt gjort.

Den ovennævnte mangel hænger vistnok for en del sammen med, at forfatteren så godt som slet ikke har viet andre landes forhold nogen opmærksomhed. Den sammenlignende metode kan ikke sættes til side som en modesag af blot efemer betydning. Det enkelte land — og dette gælder særlig om de mindre lande, som ere mere recipe-rende end producerende — står dog ikke som et rodløst fænomen, uden forbindelse med' og befrugtning af kulturstrømningerne i den øvrige verden. De kunne nå det enkelte land tidligere eller senere, men de nå det. En slig sammenlignende fremstilling — selv om den holdes indenfor den ifølge vedkommende værks æmne relativt snævre ramme — frembyder vistnok overordentlige vanskeligheder, men den videnskabelige løn vilde da også blive proportionel dermed. Ikke alene vilde det være af interesse at undersøge, om betydelige fremmede lovarbejder — Carolina eller Theresiana f. ex. — havde øvet nogen indflydelse på det pågældende tidsrums opfattelse af forbryderes behandling, men også at klare de store personligheders betydning, filosofernes, juristernes, statsmændenes og publicisternes.

---

*) Med sin sans for »humor i retten« (Otto Gierke) burde forf., dog næsten have meddelt endnu flere af de ældre forordninger. Schmedemann's »Justitiæ Werk« indeholder en guldgrube af karakteristiske og mærkelige bestemmelser.

Forfatteren anerkender vistnok betydningen af det sidste punkt, men de påpegede momenter indtage en temmelig underordnet plads i hans fremstilling. I det mindste burde forholdene i Danmark, hvor Stuckenberg's fængselshistories 1ste bind — udkommet i 1893 — kunde have frembudt et godt parallelliseringsgrundlag, ikke fuldstændig være undgåede forfatterens blik. Hvor lidet bearbejdet materialet til en sammenlignende strafferets- og fængselshistorie end er, så er der dog dertil særlig af tyske forfattere, som Krausz, Eduard Hertz, W. Müller, L. Günther o. a. leveret fortjenstfulde bidrag.

Foranførte mere almindelige bemærkninger ville formentlig vise, at generaldirektør Wieselgrens bog — som alle gode bøger — også har sårbare punkter. Men disse er kun sekundære i betragtning af opgavens vanskelighed i sig selv, og når man tager hensyn til, at forf. så at sige er begyndt på bar bund.

Ti Wieselgrens arbejde er den første egenlige bearbejdelse af fængselsvæsenets historie for Sveriges vedkommende*). Alene af den grund fortjener han tak og anerkendelse. Forfatteren udtaler selv i bogens fortale, at han kun fremlægger grundtegningen, og senere forskere ville rimeligvis kunne supplere og eventuelt korrigere hans fremstilling på enkelte punkter. Men også i videnskaben er det det første skridt, som koster! På adskillige punkter har forf. bragt noget nyt frem; hans arbejde hviler først og fremmest på en undersøgelse af hidtil utrykte kilder, således at stoffet er fremkommet ved en kulegravning af de svenske arkiver. Og nogen overvættes støtte i den tidligere litteratur har han ikke kunnet finde, hverken i den almindelige retshistorie eller specielt i fængselsvæsenets historie.

---

*) I Danmark er Fr. Stuckenberg med to bind nået til 1839. Norge har kun ydet enkelte og spredte bidrag til sin fængselshistorie.

Den svenske retshistorie foreligger ikke bearbejdet som et samlet hele, om den end blandt sine dyrkere tæller foregangsmænd som den geniale Joh. O. Stiernhöök, Carl Johan Schlyter og tyskeren Karl von Amira, og den svenske fængselslitteratur er ikke synderlig omfattende. Dens berømteste navn, kong Oscar den første, var ikke historiker. Af senere forfattere, som også have behandlet fængselsvæsenets historie, kan især nævnes nuværende professor i Upsala Johan Hagströmer*), geheimeetatsråd dr. C. Goos**), Almquist: La Suède, Krohne: Lehrbuch s. 105 ff. o. fl. Forfatterens værk vil sikkert blive stående, det vil blive en af de bøger, hvortil eftertiden længe vil ty for der at søge belæring og gavnlig kundskab. Om end der vil kunne rejses indvendinger mod arbejdets struktur, som formentlig ikke tilstrækkelig fast og bastant, fremtræder fremstillingen dog i en gennemgående letlæst og afrundet form og i et klart sprog, — den vilde dog sikkert være bleven lettere tilgængelig endnu, om forf. havde benyttet overskrifter til de enkelte kapitler — ligesom den bringer talende vidnesbyrd om dens forfatters varme interesse for sin gærning. Værkets ydre udstyr er ganske tiltalende, om end det benyttede tryk kan virke noget ubehageligt på mindre skarptsynede læsere; det er forsynet med realregister.

Det foreliggende værk begynder med fængslerne ab ovo, og det svenske fængselsvæsenes ætiologi frembyder lignende træk som andre landes. I primitive tider overflødiggøres fængslerne***) ved den gældende »stats- og »straffe«-ret, de gøre nærmest fyldest for Ulpian's ord i fr. 8 § 9 dig.

---

*) »Om frihedsstraffen« i Upsala universitets årsskrift 1875; også i særtryk.

**) Handbuch des gefängniswesens, herausgegeben durch Franz v. Holtzendorff und Eugen v. Jagemann, I. s. 320 ff., Nordisk retsencyklopædi III bind passim.

***) Jfr. etymologiske bemærkninger af Holtzendorff i Handbuch des gefängniswesens I. s. 4. note 1.

(48—19.): »Carcer ad continendos, non ad puniendos homines haberi debet«; blodhævn, kompositionssystemet, det private initiativ kan ikke indrømme fængslet som egentlig straffe-institution nogen sideordnet plads, først når samfundets beføjelse til en virkelig statlig indskriden er given, kan man tale derom. I Oláv den helliges saga fortæller Snorre Sturlesøn om Torodd Snorresøns fængsel, »skemma«, en lille bygning, i hvis gulv der fandtes et hul, hvorigennem fangen kastedes ned i en under gulvet værende dyb kælder — det brugtes egentlig som et mindre forrådshus, hvori der opbevaredes redskaber, våben og desl. og leverer et ganske interessant vidnesbyrd om for den private sagsøgers forhold til strafferetsplejen. Wieselgren ser i denne »skemma« prototypen for datidens fængsel — häradshäktet —, en form, som holdt sig sålangt ned i tiden som til 1798. Den private sagsøger trænges efterhånden tilbage, og kongen griber uafhængig af ham forbryderne og indespærrer dem »i iarn oc hæptu«, i »tornet«, i »konungens häkte«, eller de anbringes i »stupugrewæns hus« eller i »stadsens iarn« eller »göma«. I disse tilfælde benyttes fængslet nærmest som varetægtsfængsel, kirken straffer derimod sine ulydige tjenere ved at indespærre dem i klostrets »myrkastova«, »helvitis myrkastova«.

Og dette eksempel smitter. I Magnus Erikssøns gårdsret (1319) findes bestemmelser om fængselsstraf på vand og brød, og den praktiske trang til decentralisation i forbindelse med de kongelige fogders eller statholderes egenkab som kongens repræsentanter gav stødet til fængslers oprettelse i kongens slotte og gårde: lensfængslerne opstå, de vare sikrere og holdt bedre på deres fanger end de lokale fængsler. Også i adelens slotte og sædegårde fandtes fængsler, hvor man ikke behandlede de fangne mildt — i bondeoprørene, under Engelbreckt tog bønderne hævn ved at jævne dem med jorden. Særlig betydning fik Birger jarls »adelshus« med sit tårn »Kärnan«, hvortil penderanter fandtes rundtomkring i landet — Borgholm på Øland

o. fl. Andre fængsler vare slottene i Nyköping, Upsala, Västerås, Örebro, Kalmar, Gripsholm o. a. Om indretningen af de tiders fængsel og fangebehandling giver den svenske rimkrønike et levende billede, når den beretter om hertugerne Eriks og Valdemars sørgelige skæbne i Nyköping slot 1317. Om nogen penitenttær behandling af fangerne er der gennem hele middelalderen — selvfølgelig — ikke tale. Indenlandske fanger fik ingen klæder og utilstrækkelig føde, krigsfangerne fik derimod klæder. Fangerne kunne deles i 3 hovedgrupper: Egentlige forbrydere, krigsfanger og løsgængere — »löskedrängar«; deres antal har rimeligvis ikke været synderlig stort, og man har i almindelighed ikke behøvet at frygte for, at fængslerne skulde blive overfyldte — når man tænker på, at livsstraffen med dens uhyggelige følgesvende dominerede som den fornemste straf, turde forklaringen heraf være let og simpel. At forholdene ikke i nogen væsentlig grad forandredes til det bedre under Sveriges store konge Gustaf Vasa, som iøvrigt klart så manglerne, bør ikke forundre, når de historiske og politiske forhold da tages i betragtning. Hans reformer havde andet mål og sigte. En enkeltstående undtagelse er Olaus Petri, men at hans dommerregler ikke vare efter tidens hoved, viser bl. a. en dom, som Johan III 1584 afsagde over en mand, der havde dræbt sin søn: »Først skal hånden hugges af ham, dernæst slås begge skinneben af med en jærnstang, derpå begge lårene oven- og nedenfor knæene, derefter begge armene oven- og nedenfor albuen; derefter sønderslås ryg og bryst, og tilsidst hugges hovedet af; kroppen for sig skal lægges på stejle, og hovedet for sig, noget højere end kroppen, og hånden under hovedet«. At denne dom skulde være et unicum, er der ingensomhelst grund til at antage, ligesaa lidt som at den forøvrigt skulde være særlig for Sveriges vedkommende. Frankrig og Tyskland*) f. ex. kan opregne lignende rædsler. Således var tiden nu engang.

---

*) Jfr. Johann Carl Heinrich Dreyer: antiquarische Anmerkungen

Det egentlige stød til reformer gav Gustaf Vasas berømte sønnesøn Gustaf II Adolf. Løsgængeriet var blevet en landeplage, fattige folk oplærte deres børn i tiggeri; stokkeprygl, presning til krigstjeneste forslog ikke overfor det stadig voxende antal af »löskedrängar, inhysesmän, driftekarlar, gångande ämbetsman — sic! — öfverflödig räf-och foglfångare, spanntalshöskare«. Årsagerne hertil så Gustaf Vasa i, at den opvoxende ungdom forsømtes og vänrøgtedes. I året 1619 bestemte sønnesønnen, at der ved første lejlighed i hver by skulde oprettes et børnehus, hvor de tiggende og gadestrygende børn skulde anbringes så længe, indtil de som dygtige til et eller andet arbejde kunde overgives til en håndværker, som trængte til medhjælp*). Og i sin »Konstitution emot tiggare och tidstjufvar« fra 1623 forordnede han på grund af det »skadelige og fordærvelige« tiggeri, at der i hver provins i hele riget skulde oprettes hospital, børnehus og tugthus, og det bestemtes tillige, i hvilke byer tugthusene skulde indrettes. Børnene skulde opdrages, og landstrygerne selv med deres egne hænder fortjene deres føde og skaffe tugthuset »profit« efter tugthusanordningen. Kongen forelagde denne forordning for de forsamlede rigs-stænder, og den fik en ganske karakteristisk modtagelse. Ridderskabet og adelen kneb udenom, gejstligheden og borgerstanden optog den gunstig, medens bondestanden frygtede for nye byrder og sejt holdt på det gamle. Forordningen blev dog vedtaget af rigsdagen — men reformerne bleve aldrig gennemførte, og heri have vel Gustaf Adolfs store politiske planer haft en væsentlig andel. Kun et sted realiseredes kongens tanke, i hans

---

über einige in dem mittlern Zeitalter in Teutschland und im Norden üblich gewesene Lebens-Leibes- und Ehrenstrafen. Lübeck 1792.

*) Jfr. for Danmarks vedkommende Christian IV's forordning af 1621, se Fr. Stuckenberg: Fængselsvæsenet i Danmark 1550—1741 I. s. 63 ff.

hovedstad, som gav ham et umiddelbart og konkret bevis for reformernes nødvendighed.

Usikkerheden i Stockholm var stor, slagsmål og drab hørte til dagens orden, stadens vagt var uduelig, og det hjalp vel ikke stort, at alle »taperianer och vinskänkar« fik ordre til ikke at sælge øl eller vin efter klokken 8. Selv om livsstraffen var den gængse straf, således at det næsten er et særsyn at finde en så mild tyveridom som nedenstående, afsagt over en »pavelunmakare« og hans »kona« *) den 5. marts 1621, var dog fængselsstraffen et straffemiddel, dommerne gærne greb til, når forbrydelserne vare mindre grove, eller talen var om løsgængere af begge køn, hvis arbejdskraft man kunde benytte. I året 1621 pålægger kongen statholderen i Stockholm Gabriel Oxenstierna og Lars Skytte at oprette et tugthus i staden, hvori alle dagdrivere og lediggængere kunde samles, og at udarbejde et reglement derfor. Allerede året efter forelå forslaget færdigt, inddelt i 4 artikler, som give de formelle og materielle regler for den projekterede anstalts virksomhed. Anstalten skulde — jfr. den fjerde artikel — rumme ulydige børn, sendte derhen af forældrene, opsætsige tjenestefolk, alle små tyve, små røvere, horkarle og skurke, gudsbespottere o. a. Borgerskabet viste ikke stor iver for sagens fremme, men tugthuset kom dog i stand i Stockholms gamle gråmunkekloster, og den 24. april 1624 sluttede kongen »kontrakt« med Joachim Firbrandt, som således blev dets første forstander. Det blev en kombineret børneopdragelses-, tvangsarbejds- og straffeanstalt. Imod forventning kunde den ikke gøre fyldest for disse forskelligartede opgaver; trods adskillige begunstigelser bleve omkostningerne ved dens drift større end påregnet, og Firbrandt, som selv måtte kæmpe med store økonomiske vanskeligheder, kom alle-

---

*) Mangen forvistes fra staden under trusel om livsstraf. Kvinden, som havde hælet med ham, skulde gå foran kærren i sex uger og »draga« urenlighed af gader og gyder.

rede fra første færd i et skævt forhold til rådet, der formodentlig ikke har set blidt til udlændingen. Kongen har vel i begyndelsen holdt sin hånd over ham, men rådets fjendtlige stemning i forbindelse med den uorden, som herskede i anstalten, og Firbrandts betydelige gæld til denne vejede for tungt imod ham. I året 1632 måtte Firbrandt trække sig tilbage som en slagen mand, med bristede forhåbninger.

Med ham faldt dog ikke Gustaf Adolfs værk. Efter et interregnum under en vis Jakob Johansson indgav magister Johannes Matthiæ, som havde fulgt kongen i ledning som hans hofprædikant, et til regeringen stilet forslag om oprettelsen af et »orphanatrophium«, hvortil der også skænkedes ham en grund. Uforfærdet tog han fat, trods hans midler vare små, og de private givere lovede mere, end de holdt, men til held for sagen greb Stockholms overstatholder, den berømte Klas Fleming, ind. Magister Johannes har rimeligvis kun tænkt på at få et børnehus i gang, medens Fleming tillige attråede et mere tilfredsstillende tugthus, og hans stærke vilje og utrættelige energi overvandt alle hindringer. År 1638 vare børnehusets bygninger rejste, medens tugthuset først fuldførtes 1648. Fleming oplevede ikke dette. Nogle dage efter slaget på Kolbergerhejde dræbtes han i sin kahyt af en dansk kugle.

Heller ikke de forventninger, man havde knyttet til den nye dobbelt-institution, gik i opfyldelse. Forbindelsen viste sig at være urigtig både principielt og praktisk: principielt, thi de respektive formaal vare aldeles forskellige, praktisk, thi udgifterne til børnehusets drift skulde dækkes ved indtægten af det arbejde, tugthusfangerne præsterede, og i den retning havde man været altfor sangvinsk. Vanskelighederne ved at forene de divergerende interesser bevirkede, at man endelig resolut huggede knuden over ved at løse båndet mellem de to anstalter, idet tugthuset anbragtes på staden Stockholms budget. Det anvendtes efterhånden mere og mere til kvindelige fanger, men tabte terræn, da

man begyndte at leje disse ud til arbejdsentreprenører, og endelig overflyttedes de til det rasp- og spindehus, som 1724 opførtes på Långholmen, således at Gustaf Adolfs værk i slutningen af det 18. århundrede faktisk havde udspillet sin rolle. Ved siden heraf må Stockholms gamle slotsfængsel »Smeddegården« nævnes med dets interessante instruktioner fra 1724.

Forholdene udenfor Stockholm frembyde et trist billede. Råhed og plumphed herskede i fængslerne, fælles usle fangerum, hvor alle slags fanger hobedes sammen — så sent som 1699 findes det fornødent at bestemme, at mænd og kvinder skulle sidde adskilte fra hverandre. Den ringeagt, man nærede for fangevogterne, sporedes som eftervirkning i deres optræden mod fangerne. Bødler vare uundværlige i ethvert slotsfængsel, men de stod på et om muligt endnu lavere trin i det sociale omdømme. Brændemærkede tyve, bigamer og andre forbrydere antoges til bødler; der er eksempler på, at man har spurgt en hælter: vil du være mestermand eller miste hovedet? Regelløs vilkårlighed fra myndighedernes side, tortur mod varetægtsarrestanterne, og en grum fremfærd mod straffefangerne satte næsten fængslet som straffeinstitution allernederst i straffemidlernes række. Til trods herfor vare byherreds- og lensarresterne ikke tilstrækkelige til at afhjælpe den stadig voxende fængselstrang. Palliativer som arbejde i bjærgværker — Sala, Falun —, forsøg på at skaffe galejer*) til veje, slog ikke til. Dernæst medførte tilkomsten af nye provinser opgaver i retning af at udbedre og udvide fæstningerne der. Hertil udkrævedes arbejdskraft, og den kunde fangerne yde. De grovere forbrydere sendtes til fæstningerne, af hvilke Båhus, Marstrand, Malmø kan fremhæves. Men dette kunde jo ikke ske for kvindernes ved-

---

*) Sikkert efter udenlandsk mønster. Kfr. M. Friedrich von Maasburg. Die Galeerenstrafe in den deutschen und böhmischen Erbländern Oesterreichs. Wien 1885.

kommende, og de optog derfor mere og mere pladsen Stockholms tugthus. Var der ikke tilstrækkeligt arbejde her, måtte de feje gaderne, iførte en vanærende »jærnkroner«. Besværligt i allerhøjeste grad var det også at transportere fangerne afsted til de centralt beliggende fængsler, uophørlig lød der klager over den kostbare fangetransport, så usikker og skødesløs den end ofte var til langt ned i tiden.

Forholdene bleve efterhånden så utålelige, løsgængeriplagen end ydermere forøget ved dyrtid, at regeringen søgte at råde bod derpå ved oprettelsen af et rasp- og spindehus i Stockholm, hvor tiggernes store skare samledes. Tanken herom opstår 1698, men Karl XII's regering var ikke synderlig egnet til at fremme fredelige reformer, ligesom også de stockholmske borgeres offerberedvillighed var sat på store prøver. Sagen hvilede til 1622. Da optoges den påny, og 1724 åbnedes rasp- og spindehuset på Långholmen i Mälaren. I rasphuset skulde hensættes personer, som for begåede forbrydelser og »odygd« vare dømt til tugthusarbejde, men som ikke havde kunnet få tilstrækkeligt arbejde der. Således i det mindste på papiret; thi rapshuset som sådant kom til at høre til pia desideria, den sondring, der var påtænkt mellem dette og spindehuset, kunde ikke gennemføres. Der blev aldrig oprettet nogen særlig rapshusafdeling, de egentlige forbrydere holdtes ikke adskilte fra tiggerne og løsgængerne, og — som før omtalt — til anstalten på Långholmen henflyttedes fangerne fra det gustavianske tugthus fra 1624.

Spindehuset var tidens smærtensbarn. Med stor iver søgte administrationen at skaffe det en solid økonomisk basis. Ved allehånde forbrugs- og brugsafgifter — selv af de absolute livsfornødenheder — vilde man nå målet. Efterhånden bleve de egentlige livsfornødenheder skattefri, og de mere almindelig brugte, men ikke uundværlige forbrugsgenstande — te, kaffe, østers, udenlandsk tobak — samt luksusartikler måtte undgælde*). Hvad fangepersonalet angik, skulde

---

*) Bøder for ulovligt spil, afgifter af komedianter, linedansere og

det først og fremmest bestå af »lediga og tjänstelösa«, usædelige og tyvagtige kvinder. Domstolene vilde nødigt gå med til at overholde den grænse, der var sat med opfattelsen af anstalten som en næsten industriel virksomhed. Men »kommersekollegiet«, under hvilket spindehuset sorterede, og som gik så vidt i sin utrættelige energi, at det udsatte en pris af 2 daler til opsynsmændene for hver person, de kunde få presset derind, vågede nøje over, at »in-kompetente« personer bleve afviste. Et kongeligt brev af 23. september 1741 forbød domstolene og politikollegiet at inddømme skrøbelige, sindssvage, alderstegne og arbejdsudygtige personer, grove forbrydere og personer, som kunde tåle besværligere arbejde, — til dem var der jo slottene og fæstningerne — samt børn under syv år i spindehuset. Kostelige træk meldes fra Adolf Frederiks kroning; da det f. ex. gjaldt om, at der var tilstrækkeligt forråd af indenlandsk tilvirket klæde, og fabrikanterne erklærede, at de manglede arbejdere, beklagede også spindehusets direktører sig over mangel på løse kvinder! eller senere jagten på piger, som dømtes til spindehus, fordi de havde taget tjeneste i kroer. Spindehuset betalte sig ikke trods alle anstrængelser fra regeringens side. Men efter det stockholmske mønster bestemtes det at oprette spindehuse rundt omkring i landet. Göteborg fik et 1735; også i andre større byer — Åbo, Karlskrona, Upsala, Norrköping, Kalmar, Visby, Malmø o. a. — var det hensigten at oprette spindehuse, — kfr. de almindelige manufaktur- og håndværkerprivilegier 1739 — men disse planer bleve enten ikke realiserede, eller anstalterne nedlagdes igen efter kortere eller længere tids forløb. Kun Stockholms, Göteborgs og Norrköpings holdt stand. Som allerede ovenfor antydet befolkedes de næsten udelukkende af kvinder, og de bleve ifølge udviklingens naturlige gang landets centrale straffeanstalter for disse.

---

mester Jakel-forestillinger indløb ikke trods derom givne påbud.
Dette har vel ikke været enestående.

Allerede af det foregående vil det fremgå, at behandlingen af fangerne ikke just var mild og overbærende. Tidens almindelige karaktertræk vare ikke blide; med minuttøs flid udarbejdedes detaillerede taxtbestemmelser for skarpretterens blodige gærning. I fæstningsfængslerne — mandsfængslerne — gemtes fangerne, spændte i jærn, i mørke, kolde og fugtige kældere. Belæssede med tunge lænker førtes de til deres planløse arbejde, at hugge sten og danne skakter, hvilket ikke let kunde udføres om vinteren, som de overstod, under utugtige og rå samtaler tæt sammenpakkede i deres huler. Til deres underhold oppebar de 3 øre om dagen, hvoraf 1 øre tilbageholdtes for klæder. Fangerne i lensfængslerne fik endnu mindre dagløn og ingen beklædning. Det manglede vistnok ikke på forsøg på at indføre mere ordnede arbejdsvilkår, således forestillede stænderne i 1747 regeringen, at fangernes arbejde skulde rette sig efter deres køn, sociale stilling, alder, kræfter og færdigheder. Betalingen burde ikke alene medgå til det daglige behov. Fængslerne måtte gøres rummeligere, mindre farlige forbrydere udlejes til private, opsynet måtte vel have en vis revselsesret, men ikke tilføje fangerne lyde eller vansir, arbejdsfortjenesten bogføres af slotsskriverne. Hverken disse eller senere lignende reformtanker bar nogen frugt.

I kvindefængslerne beskæftigedes fangerne med karten og spinden, lønnen var fastsat i forhold til det udførte arbejdsquantum, og til et vist mål af dette svarede en vis idømt arbejdstid, en regel, som også kunde resultere i fuldstændig frihed, noget, der dog sikkert sjælden indtraf.

Fængselspersonalets løn var kun ringe. Også i Sverige genfindes det almindelige tilfælde, at opsynet fik lov til at drive kroer ved spindehusene for at slå sig igennem, ja, i Kalmar var gudstjenestelokalet forvandlet til en sådan kippe! At fangevogterne herefter skulde være særlig ivrige i tjenesten, lader sig ikke formode. Ofte fraternisere de med fangerne, lade sig bestikke af dem med brændevin.

De talrige rømninger ere talende vidnesbyrd om tilstanden. At der dog dæmrede penitentiære tanker i horisonten, er allerede omtalt. Men allehånde præventive forslag strandede på den økonomiske nødstilstand. Regeringen vidste ikke sine levende råd. Da en fængselspræst i Åbo, Samuel Wachlin, 1740 sætter sig i bevægelse for at skaffe fangerne nye testamenter og andre bøger af religiøst indhold, svarede den først 5 år efter og anviste udveje, som i virkeligheden vare ganske utopiske. At der endelig også kan anføres enkelte træk af mildhed og barmhjærtighed, er en naturlig sag, om end man må være noget varsom med at drage altfor gunstige konklusioner af en tilsyneladende mildhed. Ret interessant er det at iagtage, at de dødsdømte forbrydere ikke alene skulde styrkes ved præsternes besøg, men også med »någon dryck«, en bestemmelse, som dog formentlig måtte anvendes med fornøden forsigtighed.

Oplysningstidens mærkelige periode blev den egentlige reformator i Sverige som i det øvrige Europa. Engelske og franske filosofers og statsmænds revolutionære tanker påvirkede både praxis og lovgivningerne. Josef II's berømte kodifikation er typisk for tiden, i Toskana ophæves dødsstraffen, i indtrængende ord talte I. v. Sonnenfels for torturens afskaffelse*), den ubønhørlige gengældelses- og afskrækkelseside fortrænges mere og mere. Sverige lodes ikke uberørt af de moderne tanker**), og af særlig vigtighed var det, at John Howard — på vejen fra Danmark — besøgte landet i året 1781; hans skildring af fængselsforholdene maler det samme trøstesløse billede der som andetsteds. Allerede før Howards ankomst til Stockholm havde regeringen og overstatholder Modée søgt at forbedre på flere punkter, men at Howards ord og udødelige værk fik større virkninger, tør ikke betvivles. Af svenske reform-

---

*) Jfr. dog allerede 1681 Augustin Nicolas: Si la torture est un moyen seur a verifier les crimes secrets; disser tation morale et juridique — Amsterdam.

**) Jfr. Gustaf III's virksomhed, f. ex. forordn. af 20. januar 1779.

talsmænd bör nævnes den juridiske professor i Lund Tengwall, og lægen David von Schulzenheim.

Som en milepæl i det svenske fængselsvæsens historie står den kongelige forordning af 27. november 1798, udstedt af den ulykkelige Gustaf IV Adolf. Den blev forberedt ved en række interessante indberetninger til regeringen fra lensmændene over hele riget, som give en tydelig forestilling om de herskende tilstande — de egentlige penitentiære spørgsmål berøres omtrent slet ikke i det anselige antal. Forordningens mål var at forbedre fængslerne, forøge sikkerheden ved bevogtningen og mildne fangernes stilling. Skønt man burde spare på brændslet ved at føre flere fanger sammen i et rum, burde dog alle fængsler forsynes med ildsteder, og vinduerne med ventiler. Der gaves bestemmelser om arresternes størrelse, hvilesteder i dem, fangernes gårdtur, lægebehandling o. s. v. Grove forbrydere måtte ikke sættes sammen med løsgængere og varetægtsarrestanter, fanger af forskelligt køn ikke bo sammen. Endvidere gaves regler om fangernes natteleje, beklædning og lønning, renligholdelse af arresterne o. s. fr. Fangerne skulde vaske sig i det mindste en eller to gange om ugen. Al handel med brændevin blev strængt forbudt, der blev draget omsorg for marketenteri o. s. v.

Denne vigtige forordning efterfulgtes af en del andre bestemmelser af mindre vægt: fra 1803 om fangeopsynets løn, om oplysning af fængslerne i den mørkere årstid, fra 1804 om tvangsarbejdsanstalter i Sveaborg og Karlskrona. Hensigten med disse var at ramme løsgængeriplagen lige i hjertet. Men antallet af løsgængere var for stort, anstalterne bleve hurtig overfyldte af dem, således at man snart så sig tvungen til at sende dem til fæstningerne igen.

Det blev ikke Gustaf IV Adolf, som kom til at lægge slutstenen på de fængselsreformer, han havde påbegyndt, og store resultater bragte de vel heller ikke. Men ikke længe efter hans afsættelse fulgte regeringen i hans spor. Den 27. juli 1809 fremlægger C. G. Kröningsvärd på ridderhuset

et forslag inddelt i 13 paragrafer, baseret på det fladelfiske system (cellesystemet). Rigsdagen har vel gransket det med nyhedens interesse, men savnede forudsætninger for at vurdere det og således gennemføre det. Forslaget blev afvist med en overfladisk, formel henvisning til forordningerne af 1798 og 1809. Derimod løstes spørgsmålet om fange-transporten, hvorover landet genlød af klager, i året 1819.

Som en forberedelse til senere reformer fremtræde på denne tid kravene om en revision af straffelovgivningen, krav, som allerede tonede frem på »revolutionsrigsdagen« 1809—10. Der nedsattes en kommission — Flinck, Törneblad, Rabenius, Zenius og Staaf, — hvis flertal i modsætning til Rabenius tog bestemt afstand fra legemsstraffesystemet, og som i marts 1815 (Afzelius) afgav sin betænkning, som er affattet i overensstemmelse hermed: de nuværende strafarter modvirkede straffens formål, hindrede forbryderens forbedring og krænkede hans menneskeret. I modsætning hertil anbefaledes forbedringshusstraffen som det principale, de nye anstalter, som der herefter vilde blive brug for, tænktes væsentlig skaffede til veje ved folkets patriotiske ofre. Rigsdagen tog med glæde mod de i overensstemmelse med kommissionsbetænkningen udarbejdede forslag, — den var først akcepteret af højesteret og statsrådet, og ved privat initiativ kom der også en del forbedringshuse istand. Forbedring var tidens løsen, og forbedringshusene universalmidlet. Kritiske røster kunde så mene, at det var bedre at deportere deres beboere til Sydafrikas vestkyst eller Polynesiens øde steder. Senere syntes dog rigsdagen at have fået betænkeligheder, da regeringen i 1816 stillede forslag om oprettelsen af forbedringshuse i Vadstena og Borgholm. Det var særlig løsgængerispørgsmålet, som optog interesserne, jfr. løsgængeriloven af 31. august 1819, ikke så meget de egentlige fanger og deres skæbne.

Regeringen lod dog ikke sagen hvile. Efter indhentel-

sen af en beretning af en juridisk embedsmand Risell ned-sattes der en kommission i 1820 — Løvenhjelm, Bjørn-stjerna, Tunelius o. a. —, som tre år efter afgav betæn-ning. Af dennes indhold kan fremhæves, at den vender sig imod anvendelsen af vanærende straffe og legemsstraffe, fore-slår forbedringshuse efter nordamerikansk mønster, fangen skulde først indespærres i enkeltcelle uden beskæftigelse, dernæst i tavshed arbejde sammen med andre fanger, se-neren igen arbejde i fri luft, og endelig frihed som det sidste stadium. Vadstena-anstalten skulde flyttes til Stockholm. Livstidsfanger burde anbringes i Karlstens og Älfsborgs fæstninger, fæstningsfanger på bestemt straffetid skulde efter udstået straf hensættes i forbedringshuse, som de ikke måtte forlade, førend de af bestyrelsen ansås for forbedrede og havde fået »laga försvar« o. s. v. Af særlig interesse var det, at kommissionen — rimeligvis efter engelsk og fransk mønster — foreslog dannelsen af et selskab til understøttelse af fattige fanger, hvilket skulde stilles un-der kongens beskyttelse og under tronfølgerens styrelse. Dets hovedsæde burde være Stockholm med filialer i lan-dets øvrige byer. Men rigsdagen kunde ikke gå med her-til. Vel indså den, at reformerne vare påtrængende nød-vendige — men hvorfra skulde den tage pengene til deres gennemførelse? Tanken om det omtalte selskab vandt dens fulde tilslutning — det vilde ikke koste staten noget. I tilslutning hertil erklærede kongen i en skrivelse til kommis-sionens formand, grev Løvenhjelm, at han ikke alene ak-cepterede tanken om fængselselskabet, men også vilde an-ordne en overbestyrelse for rigets fængsler og tvangsar-bejdsanstalter: en slig centralisation vilde nok føre til målet. Hertil udnævntes foruden Løvenhjelm — som formand — højesteretsassessor Mannerstam og kommissær i statskon-toret Tunelius. Efter gentagne betænkninger fra overbe-styrelsens side besluttede regeringen den 21. december 1825 bl. a., at der skulde opføres et nyt forbedringshus med en hovedbygning og fire fløje på Långholmen, at Vad-

stena-anstalten skulde rømmes, og at der skulde oprettes to arbejdskompagnier, pionerer, — hvert på 150 mand — ved Vanås fæstning. 1826 udfærdigedes en provisorisk instrux for overbestyrelsen. Men under forsøget på at realisere de nævnte beslutninger, opstod betydelige meningsforskelle hos de ledende mænd. Løvenhjelm, som ikke billigede forskellige af de påtænkte planer, tog sin afsked og efterfulgtes af baron Gustaf Fredrik Åkerhjelm. Dette personskifte var tillige et systemskifte. Det medførte adskillige ændringer i de fremstillede forslag; i modsætning til Løvenhjelm, der var en enrageret tilhænger af cellesystemet, hældede Åkerhjelm nærmest til det Auburnske tavshedssystem. Hans program gik ud på at forbedre fangerne ved en klog anvendelse af tvang til arbejde, klassifikation og tavshed.

Men hans tro på klassifikationens penitentiære betydning skulde ikke vise sig begrundet. Hans program led skibbrud. Både erfaringerne fra udlandet og Sverige selv, hvor fangeantallet stadig syntes at voxe, og hvor demoralisationen i fængslerne gennem mordforsøg og mytteri satte almenheden i bevægelse, underminerede tilliden til det. Vægtige stemmer lod sig høre, bl. a. angreb den berømte Geijer i de skarpeste udtryk det Åkerhjelmiske system, hvis princippers chablonmæssige realisation stadig forøgede det filadelfiske systems tilhængeres tal. Åkerhjelm tog sin afsked 1831. Hans efterfølger, den bekendte Claës Livijn, hylkede cellesystemet. I marts 1835 udstedtes den endelige instrux for overbestyrelsen, hvis formand fik titel af generaldirektör.

Men det gik ikke så glat med Filadelfia-systemets indførelse. Trods forskellige foranstaltninger, trods dygtige skribenters udtalelser og privatforslag på rigsdagen syntes det på grund af de politiske forhold umuligt at gennemføre fængselsreformen i den ønskede retning. Da udkom i året 1840 en lille bog på 156 sider, på hvis titelblad der stod: »Om straff och straff-anstalter«, men intet forfatternavn. Det var den

epokegørende »gule bog«, og forfatteren selve tronfølgeren, den senere kong Oscar den første. Hvor fristende det end kunde være at gå nærmere ind på indholdet af dette skrift, som i det mindste i Danmark sikkert er mere berømt end læst, vil det af hensyn til pladsen blot være nødvendigt at minde om, at forfatteren efter en afvejelse af de to hovedsystemer med en enkelt undtagelse havner i det filadelfiske system og slutter med at undersøge dets konkrete anvendelighed på svenske forhold. Bogen vakte stor opsigt, og den betænkning, som vedkommende »udskott« afgav den 24. novbr. 1840 til rigets stænder, var i alt væsentligt bygget på den gule bog. I svensk fængselsvæsens historie står kong Oscar den første som en fornyer. Med ham indvarsles et afgørende vendepunkt i dets udvikling. Rigsdagsbeslutningen af 1841 fastslog cellesymet som det svenske fængselsvæsens grundvold, indtil slutstenen endelig efter forskellige blænkere blev lagt ved den nu-gældende svenske straffelov af 16. februar 1864. Men en nærmere fremstilling af det sidste halvhundredears udvikling og den moderne straffe-kodifikations principer turde falde udenfor nærværende oversigts ramme.

Frantz Dahl.